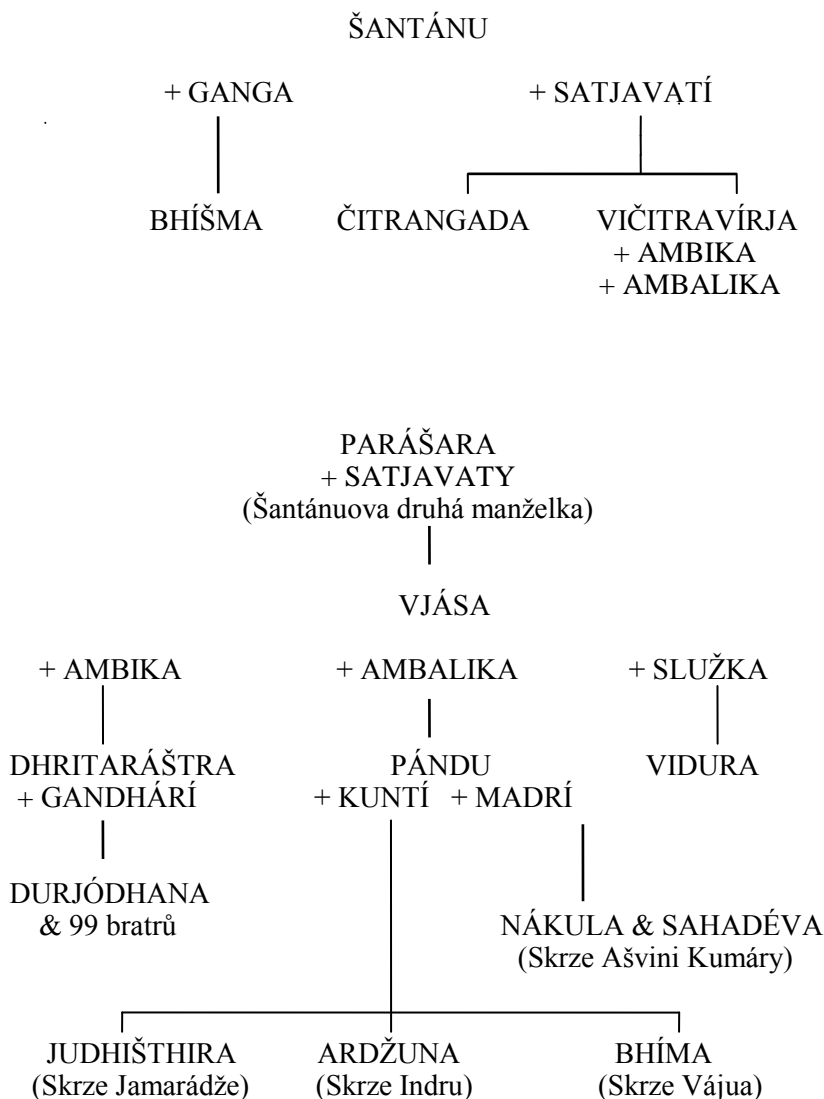

MAHÁBHÁRATA

Předmluva .....

RODOKMEN

-- MAHÁBHÁRATA --

Ganga Déví

Šantánu byl vladař prastarého království s hlavním městem Hastinápurem (dnešní Dillí). Jednoho dne, když byl na honu, uviděl u řeky mladou krásnou dívku a okamžitě se do ní zamiloval. Představil se a otázel se jí: „Chceš být mou ženou?“

Šantánu se jí také líbil, a odpověděla mu: „Ano, ale dobře naslouchej tomu, co ti teď povím. Pokud si tě vezmu za muže, nikdy se mě nesmíš zeptat na moje jméno, kdo jsem nebo proč jedním tak, jak jedním. V den, kdy tak učiníš, opustím tě.“

Šantánu podmínku přijal, a vzali se. Jeho nová žena poté porodila chlapce a odešla ho utopit do řeky. Šantánu byl udiven a zmaten, ale nemohl klást žádné otázky. Další dítě také utopila. A pak další a další. Jakmile se dítě narodilo, odnesla ho k řece a vrátila se do paláce usměvavá a spokojená. Její manžel nikdy na tento nestvůrný zvyk nepoukázal ze strachu, že by odešla, protože jinak byla výborná manželka. Tak jednala po dobu osmi let, každý rok porodila syna. Když přišlo na svět osmé dítě a ona se ho chystala zbavit, sledoval ji. Nebyl schopen se více ovládat, a vykřikl:

„Je to příliš hrozné! Zadrž! Krutá ženo! Proč zabíjíš své vlastní syny?“

„Ano, dítě ušetřím, ale tato chvíle nás rozděluje.“

Ganga mu připomněla podmínku, kterou mu dala před svadbou.

„Óh, řekni mi proč, než odejdeš.“

Souhlasila a pravila:

„Jmenuji se Ganga a jako bohyně této řeky jsem přišla na Zem proto, abych porodila osm dětí a naplnila tak prokletí. Vzala jsem si tě, neboť ty jediný jsi byl hoden být jejich otcem. Ty děti jsou polobohové, Vásuové (doprovod poloboha Indry).

Ve svém minulém životě byli prokleti, neboť světci Vasišthovi ukradli vzácnou krávu Nandini. A museli se tak narodit na Zemi. Sedm z nich se odvolalo, a bylo jim tak dovoleno opustit tělesnou schránku brzy po narození a vrátit se zpět na nebesa. Avšak osmému dítěti, tomu, který celou výpravu umluvil, jen aby uspokojil vrtoch své ženy, a krávu ukradl, tomu, jehož právě držím, je souzeno, že bude žít na Zemi jako muž brilantní kultivovanosti. Je však souzeno, aby žil v celibátu!“

Ganga dále pravila: „Vezmu toto dítě s sebou, ale neměj strach, později ti je vrátím.“

Ignorovala jeho zoufalé otázky „Óh, kdy?“, „Kde?“ a společně s dítětem zmizela v řece.

Za několik let se král ocitl na stejném místě. V tom se objevila Ganga a dala mu jejich syna, jenž mezitím dospěl v mladíka:

„Vychovala jsem ho starostlivě. Teď může jít s tebou. Jmenuje se Dévavrata. Samotný Vasištha ho naučil všechny vědy. Bude mocným válečníkem a odborníkem v používání *aster* (nebeských zbraní, ovládaných pomocí zvukové vibrace, *mantry*) a je nadán výjimečnými mentálními a duchovními kvalitami. Vezmi ho domů!“

A v tom zmizela. Král Šantánu se vrátil do paláce velmi šťasten a ustanovil mladíka právoplatným dědicem. O čtyři roky později, když král Šantánu sledoval jelena na honu, narazil v lese na krásnou dívku a byl opět zasažen Amorovo šípem.

„Kdo jsi? A co tady děláš?“ otázal se.

„Jsem dcerou rybáře, jemuž zde pomáhám převážet poutníky přes řeku.“

Král ji požádal o ruku a dívka souhlasila, dostane-li se jim otcova požehnání.

Král navštívil jejího otce a zeptal se ho: „Dovolíš, abychom se vzali?“

Otec si nepřál, aby se jeho dcera stala jenom další dívkou z králova harému, a pravil: „Jenom pod podmínkou, že syn, který se jí narodí, bude tvůj nástupce.“

S tím král nemohl souhlasit, a celý rozrušený se vrátil zpět do paláce. Jak šly dny, mladý princ Dévavrata zpozoroval zádumčivost svého otce, a zeptal se ho:

„Ó, králi, co zatěžuje tvoji mysl?“

Král odpověděl: „Budoucnost. Budoucnost naší dynastie mne souží. Ty jsi můj jediný syn. Jakákoliv nehoda by se ti přihodila, znamenalo by to konec naší dynastie. Pisma říkají, že mít jen jednoho syna, je jako nemít žádného. Ty cvičíš se zbraněmi. Budeš velkým válečníkem. Avšak jak může skončit ten, který je válečníkem?“

Princ byl otcovým prohlášením zmaten. Hledal proto vysvětlení u jeho ministrů. Ti mu vysvětlili, že král touží po tom, aby se mohl oženit s rybářovou dcerou, protože však nechce přistoupit na podmínky jejího otce, ten s jejich sňatkem nesouhlasí. Dévavrata navštívil rybáře v jeho chatrči a ujistil ho, že když nastane ten správný čas, tak potomek jeho dcery usedne na trůn. Ale rybář měl další pochyby, a proto se zeptal:

„A kdo bude nástupcem trůnu po mém vnukovi?“

„Přirozeně jeho syn,“ řekl Dévavrata.

„Asi máš strach, že když se ožením a budu mít syny, stanou se z nich protivníci potomků tvé dcery. Proto, aby se tak nestalo, slibuji ti, že budu žít a zemřu v celibátu. To je moje pevná přísaha!“

Obyvatelé nebeských planet začali na Dévavratu, jenž dokázal přijmout takový slib, házet květinami. Rybář byl spokojen. Dévavrata byl od toho času známý jako Bhíšma, což znamená „muž pevné přísahy“. Bhíšma děvče oslovil:

„Prosím, nyní vejdi do vozu. Od této chvíle jsi mojí matkou“.

Satjavaty, dcera rybáře, dala králi dva syny, Čitrangadu a Vičitravírju. Čitrangada nastoupil na trůn po králi Šantánuovi. Později však byl v boji s králem Gandarvou zabit. Jeho bratr Vičitravírja, který byl ještě mladý, byl ustanoven jako jeho nástupce. Na žádost samotné Satjavaty jednal Bhíšma jako vladař.

Bhíšma nechtěl, aby rod vymřel, a tak čekal na příležitost, aby mohl najít nevěstu pro svého svěřence.

Když vladař země Káši vyhlásil *svajamvaru* (obřad, při kterém si dcera vybírá udatného ženicha) pro své tři dcery, které se jmenovaly Amba, Ambika a Ambalika, přišel ke dvoru, kde se shromáždilo mnoho princů ze všech koutů světa, aby na sebe před krasavicemi upozornili. V rozhodném okamžiku Bhíšma povstal a prohlásil:

„Z různých způsobů získání nevěsty, o nichž se světci zmiňují, je nejvznešenější ten způsob, ve kterém je dívka získána silou z kruhu udatného shromáždění, jako je tohle.“

Sotva to dořekl, popadl tři dívky a než si někdo mohl uvědomit, co se děje, vtlačil je do vozu a rychle ujížděl pronásledován rozčilenými princí a otcem dívek. Když přemohl pronásledova-

tele, přijel do Hastinápuru s princeznami určenými pro bratra z otcovy strany Vičitravírju. V den svatby nejstarší ze sester zvaná Amba řekla:

„Nemohu se vdát za tvého bratra, protože mé srdce je zadáno králi Šalvovi, a nemohu myslet na nikoho jiného.“

Bhíšma uznal její námitku a poslal ji k Šalvovi, jak si přála.¹ Ambika a Ambalika se provdaly za Vičitravírju a po sedm let žili všichni šťastným životem. Vičitravírja se však nakazil zhoubnou nemocí, a zemřel, aniž by po sobě zanechal potomka.

Satjavaty domlouvala Bhíšmovi: „Za určitých okolností se může zvěčnit potomstvo, když si bratr vezme ženu bratra. Písma to dovolují. Prosím, zachraň tato děvčata, aby neskončila své životy jako neplodné vdovy. Náš rod by měl pokračovat.“

„Přikážeš-li mi cokoliv jiného, poslechnu, ale nemohu porušit svoji přísahu celibátu,“ bránil se Bhíšma.

Satjavaty vypadala zoufale a pravila: „Nebude nikdo, kdo by nabídl předkům pohřební koláč, nikdo, kdo by provedl výroční obřady ve dnech vzpomínek. Zachraň naše předky. Svými dobrými skutky jim musíš pomoci k jejich správnému zařazení v příštím světě. Jsem tvoje matka, musíš poslechnout můj rozkaz. Vychovej děti s mými snachami. Posad' se na trůn a vládni Hastinápuru! Teď záleží na tobě, jestli rod Kuruů zanikne, nebo ne. Máš povinnost k předkům a příštím generacím.“

„Ne, ne, ne,“ křičel Bhíšma. „Nemohu porušit svoji přísahu, ani když mi to nařídíš! Musíš přemýšlet a najít nějaké jiné řešení!“

Satjavaty pouze opakovala:

„Jsi zatvrzelý. Kdyby měla tato děvčata děti, tak by byla šťastná, ale nyní jsou ve velkém smutku.“

„Je-li jednou přísaha vyřčena, je věčná,“ řekl Bhíšma. Nemohu ji měnit nebo se jí vzdát. Je třeba najít jiný způsob. Přemýšlejme o tom!“

Po delším uvažování Satjavaty přišla na další nápad:

„Teď, prosím naslouchej jednomu příběhu a pověz mi, zdali se ti zdá slušný. Před lety jsem převážela lidi přes řeku a jednou byl mým cestujícím věhlasný *riši* (mudrc) Parášara. Pohlédl na mne se zalíbením a promluvil slova lásky, po kterých jsem se třásla strachy. Bála jsem se, že mě prokleje, když odmítnu jeho pokusy o sblížení, a také jsem měla strach z hněvu otce, kdyby se dozvěděl o mém cizoložství.

Proto jsem ho poprosila:

„Byla jsem zrozena z matky ryby a pach ryby se mě stále drží.“

„Znám tvůj původ,“ odvětil Parášara. „A také to, jak jsi byla počata v děloze ryby. Tvůj otec byl *gandharva* (nebeský zpěvák), který když jednou letěl nad řekou, vypustil své semeno, jež vešlo do ryby, která vzhlížela vzhůru. To je způsob, jak si byla počata. Když ses narodila, rybář tě přijal za svou dceru. Zápach ryby se tě drží kvůli tvému původu, ale já tě ho zbavím.“

Svojí mystickou silou mě nejenom zbavil celoživotního rybího zápachu, ale také moji osobu obdařil neustálou vůní.“

„Ano,“ řekl Bhíšma, „můj otec mi jednou vyprávěl, že byl poprvé okouzlen vůní, která pronikala lesem, a když ji následoval, našel tebe.“

„Ano,“ řekla Satjavaty, „a na oplátku (této laskavosti) jsem se poddala světcovu obětí. Vytvořil kolem nás mlhu, abychom nebyli pozorováni.“

Mudrc Parášara potom řekl:

„Satjavaty také okamžitě porodila syna, Vjásadévu, jehož si otec odnesl sebou.“

„A tak se narodil Vjása, jenž je největší ze světců a učenců. Mám jeho slib, že ke mě přijde, budu-li ho potřebovat. Mohu ho zavolat myšlenkou. Ve skutečnosti je mým nejstarším synem. Jestli souhlasíš, předvolám ho!“

Bhíšma odpověděl:

„Ty sama musíš vědět nejlépe!“

Satjavaty začala myslet na Vjásu, který se okamžitě zjevil. Vysvětlila mu svůj problém a poprosila ho, aby zajistil trvání jejich rodu. Její prosbu přijal, ale požádal o rok času, aby se mohl připravit.

„Právě nyní podstupuji období odříkání, a není pro mne vhodné, abych přistoupil k ženě.“

Ale Satjavaty odmítla Vjásovu rezervovanost a nedala mu v této věci na vybranou.

Vjása tedy rozkázal:

„Nechť se dívky připraví! Hned jsem zpět.“

---

¹ Šálva Ambu odmítl. Ta se vrátila zpět za Bhíšmou a nabídla mu, aby se s ní oženil. Bhíšma ji odmítl s tím, že Šálva dostal její příslib dřív, a poslal ji zpět. Ale Šálva znovu odmítl, a tak byla zase poslána zpět. Amba začala být zoufalá a dávala Bhíšmovi za vinu všechna svá ponížení a utrpení. Po tomto posledním pokusu apelovat na Bhíšmu, slíbila, že ho zabije. Ve svém dalším z životů se stala bojovníkem jménem Šikhandi a Bhíšmu zabila.

Satjavaty dala pokyn, aby se její první snacha jménem Ambika oblékla, ozdobila a čekala ve své ložnici.

Když k ní Vjása přišel, cítila odpor k jeho vzhledu, oblečení, pleti, chlupatosti a nečistotě. Ulehla s ním, ale pevně zavřela oči. Poté Vjása Satjavaty řekl:

„Ambice se narodí krásné dítě. Bude vládnout této zemi, ale bude slepé, protože Ambika během početí zavřela oči.“

Satjavaty hned nabízela, aby přišel zase. Nabídla mu svoji druhou snachu Ambaliku. Dívka se připravila a taktéž Vjásu očekávala v ložnici. Když přišel Vjása, strachy zbledla.

Vjása k Satjavaty pronesl:

„Dítě, které se narodí Ambalice, bude udatné a silné, ale jeho barva pleti bude světlá.“

Satjavaty přesvědčovala Ambaliku, aby to zkusila ještě jednou, a Vjásu prosila, aby vykonal ještě třetí návštěvu. Než Vjása přišel znovu, Ambalika nastrojila svoji služebnou a podstrčila ji do postele místo sebe. Služebná byla smělá a vlídná, což Vjásu těšilo, a dítě bylo normální.

Nejstaršímu synu, který se narodil slepý, bylo dáno jméno Dhritaráštra. Druhý vzhledem ke své bledosti dostal jméno Pándu. Třetí, který se narodil služebné a byl zcela normální, dostal jméno Vidura.

Dhritaráštra vyrůstal pod ochranou Bhišmy. Když dospěl a stal se mužem, našel mu Bhišma vhodnou nevěstu. Byla to princezna z Gandháru a jmenovala se Gandhári. Ta, aby se podělila se svým manželem o jeho osud, strávila zbytek svého života se zavázanýma očima. Dhritaráštra kvůli své tělesné vadě předal svoji moc svému mladšímu bratru Pánduovi, který měl dvě ženy, Kuntí a Madrí.

Nastoupení Pándua na trůn bylo přijato se souhlasem všech okolních králů. Prokázal, že je chytrý a spravedlivý. Prestiž a sílu Kuruovského rodu výšil tím, že si podrobil všechna sousední království. Po těchto úspěšných vojenských taženích král Pándu hledal odpočinek v soukromí. Žil uprostřed lesa na jižní straně Himálajských svahů.

Jednoho dne při lovu zabil jelena, právě ve chvíli kdy byl pohroužen do láskyplných her s laní. Nebyl to ovšem obyčejný jelen. Byl obyvatelem z nebeské říše a než zemřel, krále proklel:

„Své smrti dospěješ právě ve chvíli, kdy se pokusíš o spojení se svou chotí.“

Král Pándu byl nešťastný, a rozhodoval se, že opustí rodinný život. Představa, že by měl zemřít bez potomků a nikdy se nepřiblížit ke svým manželkám, pro něho byla strašná.

Přistoupila k němu jeho žena Kuntí pravila: „V době mého mládí jsem dostala požehnání od světce Durvásy Muniho, jenž je velice vznětlivý člověk. Když navštívil dům mých rodičů, měla jsem možnost ho k jeho spokojenosti náležitým způsobem pohostit. Durvása Muni mi poželal:

„Ať jsi matkou božských dětí.“

A naučil mě mantru, pomocí které jsem mohla přivolat jakéhokoliv poloboha, kterého si vyberu a zplodit s ním dítě. Durvása Muni měl dokonalou vizi a věděl, že Kuntí bude v budoucnu potřebovat pomoc. Když odešel, Kuntí byla zvědavá, zda-li požehnání opravdu funguje.

Mantrou zavolala Súrju, poloboha slunce, který se před ní okamžitě zjevil ve vsí slávě a řekl:

„Jaké je tvé přání?“

„Ne, ne, nic,“ koktala, „chtěla jsem si pouze hrát.“

„Nemohu odejít bez toho, aniž bych naplnil obsah požehnání, jehož se ti dostalo. Nemusíš se bát, nikdo se o tvém dítěti, jež se mnou zplodíš, nedozví.“

Narodil se jí syn, který dostal jméno Karna. Na těle měl brnění a v uších náušnice. Aby se vyhnuli skandálu, Kuntí položila dítě do košíku a poslala ho dolů po řece. Koš vylovila žena vozataje jménem Rádha. Oba dítě považovali za dar Boží, neboť ačkoliv si přáli potomka, nemohli žádného počít. Oba proto dítě s velkou láskou a náklonností opatrovali.

Když si Pándu vyslechl příběh, řekl: „Bůh tě poželal, abys splnila Jeho božský záměr. Moje prokletí mně pro zbytek života bere možnost zplodit syna. Ty však můžeš být jedinečnou a poželanou matkou. Už neztrácej čas. Připrav se přijmout a uvítat polobohy! Nejdříve se modli k Dharmarádžovi (bohu smrti).

On je nejspravedlivější mezi všemi nebeskými tvory a syn zrozený z něho povede náš rod vždy po správné cestě.

Kuntí se tedy připravila ve svém pokoji, meditovala o Dharmarádžovi a vyslovila *mantru*. Pán Dharmarádža se zjevil a po jejich spojení se narodil první syn. V době narození dítěte nebeský hlas oznámil: „Toto dítě bude nejlepší z lidí. Bude spravedlivé v myšlenkách a slovech. Také bude poželáno silou a odvahou. Jeho jméno je Judhišthira, což znamená „ten, kdo vždy stojí na straně pravdy.“

Pándu pobídl Kuntí, aby se modlila pro druhého syna:

„Život kšatrijů nemůže být úplný, dokud není obdařen tělesnou silou. Teď se modli za syna, který bude obdařen výjimečnou tělesnou silou.“

Kuntí tedy vzývala Vájua, poloboha větru a obdržela syna tak silného, že když se odkutálel od matčina boku, způsobil menší zemětřesení. Toto dítě dostalo jméno Bhímaséna.

Potom Pándu opět přemýšlel:

„Musíme mít v rodině takového válečníka, jehož síla by byla nesrovnatelná.“

Pándu a jeho žena Kuntí započali odříkání a když uplynul jeden rok, začali se modlit k hlavnímu polobohu Indrovi, který je velmi štědrý. Když Kuntí znovu porodila, nebeský hlas řekl:

„Tento syn bude všechny převyšovat svojí energií, moudrostí a znalostí zbraní. Bude snadno ovládat každou zbraň a porazí všechny své nepřátele. Tohle dítě se bude jmenovat Ardžuna a přinese slávu Kuruovskému rodu.“

Madrí, Pánduova druhá žena toužila také po dětech. Kuntí ji tedy naučila *mantru* a Madrí dala po spojení s dvojčaty Ašviny a Kumáry, kteří jsou lékaři polobohů, život nádherným dvojčatům Nákulovi a Sahadévovi.

Těchto pět bratrů, Judhištira, Bhímaséna, Ardžuna, Nákula a Sahadéva, se tak stalo známými jako Pánduovci.

Mezi tím se Gandhári a slepému králi Dhritaráštrovi narodilo sto synů. Nejstarší z nich se jmenoval Durjódhana, další Dušasán atd. Ti všichni byli po celý svůj život vůči Pánduovcům velice nepřátelští.

Smrt Pándua, Dhritaráštrova bratra, přišla náhle. Jednoho dne byl v lese ve společnosti Madrí. Přemožen jarní náladou, křehkými listy na stromech, barevnou květenou, zpěvem ptáků a pohybem živých tvorů, nedokázal odolat půvabům Madrí, jenž ležela po jeho boku. Zmocnil se jí navzdor tomu, že mu připomněla jeho prokletí, a zemřel tak během jejich spojení. Madrí dvojčata svěřila do opatrování Kuntí a vstoupila do plamenů pohřební hranice za manželem, a ukončila tak svůj život.

Drónačárja

Kuntí po smrti svého chotě krále Pándua, společně s dětmi odešla ze zátiší Silvánu do Hastinápuru, aby zde žila pod ochranou slepého krále Dhritaráštry a Bhíšmy. Dhritaráštra se v tomto období choval jak k Pánduovcům, synům svého bratra, tak k synům svým stejně. Byli vychováni, vzděláváni a trénováni bez zaujatosti. Děti si po celé dny hrály dohromady, ale Bhíma při každé hře trápil své bratrance a tropil si z nich žerty.

Durjódhana, nejstarší syn slepého krále, když viděl, že se stává terčem žertů a vtipů, se cítil potopen. Někdy při chůzi nebo běhu mu Bhíma zezadu podrazil nohy. Nebo se stalo, že vylezl na strom a Bhíma svými mocnými pažemi třepal stromem tak dlouho, dokud Durjódhanu neseřásl. Durjódhana se rozhodl, že své bratrance připraví o život nebo se jich zbaví nějak jinak. Zvláště Bhímy. Jednou ho omámil, otrávil, svázal a hodil do řeky. Ale Bhíma překonal působení drogy, zneutralizoval jed a vyplaval na hladinu.

Když Bhíšma našel svým synovcům kvalifikovaného gurua, učitele, jenž by mladé muže trénoval ve zbrani, Durjódhana si s hořkostí všiml, že jejich učitel věnuje zvláštní pozornost Ardžunovi. Učitel se jmenoval Dróna a své žáky vedl s velkou odpovědností. Učinil z nich všestranné bojovníky, kteří si dokázali poradit v každé situaci. Velkou pozornost věnoval svému synu Ašvathámovi.

Ardžuna byl velice nadaný a nadšený žák. Proto tajně z úkrytu pozoroval všechny lekce, které Dróna dával svému synu Ašvathámovi. Brzy byl Ardžuna výborným adeptem v ovládní meče, kyje a kopí nebo také střelení na cíl, jakkoliv už to bylo obtížné. Se stejnou lehkostí dokázal bojovat na koni, voze i za chůze. A dokonce se sám mohl utkat s velkým množstvím protivníků.

Vrcholem jeho schopností bylo, že uměl úspěšně vyslat zbraň zvanou *astra*. Byly to střely ovládané mystickými *mantrami*. To, co se svým lukem a šípy mohl provádět, se zdálo být zázrakem.

Jednou, aby Dróna vyzkoušel své žáky, umístil na vysokou žerď umělého orla a řekl jim, aby se na jeho povel pokusili oddělit orlovi hlavu od těla:

„Každý z vás mi řekne, co vidí v zorném poli, jakmile zamíří!“

Nejprve se zeptal Judhištiry:

„Vidím tebe, strom a větve,“ odpověděl Judhištira.

Dróna cukl hlavou a zařval:

„Stop, stop, ty nestřílej!“

Ostatní také popisovali, co vidí v zorném poli, ale i těm řekl, ať položí své luky. Nakonec přišel na řadu Ardžuna a Dróna se ho otázel:

„A co vidíš ty, Ardžuno?“

„Ptáka nade mnou.“

„Jak velkou část?“

„Pouze hlavu.“

„Kterou část hlavy?“

„Kterou část?“

„Oko.“

„Střílej!!!“ rozkázal Dróna Ardžunovi, a ten hlavu ptáka s lehkostí sestřelil. Učitel Dróna ho s radostí objal a řekl: „Tomu říkám skutečné střelectví.“ Takovýmto způsobem Ardžuna projevoval svoje neobyčejné nadání.

Jednou, při koupání v řece, napadl Drónu krokodýl a držel ho v zubech. Ardžuna okamžitě vystřelil pět šípů a rozdrtil obludu na kousky. Za tuto službu mu Dróna prozradil tajemství, jak zacházet s tajnou a mocnou zbraní. Ale varoval ho:

„Bude-li zbraň vystřelena na slabšího nepřítele, může spálit celý vesmír. Zacházej s ní opatrně! Bez rozmyšlení ji můžeš použít, jenom když se setkáš s nadpřirozeným nepřítelem. S touto zbraní ve tvých rukou tě nikdo nemůže přemoci.“

Bhíma a Durjódhana byli odborníci v ovládnutí kyje, v útoku i v obraně. Ašvatháma, syn Dróny, byl expertem v zacházení s několika druhy zbraní a dvojčata Nákula a Sahadéva výborně zacházeli s mečem. Judhištira byl nepřekonatelný jako vozový bojovník. Dróna nakonec oznámil slepému králi Dhritaráštrovi:

„Tvoji synové dokončili své vzdělání. Není nic, co by se dále mohli naučit. Teď je třeba předvést jejich schopnosti. Uspořádejme veřejné vystoupení.“

Na obrovské rozloze byly postaveny pavilony pro diváky. Na vybraný den byly daleko široko rozeslány pozvánky. Král se svojí manželkou a členy královské rodiny obsadili přední místa. Bylo přítomno mnoho princů z okolních zemí. Dróna oblečen v bílém vstoupil do arény a formálně oznámil veřejnosti jména svých žáků a jednoho po druhém je představil. Zároveň oznamoval, jaké odbornosti dosáhli. Komentátor Saňdžaja se posadil vedle slepého krále Dhritaráštry a podrobně mu popisoval, co se odehrávalo v aréně:

„Teď přichází Judhištira. Sedá na koně a vede ostatní. Jeho mladší bratři podle pořadí hodnosti a stáří jdou za ním a každý nese svoji oblíbenou zbraň v ruce. Je to skutečně krásné. Diváci jsou nadšení a teď můžete slyšet jejich výkřiky. Někteří odvrací ze strachu své hlavy, aby na ně nepadaly šípy.“

Šípy létají s velkou přesností. Zabodávají se dva prsty vedle těch, co sedí v předních řadách. Bravo! Bravo!

Nyní jejich guru přichází ke každému zvlášť, aby jim veřejně požehnal. Vypadá tak šťastně!“

Král Dhritaráštra zprvu naslouchal tomuto líčení situace s nadšením, ale za chvíli se velmi chladně otázal:

„A co moji synové? Nic jsi mi o nich nepověděl.“

„Ano, ano, jsou zde také a jsou též skvělí. Možná však čekají na to, až budou na řadě.“

„Nic jsi mi nepověděl o Durjódhani.“

„Oh, právě vchází se svým kyjem vysoko nad hlavou a Bhíma mu čelí. Mává kyjem jako divoký slon svým chobotem. Durjódhana je obklopen všemi svými bratry. Vyhlíží jako červená planeta s hvězdami. Jeho obličej srší hněvem a jestli se utkají se svými kyji, bude to nesnesitelné divadlo. Ale Ašvatháma, syn Dróny, stojí zpřímá mezi tvými syny. Pohybuje se s lehkostí a jistotou mezi střetávajícími se horami. Byl požádán svým otcem Drónou, aby Bhímu a tvého syna zkontroloval a oddělil je od sebe. Ardžuna je ve středu jeviště. Oh, s jakou lehkostí ovládá *astru* a *mantru*, které obdařují silou jeho šípy. Teď jedním šípem vytvořil oheň; teď vodu, vzduch a bouři. Slyšíš? Teď mraky; teď zemi. Vytvořil kopce kolem. A teď, když použil jinou zbraň, všechno zase zmizelo.“

A nyní je na válečném voze a teď jde pěšky. Je tak obratný a rychlý! Teď právě vystřeluje dvacet šípů do otvoru ve volském rohu spuštěného nad ním a zmítajícím se ve větru. Je to opravdu překrásná věc a nádherná podívaná. Jeho učitel roní slzy radosti.“

Téměř u konce Ardžunova představení, kdy začalo vzrušení obecenstva opadat a hudební nástroje utichly, u brány arény náhle povstala vřava. Válečník, dosud nikým nepovšimnut, oděný do pancíře v celé své nádheře a s náušnicemi tam stál a hromově vyzýval všechny na souboj.

Byl to Karna, syn poloboha slunce. Nikdo ho před tím neviděl. Jenom Kuntí, když ho poslala dolů po řece hned po jeho narození. Celý zářil a lidé se začali ptát:

„Kdo je ten mladík? Kdo je to?“

Válečník poslal běžné formální pozdravy směrem k Drónovi a k ostatním starším prohlásil:

„Umím všechno to, co umí Pártha (Ardžuna) a ještě víc.“

S Drónovým svolením opakoval každý čin, který předvedl Ardžuna. To velmi potěšilo Durjódhana a objal Karnu štěstím. Nalezl tak protivníka Ardžuny, a požádal ho:

„Žij s námi a buď jeden z nás. Používej vše, co máme, jako své!“

„Přijímám tvoje přátelství bez rozmyšlení,“ odpověděl Karna radostně. „Ale mám jedno malé přání. Pomoz mi ho splnit. Chci se utkat s Ardžunou v boji, muž proti muži.“

„Máš mé požehnaní,“ řekl Durjódhana, „víme, že přemůžeš jakéhokoliv protivníka.“

Ardžunu tento rozhovor velmi podráždil a řekl:

„Jsi vetřelec. Přišel jsi nepozván, bez ceremonií, a já tě potrestám tak, jak si nerozvážný vetřelec zaslouží.“

Karna se bránil:

„Tato aréna je veřejná a já mám stejné právo zde být tak, jako každý jiný. A jako pravý *kšatrija* (bojovník) nepotřebuji plýtvat slovy a utrácet čas tak, jak to dělají někteří slabomyslní příslušníci jiných kast, kteří se vyžívají pouze v nicotných řečech. Jestli ses naučil držet luk a šípy, nechej je promluvit a budeš mít hned moji odpověď!“

Nyní se strany rozdělili do dvou skupin. Bratři Pánduovci obklopili Ardžunu na jedné straně a Durjódhanovi bratři s Drónou stáli na straně druhé. Vidura a ostatní starší stáli nerozhodně mezi nimi. Stojíce tvář v tvář, Kuntí, která zjistila podle určitých znaků, že Karna je její syn, omdlela při pomýšlení, že by bratři mohli napadnout jeden druhého. Probrali ji santálovou pas-tou a růžovou vodou, kterou na ni nastříkal Vidura, jenž věděl o Karnově původu.

Ardžuna byl synem poloboha Indry, pána deště, mračen, blesků a hromobití. Indra ho tedy ochraňoval. Polobůh seslal mračno a mlhu a zahalil Ardžunu. Karna, jenž byl synem poloboha Súrji, pána slunce, se koupal v moři jasného světla a stál vystaven jako dokonalý cíl pro lučištníka. V tom okamžiku Kripa, mistr vědy ve válčení a guru Dhritaráštrových synů, promluvil ke Karnovi:

„Ó, válečníku, prosím, prozrad' nám jména tvého otce a matky a jméno královského rodu, ze kterého pocházíš. Když to vyjvíš, tento válečník Ardžuna se rozhodne, bude-li bojovat, či ne. On je synem krále. Uvědom si, že synové králů nepřistoupí na to, aby bojovali s muži nižšího původu.“

V tom okamžiku Karna sklopil svůj zrak. Nemohl uspokojit protivníka formalitami rodu a původu. Stál jak hloupý.

Ale Durjódhana řekl:

„Já ho pro tento okamžik ustanovuji králem Angy, na což mám autoritativní právo.“

Urychleně přivedl kněze do arény, provedl korunovační ceremonii a prohlásil Karnu králem Angy. Celé shromáždění to pozorovalo s velkým údivem.

„Teď je zde král a nemá námitek utkat se v boji s tebou, pouhým princem,“ řekl Durjódhana jízlivě, „vidíš ten deštník?“

Ale ve skutečnosti se žádné utkání nekonalo. Souboj byl většinou jen slovní. Bhíma však vstoupil do rozepře a zpochybil královský status Karny tím, že řekl:

„Všiml jsem si před chvílí vozataje, jak sestoupil z vozu, objal Karnu a provolával mu slávu. To není vynikající vozataj, jakého bychom měli mít na bojišti, je to obyčejný sluha, který švihá koně a vozí svého pána z místa na místo. Tento chlapík je sice rychle pasovaný na krále, ale přitom není ničím jiným než synem vozky. Jenom jdí, jdí člověče. Tvoje ruka je určena jen k tomu, aby práskala bičem, a ne na to, aby zvedala meč nebo luk!“

„Karna je nejen králem Angy, ale snadno může být i vládcem celého světa,“ oponoval Durjódhana, „vyrovná se vám všem pěti, i většímu množství bojovníků. Pokud ho někdo neuznává, tak ať nasedne do vozu a napne rukama i nohama svůj luk!“

Obecenstvo se zmateně dohadovalo. Někteří byli pro a jiní proti. V té chvíli zapadalo slunce, a protože se zápas nemohl konat po západu slunce, obecenstvo se rozešlo. Durjódhana svíral Karnovu ruku a vedl ho cestou lamp, které byly rozsvíceny právě pro něho.

Za krátko na to Dróna shromáždil své žáky a oznámil jim:

„Nadešel čas, abych od vás dostal odměnu za trénink a výchovu, kterou jsem vám dal. Na tento okamžik jsem čekal celý svůj život.“

Poté, co ho všichni ujistili, že mu dají to, o co požádá, jim řekl:

„Chci, abyste vpadli do Paňčaly a zajali krále. Jeho jméno je Drúpada a přivedete mi ho jako zajatce. Jestli v tomto uspějete, ukojíte moji celoživotní ctižádost!“

Pánduovci nepožadovali ani jediné slovo na vysvětlenou a ihned ho ujistili, že okamžitě vyrazí.

„Ano,“ řekl Dróna, „ale nejdříve si vyslechněte tento příběh. Když jsem byl mladý, žil jsem se svým otcem Bharadvádžem, který mě učil takovým způsobem, abych se i já, až nadejde ten správný čas, stal učitelem. Naučili jste se ode mne jenom tolik, kolik mě naučil můj otec. Měl jsem tehdy spolužáka. Byl to syn krále Prišty. Denně přicházel do naší poustevny, aby zároveň se mnou studoval, a pak si se mnou hrál. Byli jsme dobří přátelé. Když jeho otec Prišta zemřel, můj přítel nastoupil na trůn. Rozloučil se a ujistil mě, že když budu někdy potřebovat pomoc, tak se můžu na něho obrátit. Když se mi narodil syn Ašvatháma, můj otec už nežil a já jsem procházel těžkými časy. Když dítě křičelo a chtělo mléko, nemohl jsem ho sehnat, a byl jsem proto zoufalý. Rozhodl jsem se, že navštívím svého přítele krále a požádám ho o krávu. Jeho stráž mě u palácových bran zastavila. Vyzval jsem je, aby mě šli ohlásit králi a řekli mu, že ho znám a že ho jeho starý přítel přišel navštívit. Nechal mě až do večera čekat u bran. Potom mě dva strážníci doprovázeli k jeho důstojnosti, jako kdybych byl nějaký vězeň. Jak tak seděl na vyvýšeném místě obklopen dvořany, díval jsem se na něho vzhůru a cítil jsem se jako žebrák.“

„Kdo jsi a co chceš?“ zeptal se povýšeně. Řekl jsem mu, kdo jsem a že jsem ho přišel navštívit jako starého přítele.

„Přítel!“ opakoval s úšklebkem a rozhlížel se kolem. Jeho dvořané se uctivě šklebili a dívali se na mě s údivem potřásající při tom hlavami. Opakoval jsem slovo přítel, načež král ze svého postu řekl:

„Óh, ty jeden nevědomče! Neuvědomuješ si, že nemůže existovat přátelství mezi osobami, které jsou na různých úrovních? Ale samozřejmě chápu, že jsi přišel o něco požádat a cestoval jsi kvůli tomu tak daleko. Vidím, že jsi bráhman v nouzi, ale nepožaduj přátelství. Není to možné. Vezmi si dar a jdi!“

Obrátil se ke dvořanovi, něco mu řekl a pak pokračoval:

„Mohlo se stát, že jsme v nějakém stadiu života byli za určitých okolností dáni dohromady, ale uvědom si, že čas všechno mění. Neexistuje taková věc jako stálé přátelství. To je dětská představa. Nyní můžeš jít. Přijmi dar, který ti přinesou, a běž!“

Stál jsem tam beze slova, vztekem bez sebe. Nemohl jsem se vzchopit, abych připomněl své dítě. Nemohl jsem uvěřit, že je to ten stejný člověk, který si se mnou hrával pod stromy naší poustevny. Starší členové jeho rodiny pro něho každý večer přicházeli, aby si ho odvedli domů. Byl jsem příliš rozhněván, a kvůli tomu jsem se nezmohl na více slov, než:

„Počkám na čas, o kterém mluvíš, kdy budeme na stejné úrovni. A až nastane, dá mi příležitost, abych k tobě opět promluvil.“ Otočil jsem se na patě a odešel, zatímco oni běželi za mnou s různými druhy darů, které byly zavázané do uzlíku. Odhodil jsem uzel u palácových bran a šel jsem domů. Po této události jsem se toulal sem a tam, a když jsem přišel do tohoto města, potkal jsem Bhíšmu, který mě zaměstnal jako vašeho učitele. A teď žádám svoji odměnu. Jděte všichni a zaútočte na Pančhalu se svými nejlepšími vozy, zbraněmi a vojskem a přiveďte mi Drúpadu jako vězně. Živého!“

Brzy vypukla válka a mladí muži byli rádi, že si mohou vyzkoušet svoji zručnost a umění se zbraněmi na ostro. Po několika dnech se vrátili s žádanou kořistí, králem Drúpadou jako zajatcem. Postavili ho před svého mistra Drónu, který k němu promluvil z vyvýšeného místa:

„Ašvatháma, můj syn, chtěl jako dítě mléko. Tehdy jsem před tebe předstoupil s žádostí o pomoc a chtěl jsem po tobě krávu, která by nás zachránila. Ašvatháma je dnes právoplatný válečník. Připojil se k mým ostatním žákům, aby přepadl tvé město. To vše bylo vykonáno na můj rozkaz. Kdybych chtěl, mohl bych ti vzít život, ale neměj strach. Nejsem mstivý, neboť oceňuji památku našich chlapeckých let. Vrátil ti jenom půl tvého království, aniž bys mě o ni žádal. Druhou půlku si ponechám a budu na ní vládnout, abychom si byli rovni. Ale přesto budu i nadále tvým přítelem, o tom nemusíš mít pochyb.“

První lest

Dhritaráštra, slepý král, chtěl nechtě ustanovit svého synovce Judhišthiru právoplatným dědicem.

Právoplatný dědic a jeho bratři vypadali, že berou své role až příliš opravdově. Bratři Pánduovci společně i jednotlivě vedli výpravy do okolních království, obsazovali jejich území a rozšiřovali tak království Kuruů. V očích veřejnosti se z nich stali hrdinové a o jejich hrdinských činech se často hovořilo.

Od té doby, co Dhritaráštra nastoupil na trůn a stal se králem, se neustále ptal svých vyzvědačů:

„O čem lidé mluví?“

Zvědové hlásili, že na tržištích se mluví o Ardžunových hrdinských činech, o výkonech Bhímy a o velikosti Judhišthiry. Král by rád slyšel něco o svých synech, ale o Durjódhanovi a o jeho bratrech nepadla žádná zmínka.

Zavolal si tedy ministerského předsedu, muže zběhlého v politické prohanosti, a důvěrně se ho otázel:

„Všiml sis, jak se Pánduovci snaží být populární? Snaží se tím zastínit všechny ostatní. Vůbec mě to netěší. Musíš si uvědomit, že moji synové jsou stejně nadaní jako oni. Pánduovci zachází příliš daleko. Prosím, porad' mi. Vždyť ty víš, co mám na mysli!“

Ministr byl lstivý a mazaný, a tak odpověděl:

„Ano, ano, rozumím. Chystal jsem se vyřešit tento problém sám.“

A začal králi vysvětlovat, jak by se měl ochraňovat před nepřáteli zvenku a zevnitř a že by měl být nelitostný, co se týče vlastní ochrany. Řekl:

„Udržuj své zuby stále ostré, abys to byl ty, kdo se jako poslední smrtelně zakousne. Měl by ses bát i těch, od kterých zradu neočekáváš. Nikdy nikomu nedůvěřuj a nikdy svoji nedůvěru nedávej najevo. Pro krále by neměli být ani známí a ani příbuzní, když mi to Vaše výsost dovolí takto říci!? Musíme umístit zvědy nejen do cizích zemí, ale i do našeho středu, do veřejných sadů, do zábavných podniků, chrámů, hospod, do domů ministrů, vedoucích kněží, šéfů spravedlnosti, právoplatných dědiců a také k vrátným a vozatajům...Náš zdroj informací musí být široký a nekonečný. Každé hlášení však musí být zkoumáno a zkoušeno! Už dlouho přemýšlím o různých druzích bezpečnostních opatření, která by v tomto paláci měla být zavedena. Ale až teď se o tom odvažuji promluvit.“

Lstivě a s oklikami navrhl, že král by měl poslat své synovce do vyhnanství. Když si Durjódhana byl jist, že sebedůvěra krále byla otřesena, našeptával mu v soukromí jeho komnaty:

Musíme si hledět našeho bezpečí. Nadešel čas. Naši zvědové hlásí, že občané očekávají v nejbližší době korunovaci Judhišthiry. Králi, udělal jsi chybu, když jsi ho jmenoval dědicem trůnu. Lidé z toho vyvozují, že odstupuješ kvůli své tělesné vadě, protože jsi to již jednou udělal z náklonnosti ke svému bratru Pánduovi. Musíme se probudit! Já se budu snažit, aby se od nich odvrátila stěžejní skupina přívrženců. Budu jim dávat rady, povýším je a oni budou mluvit v náš prospěch. To vše se ale musí dít postupně. Mezi tím bude důležité, abychom se zbavili Pánduových synů a vyhnali je z města. Alespoň na přechodnou dobu.

Jestliže se syn Pándua stane králem a po něm jeho syn nebo jeho bratři nebo jejich synové, jsme ztraceni. Není však důvod se bát. Po dobu svého života jsi zajištěn, protože je zde Bhíšma. Pánduovci se tě neodvážejí dotknout. Ale druzí synové slepého krále budou určeni k záhubě.“

Dhritaráštra čekal na příležitost, aby si mohl promluvit s Judhišthirou. Ten byl zaměstnán vykonáváním povinností jako následník trůnu. Upevňoval území, která pro krále dobil, naslouchal stížnostem veřejnosti a prováděl inspekci armády. Povzbuzoval generály slovy, oceňováním a rady. Byl přístupný všem a zřídka znepokojoval svého strýce záležitostmi státu.

Dhritaráštra čekal dva dny a pak si Judhišthiru pozval:

„Ó, jak těžce pracuješ,“ řekl, „jsem opravdu šťastný, že mi pomáháš. Osvobodil jsi mě od mnohé namáhavé práce. Cítím však, že bys měl mít změnu. Nějaký oddech. Přemýšlel jsem o tom, kam bys měl jít, jestli chceš...“

Odmlčel se. Jako by přemýšlel o několika možnostech. Panika z něho udělala prolhance. Již dávno se rozhodl dát na radu Durjódhany a poslat Judhišthiru do místa zvaného Varanávata, které leží v bezpečné vzdálenosti od hlavního města.

Dhritaráštra pokračoval:

„Během nastávajícího Šivova festivalu bude město plné slávy a veselí a nemám pochyb o tom, že si odpočinek vychutnáš. Vezmi svoji matku a také svoje bratry. Nezapomeň na mnoho darů, abys jimi mohl podarovat herce, umělce a učené muže. Buď tam tak dlouho, jak se ti zlíbí. Konec konců následník trůnu se musí seznámit se všemi částmi své země. Také by měl být viděn všemi poddanými, než nastoupí na trůn.“

Judhišthira dobře porozuměl důsledkům jeho velkolepé nabídky. Svě myšlenky si však nechal pro sebe. V den, který byl vytyčen astrology, Judhišthira opustil svého strýce a vydal se s bratry, matkou a s několika vozy do Varanávaty. Velká skupina občanů ho následovala a několik z nich vyslovilo své pochybnosti o králových motivech. Judhišthira jejich starosti a pochybnosti utišoval:

„Náš král je náš otec. On se stará o naše blaho. Myslí to s námi dobře a až si odpočineme a užijeme slavnosti - vrátíme se zpět.“

Bhíšma, Dróna a jiní starší doprovodili Pánduovce kus cesty jako čestný doprovod a pak se vrátili.

Vidura je však doprovázel až na hranice města a stále je obklopovala i skupina občanů.

Než se Vidura rozloučil, utrousil varování:

„Ten, kdo zná a rozumí svému nepříteli, nemůže být nikdy zraněn. Člověk by si měl uvědomit, že zbraně mohou být ostré, i když nejsou z oceli, a že mohou zaútočit, není-li člověk pozorlivý.“

To, co stráví dřevo a slámu, nikdy nemůže proniknout do jeskyně. Pamatuj, že šakalové se v nouzi vynořují z mnoha východů z podzemí. Poutníci mohou znát směr podle hvězd a přečkat v pevnosti své mysli.“

„Díky, rozumím ti,“ odpověděl Judhišthira.

Později, když je i ostatní opustili a oni pokračovali sami, Kuntí poznamenala:

„Předtím, než jste se rozloučili, ty a Vidura jste rozmlouvali velmi zvláštním způsobem. Nerozumím tomu. Co to bylo?“

„To pochopíš až časem. Teď o tom nemluvme,“ odpověděl jí Judhišthira.

Občané Varanávaty přivítali Pánduovce s velkým nadšením. Byli pozváni do několika domů. Splynuli s davem a těšili se vzrušením z Šivových oslav. Mezi těmi, kdo je přivítali s okázalostí a horlivostí, byl i nějaký architekt Puróčana, který byl Durjódhánovým agentem. Nabídl Pánduovcům přepychové sídlo pojmenované „Dům radosti“. Bylo to sídlo s přepychovými ložnicemi, koberci, pohovkami na zakázku a bylo zásobeno jídlem a pitím. Pět bratrů a jejich matka měli každý zvláštní oddělení s úplným pohodlím. Když je Puróčana nechal o samotě, vzal Judhišthira matku stranou a řekl:

„Ten hloupý chudák si myslí, že nic nevíme. Právě o tomhle jsme s Vidurou rozmlouvali. Matko, Vidura nás varoval. Když se trochu hlouběji nadechneš, tak ucítíš ten zápach oleje, prskyřice a slámy. To vše je nacpáno za těmito pozlacenými stěnami. Ti lidé zde žijí jenom

proto, aby nevzniklo podezření, že čekají na povel od našeho milého příbuzného bratrance, aby založili požár. Musíme se mít na pozoru a nedejme najevo, že něco víme!“

Jak se dalo očekávat, přišla o několik dní později tajná zpráva od Vidury. Posel se představil citováním části Vidurova rozhovoru s Judhišthirou.

„Pamatuj, že šakalové se v nouzi vynořují z mnoha východů.“

„Porozuměl jsem,“ řekl Judhišthira.

Posel pokračoval:

„Jsem odborníkem na kopání dolů. Mohu vytvořit podzemní chodby.“

Judhišthira ho vzal stranou a horník pokračoval:

„Puróčana dostal rozkaz, aby počkal do tmavé půlky měsíce a založil požár čtrnáctého dne o půlnoci, když budete spát.“

Judhišthira se usmál a řekl:

„Ó, jaká laskavost.“

„Já však dokončím práci mnohem dřív,“ řekl horník. „Můžu si prohlídnout sídlo a vybrat správné místo na výkop? Nikdo totiž nesmí slyšet zvuk našich krompáčů.“

V centrální části domu, v místnosti s tlustými stěnami za zavřenými dveřmi začal horník kopat. Dával dobrý pozor, aby nevzbudil Puróčanovo podezření. Jakmile byla jáma hotová, horníkovi muži zůstali v ní. Jáma byla zakryta deskami a byla zamaskována. Horníci pak pokračovali v budování podzemní chodby. Puróčana dál bez jakéhokoli podezření hrál roli hospodáře a správce domácnosti Pánduovců. Obyvatelé Varanávaty neměli ani zdání o intrikách a radovali se z toho, že mohou mít Pánduovce mezi sebou.

Když byl tunel hotový, Kuntí pozvala veřejnost na velkou slavnost. Jakmile byli hosté pohostěni a vyprovodili je, Judhišthira řekl svým bratrům:

„Nastal čas, abychom šli také.“

Otevřeli tajný vchod, a když byli všichni vevnitř, Bhíma zůstal a zapálil dům. Začal s pokojem, ve kterém spal Puróčana. Byl to úspěšný a velký požár. Materiál byl prudce hořlavý a velmi rychle vzplanul. Než se město vzbudilo, Pánduovci byli daleko v chodbách. Na břehu řeky je očekávala plachetnice. Lodník byl najmutý Vidurou a prokázal svoji důvěryhodnost opakováním stejného hesla:

„Pamatuj, že šakalové se vynořují z mnoha východů.“ Poté je převezl do bezpečí na druhou stranu řeky. Tam vešli do hustého lesa, kde se bez cíle toulali s přáním být co nejdál od Hastinápuru.

Mezi lidmi zavládl smutek, ale někteří se potají radovali, když se rozšířila zpráva, že Pánduovci zahynuli v ohni. V sídle zvaném „Dům radosti“ byly nalezeny ohořelé zbytky ženy a pěti synů, ale nikdo nebyl schopen s určitostí říct, či těla to ve skutečnosti byla. Král Dhritaráštra nečekal, že jeho ochranná opatření zajdou tak daleko, a měl proto teď výčitky svědomí. Uspořádal velké pohřební obřady za drahé zemřelé a v celém království vyhlásil smutek.

Bako obtěžuje Ékavratu

V lese Bhíma dával pozor, zatímco bratři a jeho matka usnuli. Jeho srdce krvácelo, když je pozoroval, jak leží na holé zemi. V myšlenkách na jejich strádání mu skřípaly zuby a přísahal pomstu svým příbuzným. Protože byl fyzicky silný a měl odvahu, byl schopen zmírnit jejich strádání. Byl dokonce schopen nést je na svých ramenou, když jeden nebo druhý měli bolesti nohou nebo byli unaveni.

Jednoho dne se setkal s *rákšasou* (démonem), který se schovával v jeskyni v horách, číhal u mnoha cest a pojídal všechny lidi, kteří lesem procházeli. Bhíma ho zabil a zajistil tak bezpečí dalším lidem, kteří tudy půjdou.

Po této události se *rákšasova* sestra Hidimba do Bhímy zamilovala. Vzala na sebe krásné lidské tělo a porodila mu syna jménem Ghatótkáč, který vždy přišel otci na pomoc, v každé krizi a hrál důležitou roli v pozdějších bojích.

Cesta před nimi se zdála stejně nekonečná jako ta za nimi. Jejich vyhnanství ztratilo cíl. Pojídali kořínky, drobné ovoce a bobule. Prošli mnoho lesů, přešli mnohé hory a přeplavily se přes mnohá jezera a řeky, šli směrem od Hastinápuru.

„Máte nějakou představu o tom,“ poznamenala Kuntí, „kde a kdy se zastavíme?“

„Ne,“ řekl Judhišthira, „ale nemám pochyb o tom, že budeme v pravém okamžiku vedeni.“

Neustále pokračoval a ostatní ho následovali. Jednou z večera, když odpočívali u jezera po večerní koupeli a modlitbách, měli ctihodnou návštěvu. Byl to jejich velký praděd Vjása.

„Vidíte tyto dvě pěšiny?“ řekl Vjása. „Jděte po té vlevo a přijdete do města zvaného Ékavrata. Tam budete v bezpečí, aniž byste byli pozorováni. Budete se muset chovat jako bráhmani, žít tiše a trávit tam svůj čas. Vaše štěstí a podmínky se změní. Buďte trpěliví. Vidím, že nako-

nec dosáhnete vítězství. Věřte, že opět budete žít ve svém paláci, vládnout zemi, rozdávat almužny a dary potřebným a budete pořádat velké oběti, jako je *rádžasúja* a *ašvamédha*².“

Ve městě Ekavrata představil Vjása Pánduovce pohostinné rodině, která jim nabídla útočiště. Žili mezi sebou v míru, až na hlodající vzpomínku na své příbuzné a jejich hanebnosti. Judhištira je vždy utišoval svou filozofií rezignace a doufání. Jejich denní život se brzy ustálil. Jako bráhmani chodili městem a žebrali o almužny. Vraceli se s dary a pokládali je před svoji matku, která je mezi ně rozdělila. Bhímova potřeba byla větší než potřeba ostatních, a proto dostal největší porci. Tak plynul jejich těžký život, až jednoho dne našli své hostitele, jak se mezi sebou dohadují. V jejich tichém bédování bylo mnoho sklíčenosti a nářku. Došlo to tak daleko, že Pánduovci požádali o vysvětlení.

„Na kraji města žije *rákšasa*,“ řekli smutně jejich hostitelé, „který nás nechá na pokoji jen pod podmínkou, když mu každý dům popořádku pošle vůz rýže a dva buvoly. Je tak nenasytý, že sní všechno jídlo a dva buvoly, a nakonec sní i tu osobu, co mu to jídlo dovezla. Neodvažujeme si stěžovat, protože vyhrožuje, že zničí celé město, kdyby někdo projevil odpor. Na všechny domy už došlo, a teď jsme na řadě my. Já chci být ten, kdo se tam vydá a tím uchráním mladší členy své rodiny. Ale ostatní to odmítají a chtějí být tou obětí sami, aby zachránili ty druhé.“

Nevím. Nejlepší by bylo, kdybychom všichni byli pozřeni tím démonem, aby nikdo nenařikal pro ostatní. Kuntí zvážila situaci a obrátila se na Bhímu.

„Dnes pro *rákšasu* povezeš jídlo Ty.“

Bhíma okamžitě souhlasil, ale Judhištira se ho pokusil zastavit:

„Nemůžeme riskovat Bhímu, Ardžunu, ani dvojčata. Ta jsou velmi křehká. Jídlo povezu já. Pokud se nevrátím, Bhíma a Ardžuna jsou schopni vás vést vašimi těžkými dny.“

Ale Kuntí trvala na svém:

„Ať jde Bhíma. On se vrátí!“

A tak Bhíma tlačil vůz plný jídla a za sebou táhl dva buvoly. Přijel na kraj města a než vstoupil do lesa, odehnal zvířata a zařval silným hlasem démonovo jméno:

„Bako, vylez ven!“

Řval opakovaně a začal pojídat jídlo sám.

„Hej, ty bídníku.“

„Pojď a podívej se, jak jím!“

Démon vyšel s hromobitím ven:

„Kdo jsi, že mne voláš jménem?“

Byl zuřivý a obrovský. Bhíma pokračoval klidně v jídle, aniž by se na něho podíval a otočil. Démon přišel k němu zezadu a zařval. Když zpozoroval Bhímovu lhostejnost, udeřil ho do zad, ale ani to Bhímu nevyvedlo z míry a pokračoval klidně v jídle.

„Kdo jsi, že jíš jídlo určené pro mě? A kde jsou zvířata?“

„Zvířata? Buvoli? Ti se někde klidně a mírumilovně pasou. Odehnal jsem je. Dnes je mít nebudeš, ani nebudeš nic jíst! Dnes máš půst!“

Bhíma nebyl znepokojen, ani když mu *rákšasa* namlátil na záda.

„Jenom nemám rád, když mě někdo vyrušuje při jídle. Musíš se učit čekat!“

Rákšasa byl zpočátku zmaten, ale pak se zmohl na pár kopanců a ran. Ale Bhíma ho s plnými ústy pouze plácnul, jako by to byl nějaký brouk na jeho zátylku. *Rákšasa* se ho teď snažil odtáhnout od hromady jídla a chtěl to sníst sám, ale nedokázal to. Když se pokoušel sáhnout na jídlo, Bhíma jeho ruku netečně odrazil.

„Mám hlad, jak se odvažuješ?!“ zařval *rákšasa*, až se to z lesa vrátilo ozvěnou.

„Sním tě!“

„Ó, ano,“ řekl Bhíma, „vím, že dokážeš schlamstnout ty, co ti dovezou jídlo, jako nějaký zákusek. Ale věř, že to už víckrát neuděláš!“

Každý pokus *rákšasy* sníst hromadu jídla byl zmařen Bhímou, který se touto hrou nesmírně bavil. *Rákšasa* se pokoušel Bhímu zadusit, ale všechny jeho pokusy byly zmařeny. Bhíma se nepohnul, dokud nedojedl poslední drobkou z jídla, které dovezl. Pak se otočil, aby vyrovnal dluh se svým protivníkem.

Nastal ukrutný boj. Vytrhávali obrovské stromy, váleli balvany, házeli kameny a mlátili jeden druhého pěstmi. Nakonec Bhíma *rákšasu* zvedl nad hlavu, zatočil s ním a praštil o zem. Démon bezvládně ležel, Bhíma na něho prudce klekl a zlomil mu vaz.

Obyvatelé města byli naplněni vděčností a s údivem se Bhímou ptali, jak to, že je obdařen takovou silou válečnických kvalit, které příslušejí pouze kšatrijovi. Pánduovci zamluvili Bhímův

² **Ašvamédha-jagña**: neboli obět koně. Velice náročný obřad, při němž je knězi bráhmany v obětním ohni obětován kůň a posléze je znovu přiveden k životu.

Rádžasúja: bohatá ceremonie vykonávaná pro vítězného krále, jenž se stal vladařem všech ostatních panství a království.

talent a řekli, že použil určité esoterické *mantry*, pomocí které může porazit i toho nejhoršího nepřítele.

Brzy bylo pro Pánduovce nezbytné, aby odešli z pohostinného domu, protože se mohlo prozradit, že jsou *kšatrijové*, a ne *bráhmani*. Navíc je jeden pocestný informoval, že Drúpada, král Paňčaly, vyhlásil *svajamvaru* pro svou dceru a že rozeslal pozvání široko daleko, aby se případní ženichové shromáždili v jeho paláci v určený den a nevěsta si mohla vybrat.

Draupadí

Drúpada se porážkou od Drónových žáků cítil velice pokořen a toulal se po celém kraji, aby našel *gurua* (učitele), který by ho poučil o tom, jak získat syna, který by zabil Drónu.

Drúpada se modlil a prováděl oběť, až z posvátného ohně povstal syn a dcera. Syn se narodil se zbraněmi a ve zbroji a měl všechny příznaky, které ukazovali na to, že by se mohl z něho stát vynikající válečník. Byl pojmenován Dršťadjumna, což znamená ten, kdo se narodil s kuráží, zbraněmi a ornamenty. Dcera byla tmavá a krásná a byla nazvána Draupadí a také Paňčali.

Svajamvara, která byla pořádána pro Draupadí, nebyla příležitostí, která by se měla zmeškat. A tak se Pánduovci a jejich matka vydali do Paňčaly. Tam se ubytovali ve známém domě v Hrnčířské ulici. Na počátku každého dne chodili po žebrotě a přinášeli, co vyžebřali, aby je matka podělila.

V den *svajamvary* Pánduovci opustili dům brzy a připojili se k zástupu směřujícímu do paláce. Obrovské místo bylo vyčištěno a byly tam postaveny galerie, určené k ubytování návštěvníků a mladých mužů, ucházejících se o ruku princezny. Princové přijeli na koních a vozech, byli ozdobeni a měli s sebou velkolepé zbraně.

Den začal vybranými ceremoniemi, které prováděli královští kněží. V příslušnou hodinu vstoupila Draupadí do arény, rozhlížela se kolem, a tím rozbušila všechna mladá srdce. Byla doprovázena svým bratrem Dršťadjumnou. Vyhlásil, že ti, kteří jsou vyvolení, aby byli ověnceni princeznou, musí natáhnout tětivu na luk, který je na podstavci a vystřelit pět šípů na otáčející se cíl nad nimi. Musí se však při tom dívat na odraz v pánvi s olejem pod zavěšeným cílem.

První, kdo přistoupili, byli princové z válečnické kasty, ale většina z nich to vzdala jen při pohledu na luk. Jeden nebo dva si luk upustili na palec. Někteří dokonce ani nedokázali napnout ocelové lanko, které sloužilo jako tětiva. Draupadí pozorovala průběh výběru s úlevou. Viděla prince ve skvělých válečných oblecích, jak přicházejí nadutě a povznešeně a hned zase spěšně odcházejí a odjíždějí na svých koních. Poznámky, vtípy a posměch naplnily ovzduší.

Kuruové stáli ve skupině v rohu haly a s pohrdáním pozorovali příjezdy a odjezdy princů. Karna, nejnadanější mistr v zacházení se zbraněmi a lukem, tam byl také včetně Durjódhany. Jeho bratři zaujali čestná místa a vysmívali se kandidátům, kteří propadli. Ale jejich výsměch ustal, když byli na řadě oni. Princezna se třásla v předtuše a modlila se k Bohům, aby byla před nimi zachráněna.

S obavami pozorovala, jak se Karna přiblížil směrem k luku a zdvihl ho, jako by to byla hračka. Stoupl si na jeho konec a natáhl tětivu. Ale ve stejném okamžiku, když namířil na cíl, bylo slyšet Draupadí, jak prohlásila:

„Já ho nechci!“

Karna upustil luk a s kyselou tváří odešel zpět na své místo.

Durjódhana zavrčel a šeptem řekl:

„Princezna nemá právo mluvit. Jestliže natáhneš tětivu na luk a trefíš cíl, musí tě přijmout. To je podmínka. Jinak ji můžeš unést. Jdi zpět a zvedni luk! My tě podpoříme.“

„Ne, ne,“ řekl Karna, „já ji nechci!“

V tom shromáždění stála nepozorovaně osoba, která měla v Mahábháratě později sehrát hlavní roli. Byl to Kršna (Nejvyšší Osobnost Božství), král Dváraky. Kršna byl osmé zrození Višnuovo, jenž se zjevil v Jádovském rodě z důvodu, který On sám později na Kuruovském bitevním poli vysvětluje:

„Pro ochranu ctnostných a vyhlazení ničemných, pro nastolení spravedlnosti zjevují se věk po věku.“

Kršna zašeptal svému bratru Balarámovi po svém boku:

„Tito bráhmani nejsou nikdo jiný než Pánduovci, kteří, jak se říká mezi lidmi, uhořeli v ohni. To vše bylo předurčeno. Ukáží nám teď velmi mnoho.“

Nyní nastal velký rozruch, protože Ardžuna povstal z *bráhmanské* skupinky. Následovaly výkřiky protestu:

„Jak to, že se *bráhman* opovažuje vstupovat do soutěže, která přísluší jen válečnické kastě? Ať se *bráhman* drží svých Písem!“

Ale král Drúpada řekl, že se ve svém vyhlášení nezmínil o kastě. Zkusit štěstí v tomto obřadu mohl kdokoliv.

Draupadí úzkostlivě sledovala, jak Ardžuna přistoupil k luku. Nejenom, že napnul luk, ale opakovaně cíl zasáhl. Znovu a znovu. Celkem pětkrát. Draupadí k němu přistoupila s květinovou girlandou a dala mu jí kolem krku, a tím byli zasnoubeni. Ardžuna uchopil její ruce a odváděl ji pryč.

Okamžitě nastal rozruch:

„Byli jsme podvedeni! Jak může *bráhman* vyhrát *kšatrijskou* nevěstu? Nedovolíme to. Smrt králi Drúpadovi! Uneste tu dívku!“

Nastal velký boj. Bhíma, veliký silák mezi Pánduovci, vyzbrojen dvěma kmeny velkých stromů, které vytrhl v parku, chránil Draupadí, když byla odváděna do domu v Hrnčířské ulici.

Kuntí byla právě v kuchyni, když její synové přijeli. Bhíma byl veselý a volal už od dveří:

„Matko, pojď se podívat, jakou „*bhikšhu*“ (almužnu) jsme ti dnes přinesli!?“

Aniž by se Kuntí podívala, z kuchyně odpověděla:

„Dobře, rozdělte se mezi sebou!“

„Óh,“ vykřikl Bhíma. „Óh, óh!“ volali všichni a to největší „óh“ bylo od Ardžuny, který tu dívku vyhrál.

Matka vyšla ven, aby zjistila, proč je tam takový hluk a křik.

„Óh, kdo je to? Ty jsi vyhrál tu dívku, Ardžuno?“

Plná radosti stiskla dívce ruce.

„Ardžuno, ty jsi vyhrál tu nevěstu, princeznu, tak překrásnou dívku? Tak ty jsi přece jen soutěžil? Nikdy jsem nevěřila, že to myslíš vážně s tím, že tam půjdeš. Riskoval jsi. Vždyť jsi mohl být prozrazen nepřítelům. Ale jsem opravdu šťastná, že mohu přivítat takovou snachu! Řekni mi, jak ti bylo. Pojď dovnitř.“

Její radost byla bezmezná. Její syn vyhrál tu největší soutěž a prošel tím vším bezpečně a slavně.

„Pojď dovnitř, jen pojď!“

Pánduovci vešli za ní. Matka rozprostřela koberec a vyzvala nevěstu, aby si sedla. Ale Draupadí byla vychovaná snacha a neposadila se při pomýšlení, že by matka a ostatní muži měli stát. A navíc její mysl byla ještě celá roztěkaná.

Nastala trapná chvíle. Pět bratrů stálo nejistě kolem a Draupadí postávala se sklopenýma očima. Snažila se, aby nemusela pohlédnout na pět mužů, kteří se o ni měli podělit, kdyby měl být matčin příkaz o rozdělení uskutečněn. Jakou velkou tíseň musela cítit tato dívka, která si myslela, že je vdána za jednoho muže, a přitom byla neočekávaně vržena mezi další čtyři.

Draupadí se snažila, jak jen mohla nevtíravě prostudovat těchto pět bratrů a přitom se divila tomu, jaký vrtoch osudu ji přivedl do této situace. Kuntí se pokoušela objasnit svůj pokyn a zašeptala:

„Ale já jsem nevěděla, co tím myslíte, když jste volali, že jste přinesli „*bhikšhu*“. Myslela jsem si, že to byla každodenní almužna.“

Její hlas se ztrácel. Silák Bhíma, neschopen jemností v řeči, se pokoušel vše vysvětlit:

„Já... chtěl jsem být vtipný... myslel jsem...“

Byl to Ardžuna, kdo prolomil tento trapný okamžik:

„Matko, tvé slovo vždy bylo pro nás rozkazem a jeho autorita je nezvratná! Nemůže to být jinak! My se o Draupadí rozdělíme tak, jak jsi nařídila!“

„Ne, ne, ne!“ křičela matka a Judhištira se přidal:

„Ardžuno! Proč dáváš tak pošetilý návrh? Žertuješ snad? Žena, která je provdána za jednoho muže, je manželka. Ale žena, která je provdána za dva, tři, čtyři nebo pět mužů, je veřejná žena. Taková žena je hříšná. Kdo to jakživ slyšel!?“

„Nedělejte z nepozorné rady takový problém!“ bránila se Kuntí. „Cítím se pak nešťastně a provinile, synové moji. Ať vás takové násilí ani nenapadne!“

Ale Ardžuna stále oponoval:

„Nedělej ze mne hříšníka. Není pěkné mě zatracovat, abych trpěl za hřích neposlušnosti matčina příkazu. Ty, můj nejstarší bratře, jsi muž rozhodné mysli a znalosti toho, co je dobré a co je špatné. My čtyři bratři budeme vázáni tvými slovy. Ty nám musíš poradit, co je dobré a správné! Porad' nám a my splníme to, co řekneš. Ale měj prosím na paměti, že nemůžeme porušit matčin příkaz.“

Když to dořekl, všichni bratři studovali obličej dívky a jejich srdce tloukla rychleji, protože Manmatha, polobůh lásky, začal pracovat, vařil jim krev a zasahoval jejich zrak.

Judhištira přemýšlel jen chvíli, srovnal si slova věstce, který už předpověděl tuto situaci. Rozhodl se obejít žárlivost mezi bratry a prohlásil:

„Toto vzácné stvoření by mělo být ženou nás všech!“

Král Pañčaly, otec Draupadí, povolal Pánduovce, aby s nimi prodiskutoval úmluvu svatby. Pět bratrů a jejich matka byli pozváni do paláce, kde byli poctěni a pohoštěni. Provedli je palácem a ukázali jim pozemky, na kterých byly vzácné předměty, ovoce, dárky, umělecké sochy, obrazy, řezby, zlatem vykládané kůže, nábytek vzácného architektonického provedení, vozy a

koně atd. Když procházeli místnostmi, kde byly zbraně, jako meče, štíty a válečnické náčiní, pět bratrů zvedalo jednotlivé předměty, obdivovali je a komentovali mezi sebou. Strávili víc času v této části paláce než v kterékoli jiné komnatě.

Když to král Drúpada zpozoroval, podezřívá je, že to jsou válečníci, i když vystupovali jako kněží. Když se odebrali do komnaty a pohodlně se posadili, král se obrátil přímo k Judhišthirovi:

„Vím, že budeš vždy mluvit pravdu. Řekni mi, kdo jste!“

A tak Judhišthira odhalil svoji totožnost a totožnost svých bratrů. Sdělil mu zkoušky a soužení od doby, co před rokem opustili své království.

Na to král Drúpada prohlásil:

„Nyní se radujme, že se dnes tvůj bratr Ardžuna, muž silných paží, ožení s mojí dcerou. Oslavme toto spojení dvou rodů ve velkém stylu. Ať je dnes každý na tomto světě šťastný!“

Ale Judhišthira odvětil:

„Jsem nejstarší a pořád ještě svobodný, a podle našich zákonů se musím první oženit já. Prosím, dej mi požehnání, abych se mohl oženit první!“

„Dobře, ať se tak stane!“ řekl král bez přemýšlení o možných následcích. „Ty jsi nejstarší a moje dcera nyní patří do vaší rodiny! Jestliže ses rozhodl oženit první, máš možnost, a nebo ji můžeš dát kterémukoliv z bratrů. Nemám, co bych dodal.“

„Nyní se ale,“ řekl Judhišthira tiše „Draupadí bude muset provdat za nás všechny.“

Vysvětlil, jak k tomu došlo a dodal:

„My jsme si vždy vše rozdělili a nikdy od toho neustoupíme!“

Král byl ohromen. Když se probral z překvapení, řekl:

„Jeden muž si může vzít mnoho žen, ale nikdy nebylo nikde povoleno, aby si jedna žena vzala několik mužů. To je něco, co se nikdy nesmí za žádných okolností stát. Člověk čistého srdce jako jsi ty - ty, jenž jsi vyzbrojen poznáním - řekni, jaká ďábelská síla tě ovlivnila, abys takto mluvil?“

Judhišthira se ho snažil uklidnit:

„Právo a spravedlnost jsou velmi složité. Vím, že se od nich neodchyluji. Ó, přemožiteli světů, neměj obavy!“

Král tedy pravil:

„Ty a tvoje ctěná matka a moje dcera, prosím, promluvte si spolu o tom a pak mi řekněte, co má být vykonáno.“

V tom okamžiku tam přišel světec Vjása. Když všechny formality a pozdravy skončily, král ho poprosil:

„Porad' nám prosím. Může si žena vzít pět mužů?“

„Ne vždy,“ odpověděl Vjása „ale v tomto zvláštním případě je v pořádku. Nyní poslouchej,“ řekl, povstal a šel do královské komnaty. Ostatní přihlížející čekali venku.

Nalajání a Moudgalja

„Tvá dcera,“ řekl Vjása, „se v minulém životě jmenovala Nalajání. Byla to jedna z pěti ideálních žen v naší zemi. Byla provdána za světce, který se jmenoval Moudgalja. Trpěl velmi těžkou nemocí, leprou. Měl odpudivý vzhled a odpudivé zvyky a byl velmi hašteřivý. Ona však byla úplně lhostejná k jeho tělesnému stavu a jako jeho manželka k němu projevovala tu největší oddanost. Poslouchala všechny jeho výstřední a tyranské příkazy, přijímala jeho těkavé náklady a pojídala zbytky z jeho talíře.

To vše dělala bez zdráhání nebo mentálních protestů a úplně popřela své vlastní já. Takhle spolu strávili mnoho let. Až jednoho dne její manžel řekl:

„Ó, překrásná a dokonalá manželko této země. Prošla jsi skutečně nejtěžšími zkouškami a vyšla jsi z toho bez újmy. Věř, že nejsem ani stár ani nemocen ani bezvýznamný. Vzal jsem na sebe tento neřestný a odpuzující vzhled, abych tě vyzkoušel. Ty jsi skutečně ta nejtřpělivější manželka, o jaké muž může jenom snít. Požádej mě o jakoukoliv laskavost, jakou si můžeš představit, a já ti ji splním!“

Nalajání tedy řekla:

„Chci, abys mě miloval tak, jak miluje pět mužů!“

Moudgalja se tedy proměnil do pěti podob a hned poté se proměnil zase do původní podoby. A tak jí toto přání splnil. Poté v dalším okamžiku odhodil svůj nepříjemný vzhled a předstoupil před ni jako krásný, přitažlivý muž a nadále mohl na sebe kdykoliv vzít další čtyři krásné podoby. Zbytek jejich života byl jenom romantický. Cestovali světem křížem krážem, navštěvovali krásná romantická místa na Zemi a žili život v pevné jednotě ne v jednom, ale v několika světech. Žili a milovali se bez konce.

Ona se toho nikdy nenasytila, ale on ano. Jednoho dne jí oznámil, že s tímto způsobem života končí a uchyluje se do samoty a zkoumání sebe sama..

Nalajání začala plakat:

„Ještě nejsem nasycena. Žila jsem s tebou krásný život a chci, aby to trvalo věčně!“

Moudgalja ale její žádost odmítl. Odmítl ji jako brzdu svého duchovního pokroku, a zmizel. Nalajání potom sestoupila na Zem ze snového nebeského světa, ve kterém přebývala, a připravila se na to, aby mohla meditovat o Íšvarovi, Nejmocnějším. Meditovala s velkou přísností, a když se před ní zjevil Íšvara, začala mumlat:

„Chci svého manžela, manžela, manžela, manžela, manžela!“

„Brzy ukončíš svůj život a narodíš se jako krasavice. Vdáš se za pět manželů,“ řekl jí Bůh.

„Pět manželů? Ó, Bože, proč pět? Já chci pouze jednoho,“ řekla Nalajání.

„Nemohu si pomoci. Slyšel jsem tě říci slovo *manžel* pětkrát,“ řekl Íšvara.

A to bylo jeho poslední slovo k té věci, neboť Boží slovo nemůže být vzato zpět. Zdálo se, jako by Bůh mluvil v žertu, ale mělo to svůj důvod. On jedná vždy tak, že dokáže naplnit nekonečné množství tužeb a situací. Nalajání se narodila jako dcera krále Drúpady, aniž by byla počata. Byla zrozena z obětího ohně. Spravedlnost a dobro musí být ve světě znovu nastoleno. Kuruovci jsou zrození ďábla, a navíc jsou silní, chytří a vzdělaní. Pro dobro lidstva musí být vyhlazeni a Draupadí (Nalajání) v tom sehraje velkou roli.

A tak se Draupadí provdala za pět bratrů. Při obřadu ji vzal za ruku ten nejstarší, Judhištira, dále mocný silák Bhíma; po něm skutečný vítěz Ardžuna a poslední byla dvojčata, Nákula a Sahadéva - jeden po druhém. Princezna měla žít s každým bratrem jeden rok, jako manželka, a pak měla být předána dalšímu. Ostatní přísahali, že když bude žít s jedním, úplně ji vymažou ze svých myslí.

Pánduovci žijí /Indaprastha

V Hastinápuru se cítili velmi nesví, neboť nebylo jasné, zdali jsou Pánduovci ještě na živu:

„Tak kdo tedy uhořel v ohni?“ spekulovali dvořané.

„Naši vlastní lidé, hlupáku,“ řekl Durjódhana, „a ta žena, co přišla s pěti dětmi na hostinu, zaspala, neboť nejspíš vypila příliš mnoho vína! Mám zprávu, že ji na hostině viděli. Polobůh ohně strávil ženu a pět synů, ale ne ty, které jsme měli na mysli.“

On a jeho bratři se pak tomuto žertu vztekale smáli. Dhritaráštra si začal pochvalovat, jakmile uslyšel o zprávě ze *svajamvary*:

„Ach, jaká sláva, to nejlepší jde do naší rodiny! Drúpadova dcera je velmi vzácné stvoření. Slyšel jsem o ní skutečně jen to nejlepší! Ať vzkvétají a jsou šťastní!“

Když byl Durjódhana s Dhritaráštrou o samotě, káral ho pro jeho nadšení:

„Jak můžeš blahopřát našemu úhlavnímu nepříteli Judhištirovi? Nemáš snad zájem o své vlastní syny!?“

Proč se nezajímáš o svoji vlastní rodinu?“

Zabodával se pohledem plným hněvu do svého otce, který, ačkoliv byl slepý, vycítil zlobu z řeči svého syna. A Dhritaráštra odpověděl a vysvětlil vše v nepřírozeném smíchu:

„Nemyslel jsem to tak. Mluvil jsem k Vidurovi, jak jsi mohl vidět. Nechtěl jsem mu přece odhalit své skutečné citění. S ním musíme být opatrní! Byl bych skutečně šťasten, kdybys tu nevěstu vyhrál ty. Byl jsem zpočátku opravdu šťasten, protože jsem tomu porozuměl tak, že jsi ji vyhrál ty. Ale později mi vše Vidura vysvětlil a člověk musí být před ním opatrný, co se týče poznámek o bratrech.“

„Teď musíme jednat,“ pokračoval Dhritaráštra, „Drúpada se stane tchánem a spojencem Pánduovců. Jeho syn Drištadjumna se vyrovná každému z nás. Drúpada na to nezapomněl, že jeho království bylo rozděleno a že byl ponížen Drónou, naším *guruem*. Den za dnem se stává silnějším a silnějším a nepřestane, dokud nezíská zpět svoji druhou polovinu. náš *guru* udělal chybu, že ho ponechal na živu. Drúpada nám nikdy nezapomene, že jsme ho napadli.“

„Pánduovci ho napadli také,“ řekl Durjódhana, „ale jejich okolnosti se změnili. Nyní jsou spříznění a mají v nás společného nepřitele. Zapamatuj si to! Neušetří nás.“

Durjódhana si pohrával s myšlenkou, že buď podplatí Drúpadu, a tak izoluje Pánduovce, nebo se je pokusí otrávit. Dhritaráštra mu, jako shovívavý rodič, naslouchal bez odporu, ačkoliv měl pochyby o Durjódhanaově moudrosti v rozhodování o takových věcech. Dhritaráštrovým dilematem bylo, že miloval své syny, ale zároveň nemohl dostatečně nenávidět syny svého bratra.

Věděl, že byl na straně intrik a špatných rozhodnutí, ale nemohl jednat podle svého úsudku, když šlo o jeho syny. Jeho mysl byla stále někde jinde a on byl v neustálém konfliktu se svými instinkty a svědomím. Kdokoliv k němu mluvil, získal jeho pozornost. A to se nejvíce projevovalo právě teď, když se Dróna, Vidura a Bhíšma shromáždili kolem něho, aby s ním hovořili o Pánduovcích.

Bhíšma řekl: „Bohové jim pomohli. Přinejmenším teď můžeš napravit svou chybu. Pošli jim požeňání a dary, přivítej snachu a požeň jí! Ať skončí své vyhnanství a vrátí se zpět. Dej Judhištirovi nazpět to, co mu právem náleží. Co se mě týče, jsou to moji pravníci. Víím, že jsi

podporoval plány svých synů na jejich odstranění. Nyní si však musíš uvědomit, že není tak lehké zbavit se lidských bytostí. Všemohoucí vidí vše.“ Vidura mluvil stejným způsobem.

Dróna mluvil ještě důrazněji:

„Já vím, co Ardžuna dokáže. Zná Drúpadu a jeho vzrůstající sílu. Jeho syn není obyčejný válečník. Viděl jsem ho. Zná ho. Budují neviditelný tábor. Mnoho jiných se k němu už velmi brzy připojí. Kršna z Dváraky byl také viděn mezi nimi. Převede Jaduovce a mnoho jiných na jejich stranu. Kršna osobně bude brzy jejich hlavním ochráncem. Uvidíš. Kršna není obyčejný smrtelník, pamatuj. Ať tvé minulé chyby nepokračují a nesvedou tě dolů na cestu zničení!“

Jeho přímá řeč nebyla Kuruovcům po chuti. Karna později řekl:

„Neposlouchej Drónu, i když je náš učitel. Co může vědět o státnictví!? Zajímá se pouze o válečnické umění a nic víc. Bhíšma a Vidura, abys věděl, jsou pouze agenti v našem středu. Nejmodřejší by bylo sebrat armádu, zničit Drúpadu a s ním i Pánduovce. Nic jiného nám nezbyvá. V našich písmech je řečeno, že pouze rychlá akce může odstranit hrozbu. Musíme jednat dřív, než bude Drúpada silnější!“

Z těchto protichůdných rad byl Dhritaráštra zmaten. Po dlouhém rozvažování zavolal Viduru a řekl:

„Musíš jít do Paňčaly vyřídít moje pozdravy Draupadí. Pobídni Judhišthiru a jeho bratry, aby se vrátili domů se svojí nevěstou, a dáme do pořádku jejich budoucnost tak, aby bratřenci mohli žít jeden vedle druhého v míru a pokoji.“

Vidura tedy šel do Paňčaly s dary pro krále a jeho rodinu. Byl srdečně přivítán a nabídli mu čestné místo. Formálně vyřídil pozdravy od Dhritaráštry a jeho synů a pozval Pánduovce, aby se vrátili zpět do Hastinápuru. Při naslouchání tomuto vzkazu Judhišthira pozoroval své bratry, jak reagují, ale oni čekali na něho, jak rozhodne. Judhišthirova mysl byla plná pochyb. Nedovedl si představit, jak mohou opět svému strýci v Hastinápuru důvěřovat, když má takovou slabost pro své syny? Možná, že Viduru v jeho nevinnosti zneužili, aby je zlákal zpět do smrtelné pasti. Proto pouze prohlásil:

„Teď žijeme v pohostinnosti našeho tchána. Nemůžeme odejít bez jeho svolení. Počkáme tedy na jeho rozhodnutí.“

„Jak bych vám mohl jenom říct, abyste šli?“ řekl král Drúpada, „nejste pouze moji hosté, ale manželé mé dcery. Pokládáme si to za vyznamenání, když vás máme mezi námi. Avšak váš strýc má na vás také právo.“

Vidura dodal:

„Můj bratr Dhritaráštra by vás osobně přišel pozvat, ale nemůže kvůli své tělesné indispozici. Počítá však s vaší dobrou vůlí, že mu bude dovoleno přijmout ženichy a nevěstu a požeňat jim.“

Judhišthira se opět váhavě ohlížel po svých bratrech. Pouze Bůh, který vidí minulost, přítomnost a budoucnost, ho může vést v tomto rozhodném okamžiku.

Stalo se, že Kršna byl u dvora na návštěvě. Věděl, jaký Pánduovce čekal osud. A když se Ho ptali na radu, odpověděl jim:

„Myslím, že byste všichni mohli jít zpět do Hastinápuru a Já půjdu s vámi.“

Když přijeli do Hastinápuru, Dhritaráštra přijal své synovce s velkou honosností a náklonností. Po několika dnech oznámil Judhišthirovi:

„Rozdělím své království. Tvá půlka bude Khándavaprastha. Rád bych, aby ses tam usadil s bratry, ženou a matkou. Tvoji bratřenci budou vládnout zde a vy můžete žít šťastně každý ve své zemi.“

Pánduovci vedení Kršnou se vydali do země Khándavaprasthy, která, jak se ukázalo, nebyla ničím jiným než suchou poušťí. Ale přesto byli šťastní, že našli místo, které bylo jejich vlastnictvím. Vyměřili zemi a po očišťovacích ceremoniích začali stavět hradby, vodní příkopy a ležení. Díky Kršnovu požeňání a prací architektů, které Kršna přivezl z Dváraky, bylo za čas postaveno skvělé město. Byly v něm paláce s celou svou nádherou, širokými cestami, podél kterých stály stromy, aby vytvářely stín, fontány, náměstí a obchody naplněné vzácným zbožím. Dokonce se sem přestěhovalo mnoho občanů z Hastinápuru. Přitahovala je krása města a jeho pohodlí. Jméno města bylo změněno na Indraprastha, neboť se podobalo svou skvělostí nebeskému sídlu krále polobohů Indry.

Jak se usadili, Judhišthiru navštívil velký a významný světec Nárada Muni.³ Přál si vidět, jak se Pánduovci usadili v Indraprasthě. Rozmlouval s Judhišthirou o povinnostech krále a pak

³ Světec **Nárada Muni** se naprosto volně pohybuje různými světy lidí a bohů s velkým zájmem o všechny jejich záležitosti, do kterých se rád aktivně zapojuje. Často zanesl různá tajemství a zprávy do různých míst, aby způsobil rozpory, nebo urovnal konflikt. Vždy se těšil z různých zápletek a problémů a jako

přešel na problémy, které mohou nastat mezi bratry, kteří vlastní společnou ženu. Připomněl, že když je s jedním z bratrů, ti ostatní nesmí na ni myslet, a také nikdy nesmí narušit soukromí té dvojice. Za takový přestupek bylo vyhnanství na mnoho let. Aby ilustroval tuto situaci, začal vyprávět příběh o Sundovi a Upásundovi - dvou neviditelných démonských bratřech, kteří vládli světu a byli velmi připoutaní jeden k druhému, dokud neunesli Tillótamu, nebeskou krasavici. Časem se pohádali a jeden druhého zabili.

Navzdory příkazům daným světcem Náradou, Ardžuna jednou vyrušil Judhišthiru, když byl ve společnosti Draupadí, neboť požadoval nutně radu ve věci státu. Musel do vyhnanství a ztratil několik let koupáním se ve svatých řekách. Během tohoto putování se Ardžuna oženil s Ulupí, princeznou hadího světa, a posléze Subhadrou, Kršnovou sestrou.

Hraj v kostky

Na památku znovunabytých práv král Judhišthira uspořádal velkou oběť zvanou *rádžasúja*. Do Indraprasthy byly pozvány tisíce lidí a mezi všemi byl Kršna nejvýznamnějším hostem. Hosté byli překvapeni pohostinností a velkolepostí nového sídelního města Pánduovců, jejich paláci, parky a širokými ulicemi. Jedni obdivovali prosperitu Pánduovců a druzí jim záviděli. Mezi těmi, ve kterých vřela závist, byl i Durjódhana, jenž byl společně se svým strýcem Šaukunim zvláštním hostem. Byl mu nabídnut palác a byla mu poskytnuta zvláštní péče.

Když bylo po obětních obřadech, všichni návštěvníci odjeli obtěžkáni dary a se ctí. Durjódhana se cítil tak dobře, že si pobyt prodloužil na co nejdelší dobu. Nakonec se ale rozhodl, že Pánduovce opustí, a se svým strýcem Šaukunim jel zpět do Hastinápuru. Když odjížděl a seděl ve svém kočáru, s povzdechem řekl:

„Podívejme se, jak si Pánduovci žijí! Jak mnoho dovedli vytvořit z pouště, do které byli odsouzeni.“

„Mají milost polobohů,“ řekl Šaukuni, „a také těžce pracovali, aby toho mohli dosáhnout.“

Durjódhana přijal tuto poznámku s tichostí, ale pak řekl:

„Všiml sis, jak dobře o nich ti lidé mluvili a jaké nezvyklé dary si vzájemně vyměnili?“

„Ano, ano, kdo by si toho nepovšiml!“ odpověděl Šaukuni.

„Jsme prokletí, zatímco oni jdou nahoru s mnoha přáteli a spojenci,“ povzdechl si Durjódhana.“

„Konec konců oni si vybuodovali jen svoji část země. Není třeba, aby ses vzrušoval,“ utěšoval ho.

„Ty tomu nerozumíš,“ naléhal Durjódhana, „cítím muka, a dokud nebudou nějakým způsobem poníženi, nenaleznu klid. Moje duše hoří při pomýšlení na ty bezcenné bratrance, jak si vysedávají a vyšňořují se!“ Šaukuni se tomu smál a řekl:

„Proč je nenecháš na pokoji? Nemá smysl vyzývat je do války. Ardžuna má neobyčejný luk jménem Gándíva a má dar nevyčerpatelného toulce.“

„Ó, ano, slyšel jsem o té odporné věci. A jak k ní vůbec přišel?“

„Nic odporného. Byl to dar od poloboha Agniho. Ardžuna je oblíbenec polobohů.“

„Jakže? To mně musíš vysvětlit!“

„Aby si Ardžuna naklonil Agniho, poloboha ohně,“ vysvětloval Šaukuni, „zapálil svojí ohňovou *astrou* les Khándava. On a jeho spojenec Kršna, který je považován za Absolutního, shromáždili všechna zvířata a ptáky, zahnali je zpět do lesa a uzavřeli východy. Ptactvo, mláďata zvířat a jejich rodiče, ti všichni uhořeli, neboť polobůh ohně potřebuje pozřít tuk zvířat, aby mohl správně zažívat. Pouze Ardžuna byl toho schopen, a proto byl odměněn lukem Gándívou. Můžeš si namítat, co chceš, ale Gándíva učinil Ardžunu neviditelným. To je nevyvratitelný fakt. My s ním teď nemůžeme bojovat! Pokoušel ses zničit jejich životy, ale všechny tvé plány selhaly. Teď jsou silní a prosperují. Nech je na pokoji! Říkám ti, nepřibližuj se k nim! Oni žijí ve své zemi a ty ve své. Nevidím důvod, proč bys o nich měl vůbec přemýšlet.“

„Vidím, že jsi nic nepochopil,“ prohlásil Durjódhana, „ty si vůbec neuvědomuješ v jakých nejistotách žijí a jak trpím. Víš, jak se chlubí svými úspěchy? Mně se ale jenom vysmívají. Stojí v řadě a vysmívají se mi. Nechali své sluchy, aby se mi smáli.“

„Byli jsme po celou dobu uctíváni jako čestní hosté. Nedovedu si představit, že by se ti posmívali.“

„Říkám ti, smáli se mi do obličeje.“

„Jak? Kdy to bylo?“

„V jejich nové parlamentní budově.“

„Je to obrovská a nádherná budova! Nikde podobnou nemají,“ řekl Šaukuni, „je to dar od božského architekta Maji, který byl zachráněn z ohně lesa Khándava.“

„Zdá se, že všechno vyšlo z toho ohně,“ řekl Durjódhana, „my bychom měli mít takovou budovu parlamentu, a ne oni. Oni si takovou stavbu nezaslouží. Hastinápur je daleko starší než Indraprastha. Ale ta budova je tak krásná a s takovou vytríbeností postavena!“

Z myšlenek na ni byl úplně unesen, ale brzy se z toho pocitu dostal a nevrle řekl:

„Bylo tam něco v průchodu, co vypadalo jako bazén s lotosovými květy. Když jsem si zvedl plášť a vstoupil jsem do bazénu, s úžasem jsem zjistil, že to je pouze vyleštěná mramorová podlaha, a oni se mi kvůli tomu smáli. O několik kroků dále bylo jiné místo, které vypadalo stejně a já jsem do něj nemotorně spadl, a namočil si šaty. Musel jsem se převléci. Jak se zdálo, všichni na to čekali a moc se smáli a dělali vtípky, obzvláště ten býk Bhíma.“

„Ach, zapomeň na to,“ utěšoval ho Šaukuni, „nechtěli tě rozčítit, sám víš.“

„Potom tam byly otevřené dveře, chtěl jsem jimi projít, ale byla to pouze stěna,“ pokračoval Durjódhana, „a pak jsem viděl překrásné růže, které nebylo možné utrhnout, neboť to byla pouze malba. Sledovali mě stále. Stáli okolo mě a posmívali se mi, včetně Draupadí, té hrozné ženské. Jednou budu ten, kdo se bude smát jí. Buď si tím jist!“

Po mnoha takových řečech Šaukuni řekl:

„Zapomeň na to, že bys je vyzval do války. Musíme vymyslet jiný způsob, jak je pokořit.“

Chvilí přemýšlel a pak dodal:

„Vyzvi je ke hře v kostky a já ti pomohu. Víím, že je zdoláme. Znáím Judhišthirovu mysl. Nemůže nikdy odmítnout výzvu ke hře a to i přes to, že je velice špatný hráč, ten nejslabší, jakého si vůbec může představit!“

Tato myšlenka se Durjódhanovi zalíbila:

„Ty mně musíš pomoci! Především promluv s králem a přemluv ho, aby pozval Judhišthiru. Já o tom s tím starým člověkem mluvit nemohu.“

•

V Indraprasthě měl Judhišthira návštěvu. Přišel ho navštívit světec Vjása, aby mu požehnal po oběti *rádžasúja*. Před odchodem pronesl prorocství, které Judhišthiru znepokojilo:

„Četl jsem znamení a předzvěst. Dalších třináct let budeš mít mnoho obtíží. Akce a reakce budou velmi těžko potlačitelné a vyústí do tragických okolností. Na konci těchto třinácti let veškerá třída kšatrijů bude vyhlazena a ty budeš nástrojem tohoto zničení.“

Poté, co Vjása odešel, byl Judhišthira velmi sklíčený a přemítal:

„Jak můžeme zabránit tomu, co je předem určeno? Proto učiním nyní slib. Po třináct let nikomu nepovím hrubého slova, ať se děje cokoli. Ať už je to král, bratr nebo obyčejný člověk, nepronesu žádná slova, která by mohla způsobit neshody mezi lidmi. Drsná slova a argumenty jsou kořenem všech konfliktů na světě. Vyhnu se jim. Možná, že tímto způsobem otupím ostří osudu.“

Když dojeli do Hastinápuru, Šaukuni bez otálení promluvil ke králi Dhritaráštrovi. Popsal mu v detailech oběť *rádžasúju*, významné hosty a nádheru celé této události. Nakonec dodal:

„Tvůj syn Durjódhana byl přijat a uctěn velmi dobře. Myslím si však, že není šťastný. Ztratil barvu a přepadá ho zsnalost. Nechutná mu, je zamýšlený a Jeho mysl je rozrušena. Musíme se pokusit zjistit, proč tomu tak je.“

Dhritaráštra byl rozrušen. Okamžitě poslal pro svého syna Durjódhanu a dotazoval se ho:

„Doslechl jsem se, že jsi bledý a nějaká starost tě v nitru sžírání. Pověz mi, co to je. Vynasnažíme se, abys byl opět šťastný.“

Durjódhana popsal v detailech nádheru a bohatství všeho, co viděl v zemi Pánduovců, a pak dodal:

„Ze všeho nejdříve musíš pochopit, že jsou našimi nepřáteli.“

„Ne, ne, ne,“ protestoval stařec, „nemohu dělat rozdíly mezi vámi a Pánduovci.“

„To je možné, ale já mám jinou filosofii,“ prohlásil Durjódhana, „jsou to naši nepřátelé. Četl jsem v Písmech, že ten, kdo se nerozčílí nad růstem a prosperitou nepřítelů, je jako hliněná socha bez citu. Je naší povinností, abychom se jim vyrovnali v přepychu, předčili je a zničili, až přijde ten správný čas.“

Dhritaráštra, ačkoliv oponoval synovu názoru, se nakonec poddal a souhlasil s uskutečněním synova návrhu. Když slyšel o stavbě z mramoru, kterou postavili v Indraprasthě, rozhodl se okamžitě takovou budovu pro Durjódhanu také postavit. Zavolal své ministry a přikázal:

„Ať na tom pracují miliony lidí. Musím mít tu královskou halu postavenou co nejdříve. Musí povstat jako zázrak. Ať je ta budova tak široká a tak dlouhá jako jezero Manasaróvar, o kterém jsem slyšel, že když člověk stojí na jednom konci, nemůže dohlédnout na konec druhý. Ať je tam tisíc mramorových sloupů podpírajících střechu. Ať je střecha vyložena tolika drahokamy, že je nebude možno spočítat, a ať jiskří jako hvězdná noc. Princ mi dopodrobna popsal, co viděl v Indraprasthě. Stěny a pilíře musí být vykládány zlatem a devíti druhy vzácných kamenů. Ani palec místa nesmí být prázdný. Neotálejte! Vytvořte leknínové jezírko tak klidné, že lidé budou chtít po něm kráčet. Ať je mramor na podlaze tak lesklý, že si lidé budou vykasávat šaty, když se po něm vydají. Ať se na tom podílí milion lidí!“

Když byla budova hotová, Dhritaráštra podle přání Durjódhany vyslal Viduru do Indraprasthy, aby pozval Pánduovce na návštěvu.

Judhištira se cítil šťastný a zároveň zmatený, poté co jednoho dne přišel do Indraprasthy Vidura. Po počátečních zdvořilostech Vidura vysvětlil, že král Dhritaráštra zve Judhištira, aby navštívil novou budovu, kterou nazval „kříšťálový palác“, a že zve všechny známé prince.

„Chce, abys bez otálení přišel se všemi bratry, matkou a Paňčalí (Draupadí), oznámil Vidura, „říká, abys zůstal a bavil se hrou v kostky v této překrásné budově.“

Když Vidura předal zprávu v oficiálním tónu, vyjádřil svůj osobní dojem a úsudek. Vysvětlil okolnosti, za kterých byla budova postavena:

„Cokoliv jsem mu řekl, nemělo na něho vliv. Je unášen synovými názory a zájmy a ke všemu ostatnímu má odmítavý postoj. Rozhodneš-li se neodpovědět na toto pozvání, mohu jít zpět a vyřídít to. Konec konců já jsem pouze posel.“

Judhištira přemýšlel o pozvání a vzpomněl si na Vjásovo varování - „mohlo by to být předurčeno?“ Měl divné pocity.

„Hazardní hry jsou nemorální,“ prohlásil Judhištira, „vedou k hořkostem a konfliktům. Proč bychom se měli oddávat takovým ďábelským hrám? Víme dobře, kam nás to zavede.“

Avšak Vidura jen opakoval:

„Ó, králi, číň to, co se ti zdá za těchto okolností nejlepší.“

„Když Dhritaráštra rozkazuje, jak můžu odmítnout?“ bránil se Judhištira, „je proti kodexu kšatrijů odmítnout, jsem-li vyzván ke hře. Řekni, že přijdu!“

Když Pánduovci přijeli do Hastinápuru, přistupovali ke svým příbuzným a zdravili se s nimi. Začali s králem Dhritaráštrou. Byly jim ukázány jejich komnaty, byli obslouženi jídlem a pitím. A při odpočinku hrála hudba, a tak se jim lépe usínalo. Ráno je probudili pěvci, kteří zpívali a hráli na své nástroje. Po rozcvičce a jídle se vykouпали a oděli do nových oděvů. Následovaly modlitby, pomazali se santálovou pastou a vonnými oleji a vydali se do kříšťálového paláce.

Co se má stát, se stane

Dhritaráštra pociťoval pro nastávající hru mezi svým synem a Pánduovci neobvyklé nadšení a byl pyšný na dvoranu, kterou nechal pro ten účel postavit. Dvorana byla přeplněna návštěvníky, vládci sousedních zemí a několika vynikajícími hosty. Ve střední části budovy na jedné straně seděl Judhištira se svými bratry v pozadí a na druhé straně Durjódhana, Šaukuni a jejich příznivci. Na královském místě seděl Dhritaráštra a jako vždy po jeho boku byl i Saňdžaja, Vidura, Bhíšma a sto bratrů. Když byli všichni usazeni a připraveni ke hře, Judhištira řekl svým protivníkům:

„Prosím hrajte čistou hru a nepokoušejte se vyhrát nečistými prostředky. Hra sama o sobě je neškodná, ale stává se neřestí, když je použito podvodu.“

„Jak může být taková věc, jako je podvod, přítomna ve hře,“ odvětil takticky Šaukuni, „ten, kdo zná způsob, jak zacházet s kostkou a jak ji hodit, je obdarován zvláštním nadáním a zasluhuje úspěch. Neměl by být nazýván podvodníkem. Ten, kdo zná své kostky, vloží do nich život a způsobí tak, že poslouchají jeho příkazy. Jak můžeš toto nazvat podvodem? Skutečné zlo je sázka. Ten, kdo sází nezodpovědně a slepě, páchá hřích. V každém zápase, ať už jde o zbraně, vtipy nebo učenost, schopný hledá způsob, jak porazit neschopného. Na tom není nic špatného. Máš-li nedůvěru, nehrajme tedy. Jsme ochotní ustoupit.“

Ale Judhištira řekl:

„Přijal jsem výzvu ke hře, proto neustoupím. Začněme! S kým mám v tomto shromáždění hrát? Mám bohatství, drahokamy a zlato. Mám nevyčerpatelný zdroj. Ten, kdo se mi může vyrovnat v sázce, ať začne.“

V tomto okamžiku Durjódhana řekl:

„Já také vydávám své bohatství k této příležitosti a bude za mne hrát můj strýc Šaukuni.“

„Hrát skrze zástupce není povoleno,“ bránil se Judhištira, „ale když naléháš, ať tedy hra začne! Zde je moje sázka.“

Začali mírně, s malým množstvím perel, ale sázky rostly na objemu. Judhištira propadl hráčské vášni a přestal brát ohledy na následky. Jeho víze rozmazala vše kolem kromě bílé kostky ze slonoviny a šachovnicového prkna. Zapomněl, kdo je on, kdo je kolem něho a co je dobré a co špatné. Vše, co vnímal, byl klapot kutálející se kostky. Za tímto klapotem pokaždé následovalo Šaukuniho chraptivé „vyhrál jsem“ a výkřiky nadšení z Durjódhanovy skupiny. Judhištira byl provokován, aby zvedl sázky pokaždé, když uslyšel Šaukuniho hlas:

„Mám stovky žen éterické krásy a schopnosti sloužit a těšit...Mám vozy tažené osmi koňmi jejichž rychlost pozemský smrtelník nemůže přežít. Má zvonky, které zvoní přes celou zem, a zlatem vykládaná kola...“

Na každém stupni doufal, že druhá strana to vzdá, ale oni každou vyšší výzvu přijali klidně, jako by si byli jistí Šaukuniovým „vyhrál jsem“. Opět a opět se tak dělo. Starší ve shromáždění

byli zděšení z vývoje událostí. Judhištira do nekonečna popisoval ohromné bohatství, které vlastní ve slonech, armádách, dobytku, území, a nabízel každou jednotlivost v domnění, že k ní nebude protiváha.

Ale v následující chvíli, která stačila na rozkutálení kostek, Šaukuni řekl:

„Vyhrál jsem, vyhrál jsem.“

Vzápětí bylo slyšet, jak Šaukuni jak projevuje Judhištirovi s falešnou starostlivostí velkou účast:

„Králi, zjišťuji, že jsi prohrál dost velkou část svého bohatství. Dám ti čas na to, aby sis vzpomněl na něco, co bys mohl ještě mít ve svém vlastnictví a řekni mi...“

Judhištira byl dotčen:

„Proč se dotazuješ na velikost mého bohatství? Jsem stále velmi bohatý. Nemusíš se zajímat o mé omezení a neschopnost platit. Zde je...“

„Vyhrál jsem,“ zvolal radostně Šaukuni.

„Nevadí,“ prohlásil Judhištira, „pořád mám ještě dobytek, koně a ovoce roztroušené po břehu řeky Sindhu. Budu hrát o ně. Pokračuj!“

„Vyhrál jsem.“

„Mám město, zemi, pozemky, bohatství a domy...“

„Vyhrál jsem.“

„A teď, součástí mého bohatství jsou spojenci a princové. Vidiš je pokryty zlatem a královskými znaky?“

„Vyhrál jsem.“

V krátkém čase Judhištira ztratil všechny závislé prince, vojáky a služebnictvo. Šaukuni se poťouchle otázel:

„Zbývá ti ještě něco?“

V tomto bodě začal Vidura naléhat na Dhritaráštru:

„Zašli jsme až příliš daleko. Zastav to, a když tě tvůj syn, ten šakal, neposlechne, musíš ho zničit! Když ho nezastavíš, dřív nebo později celý náš rod bude zničen. Kvůli záchraně našeho rodu je správné obětovat jedince. Když se Durjódhana narodil, neplakal jako dítě, místo toho vyl jako šakal, což každý chápal jako zlé znamení. Tehdy ti radili, abys zničil tu nestvůru bez prodlení, ale ty jsi mu dovolil, aby se ve tvé rodině dále rozvíjel. Straníš mu a přijímáš všechny jeho požadavky. To ty jsi poželal této zruďné hře, která podkopává rod Pánduovců. Ale pamaťuj, že touto porážkou nic nevyhraješ. Cokoliv teď Pánduovci ztratí, získají s pomstou nazpět. Zastav to, než bude pozdě, a příkaz Dhanaňdžajovi (další jméno Ardžuny), aby ihned zabil Durjódhanu, a zachráníš tím celý rod...!“

Bylo třeba mnoho odvahy vyslovit takový návrh veřejně, ale Vidura si byl jistý svým postojem a poznal, že Šaukuni velmi dovedně provádí drobné triky.

„Ti, kdo sbírají med poté, co vstoupili do závratných výšek, nikdy nepostřehnou, že jsou pouze krok od propasti za svými zády,“ pokračoval Vidura. „Ó, králi, máš dost bohatství. Ty nepotřebuješ vydělávat hazardem! Mít Pánduovce na své straně může být důkazem největšího bohatství. Nic víc nepotřebuješ. Okamžitě pošli Šaukuniho zpět do jeho země a přestaň soupeřit s Pánduovci!“

Durjódhana byl dotčen touto radou a řekl:

„Viduro, ty jsi byl vždy nakloněn našim nepřítelům a ošklivil sis Dhritaráštrovi syny, kterým dlužíš za jídlo a přístřeší. Já pouze poslouchám své svědomí, které mi říká, abych udělal to či ono. Nevidím na tom nic špatného. Ty poslouchej své svědomí a já budu poslouchat to své, i když mě to přivede do záhuby. A když ti nejsme podle tvého vkusu, tak odejdi tam, kde se ti bude líbit!“

„Tak dobře. Já odcházím,“ řekl Vidura, a než odešel pravil k Dhritaráštrovi:

„Králi, máš povahu těkavé myslí a stojíš na straně tohoto šakala. Myslíš si, že tvoji synové jsou tvoji dobrodinci, a přeješ si je následovat, ale tím se řítíš jen do zkázy. Rád bych tomu zabránil, ale nemohu. Každá rada, kterou bych ti dal, by byla jako lék, který je odmítnutý nemocným člověkem - člověkem, který umírá.“

Ale nakonec Vidura přece jen zůstal. Neměl totiž to srdce opustit krále a nechat ho svému osudu. Dhritaráštra mu však neřekl půl slova.

Judhištira se rozhlédl kolem a ukázal na svého nejmladšího bratra Nákulu, stojícího za ním, a řekl:

„To je bratr, kterého zbožňuji. On je mé bohatství.“

„Vyhrávám,“ řekl Šaukuni a pobídl Nákulu, aby popošel na jeho stranu. V tom se Judhištira otočil, aby ukázal na Sahadévu:

„Sahadéva je nejučenější a moudrý mladík, který zná všechna práva ve všech světech.“

„Vyhrávám,“ řekl Šaukuni a Sahadéva byl vyzván, aby přešel na stranu výherce. Šaukuni pozoroval zbývající dva bratry a poťouchle dodal:

„Bhíma a Ardžuna jsou syny tvé matky, zatímco ti dva předešlí jsou pouze syny tvé macechy Madrí, ty sis mohl dovolit dát do sázky.“

Judhištira zlostně a uraženě zařval:

„Je vidět, jak tvá d'ábelská mysl pracuje! Zkoušíš mě vinit ze zaujatosti a snažíš se nás rozdělit.“

Šaukuni reagoval s velkou pokorou a poklonami:

„Ó, králi, promiň mi, ale jak sám víš, když je hráč unášen úspěchem, řekne cokoliv, co mu přijde na mysl. Řekne slova, která by se ani ve snu neodvážil vyslovit. Promiň mi, prosím, moji lehkomyšlnost...“

Judhištira ukázal na Ardžunu a zvolal:

„Zde je možná ten největší hrdina, který by neměl být vsazen, ale já ho i přesto dám do sázky, a hned se podíváme.“

„Vyhrávám,“ řekl opět Šaukuni a dodal:

„Je ještě někdo, kdo zbyl?“

Díval se při tom na Bhímu a mazlil se s kostkou mezi prsty. K tomu Judhištira povstal a řekl:

„Ano, teď vsadím Bhímasenu, vládce hromu a blesku, který nemá rovného mezi silnými a který je drtičem nepřátel.“

„Vyhrávám,“ řekl Šaukuni a otázal se:

„Je ještě něco, co jsi neprohrál?“

S kostkou připravenou k hoďu Judhištira řekl:

„Sám sebe jsem ještě nevsadil.“

„Vyhrávám,“ řekl Šaukuni, „ale ještě zbývá princezna Paňčalí. Nebude se cítit osamělá, když její manželé tak náhle zmizí?“

Judhištira ztratil schopnost zdravého úsudku úplně, a odpověděl:

„Ano, to zní odůvodněně. Paňčalí je jako bohyně Lakšmí - manželka Pána Višnu⁴ na Vaikunthě⁵,“ a pak se pustil do dlouhého popisování:

„Ona je bohyně Lakšmí ve své velikosti, milosti a skutečnosti. Její oči jsou jako okvěti lotosu a je to žena, která je dokonalou manželkou, poslušnou a sloužící, která podpírá svého muže za všech okolností. Ó, Suvalo (další jméno Šaukuniho), s ní se štěstí zpátky k nám obrátí k nám a my vyhrájeme zpět každý kousek, který jsme až doposud ztráceli. Ona je naším symbolem štěstí a prospěchu. A proto ji teď dávám v sázku.“

Jakmile to Judhištira vyslovil, ve shromáždění se zvedly výkřiky protestu. Vidura nebyl schopen snést to divadlo a sklonil hlavu. Dušasán a Karna se škodolibě smáli. Dhritaráštra se potácel mezi správným chováním a náklonností ke svému synu. Nemohl se udržet a chtivě se dotazoval:

„Byla vyhrána, byla vyhrána?“ Slyšel, jak se kutálí kostka a jak Šaukuni s chutí řekl:

„Ano, Maharádžo, vyhrál jsem.“

Durjódhana v náhlé radosti vyskočil, objal svého strýce a křičel:

„Ty jsi, ty jsi mistr, vskutku velký mistr. Nikdo se ti v sedmi světech nevyrovná.“

Pak se otočil k Vidurovi a rozkázal mu:

„Jdi a přiveď tu roztomilou ženu Pánduovců. Ať se naučí své povinnosti, zametat komnaty vznešených mužů a také, jak má čekat na jejich rozkoše. Jdi a přiveď ji!“

Vidura byl rozezlen a odpověděl:

„Ty šakale v lidské podobě, ztichni. Provokuješ tygry. Nastane-li zničení našeho rodu, bude to jen vinou tebe a tvého otce. Ale ještě není pozdě, nevyslovuj taková nezodpovědná a hříšná slova!“

Durjódhana se obrátil ke svým služebníkům:

Tento Vidura ztratil rozum a je šílený. Nemá nás rád. Je to šakal v našem středu. Jděte a řekněte Paňčalí, že již není princeznou, ale otrokyní, a že jsme ji vyhráli v kostkách. Proto ať sem okamžitě přijde.“

Služebník spěchal do komnat, kde bydlela Draupadí, a s omluvami vyřídil zprávu. Ale vzápětí se vrátil zpět a oznámil:

„Princezna Draupadí chce nejdřív vědět, jestli byla prohrána před tím, než Judhištira prohrál sám sebe.“

Služebník adresoval tuto otázku Judhištirovi, který se díval do země a nebyl schopen se komukoliv podívat do očí. V tom okamžiku Durjódhana rozkázal:

„Ať nejdřív přijde a pak se ptá svého dřívějšího pána, aby shromáždění mohlo slyšet slova, která si řeknou.“

⁴ **Višnu**: plná expanze Kršny, Nejvyšší Osobnosti Božství.

⁵ **Vaikuntha**: dosl. místo bez úzkostí, bázně; věčné planety v duchovním nebi.

Posel šel znovu pro Draupadí, ale vrátil se opět bez ní. Durjódhana mu potřetí přikázal, aby šel pro ni. Ale služebník se zdráhal, a proto se Durjódhana obrátil ke svému bratru Dušasánovi a řekl: „Možná, že tento sluha je zbabělec a má strach z toho hulváta Bhímaseny, ale neví, že on mu teď nemůže nic udělat, neboť je našim otrokem. Jdi a přiveď ji bez meškání! Ona nemá žádné právo klást otázky. Je pouhou loutkou v našich rukou. Jdi a přiveď ji sem!“

Když se objevil Dušasán, Draupadí opět řekla:

„Musím mít odpověď na svoji otázku. Prohrál mě Judhištira před tím, než prohrál sám sebe?“

„Co je tobě do toho?“ zeptal se Dušasán.

Draupadí odpověděla:

„Jestliže prohrál nejdřív sebe, tak pak nemá právo sázet mě, a tak...“

„Přestaň argumentovat. Půjdeš se mnou na shromáždění!“ řekl Dušasán.

Ale jakmile se k ní přiblížil, stáhla se zpět a řekla:

„Nemohu dnes předstoupit před nikoho. Mám ženské období. Jsem oblečena do jednoduších šatů. Jdi pryč!“

Snažila se utéci a dostat se do komnat pro ženy, ale Dušasán po ní skočil a táhl ji za vlasy zpět do křišťálového paláce.

„Mám měsíční periodu... a šaty mám jen z jednoho kusu látky...“

„Je jedno, jestli máš nebo nemáš svoji periodu, a je jedno, jestli máš nebo nemáš na sobě nějaký kus oděvu. Co na tom záleží. My jsme tě řádně vyhráli a ty jsi teď náš otrok!“

S rozčuchanými vlasy a se sárim (typickým ženským oblečením Indie) rozmotaným od toho, jak ji Dušasán vlácel, stála Draupadí ve středu shromáždění obrácena ke starším hostům. Její vzhled byl politováníhodný.

„To je příšerné,“ plakala, „není ve vás více morálky? Jak se můžete dívat na takové ohavnosti. Tam je mých pět manželů. Nejsou jako vy, vypadají však ochromeně, zatímco já doufám, že Bhímaséna může sám svým palcem rozdrtit pachatele tohoto ohavného činu. Nechápu, proč tam všichni stojí jako zasažení a beze slova, jako neschopní tupci!“

Karna, Dušasán a Šaukuni se jí posmívali, bavili se na její účet a také ji několikrát nazvali otrokyní. Ona se prosebně dívala na nejstaršího z rodiny, Bhíšmu, ale Bhíšma jen prohlásil:

„Ó, dcero Drúpady, na otázku morálky lze jen těžko odpovědět. Judhištira vstoupil do hry v kostky dobrovolně a dobrovolně také sázel. Šaukuni je dovedný hráč a Judhištira sázel a hrál nedbale a bezstarostně. Nejsem schopen odpovědět na tvoji otázku, kterou jsi zde vznesla. On hrál a sázel ze své vlastní vůle a byl svým vlastním pánem a k tomu nemohu nic říci. Avšak, jakmile prohrál sám sebe, je otázkou, jak velké měl právo na to, aby vsadil svoji ženu!? Ale na druhé straně, manžel může mít absolutní právo na to, aby odmítl svoji ženu takovým způsobem, jaký se mu líbí. Dokonce, i když se stal chudásem a nebo otrokem. V tomto případě nejsem schopen říci, co je správné a co ne.“

Ale Draupadí byla nebojácná:

„Jak můžeš říci, že Judhištira do této hry vstoupil dobrovolně? Každý přece ví, že král s tím nemá žádnou zkušenost a že byl do hry s tímto prohnaným hráčem Šaukunim vláknán. Jak můžeš říci, že hrál dobrovolně nebo že sázel dobrovolně? Zapletl se a byl donucen a ztratil rozum. Jednal jako ten, kdo je pod vlivem drog. Opět se ptám těch, co mají rozumnou mysl a jsou zde shromáždění, když Judhištira dával svoji sázku, všiml si někdo z vás, jestli ta druhá strana dala sázku stejné váhy? Nabídl Durjódhana svoji ženu nebo své bratry? Říkám vám, to vše bylo jednostranné! Falešný hráč ví, jak může zatočit kostku ve svůj prospěch, a tím se vyhnout protihodnotové nabídce. Judhištira si ve své velkorysosti nikdy ani nevšiml tohoto nedostatku. Všechny moudré hlavy, které jsou zde shromážděny - světci, kteří se svojí moudrostí vyrovnáte moudrosti Brihaspathiho, vy starší a příbuzní Kuruové reagujte na má slova a posuďte je! Zodpovězte jednotlivé body mé otázky, kterou jsem zde vznesla.“

Když to dořekla, zhroutila se a začala plakat. Bhíma, který až do teď stál klidně, vybuchl:

„Judhištiro, bylo na světě mnoho hazardérů, snad tisíce. Ale ani ti nejhorší z nich nikdy nepomysleli na to, že by hráli o svou ženu. Jen ty jsi v tomto všechny převýšil. Dal jsi do sázky všechny naše služebné a bez rozmyslu jsi vsadil i svoji ženu. Nevadí mi, že jsi prohrál všechno naše bohatství a drahokamy, ale nesnesu pomýšlení na to, co jsi učinil této nevinné bytosti! Když se teď dívám na její nepříjemnou situaci, ó, bratře, chtěl bych tvé ruce spálit v ohni. Sahadévo, přines oheň. Spálím je na popel, protože jsou nakažené hazardem. A nebo mi je dovol rozdrtit.“

„Když takhle mluvíš, pomáháš tím vlastně plnit cíl našich nepřátel, kteří by chtěli, abychom se zbavili našeho nejstaršího bratra,“ uklidňoval Bhímu Ardžuna, „Judhištira reagoval na vyzvání hrát v kostky i proti své vůli.“

Bhíma skoro vztekle odpověděl:

„Ó, ano, já vím. Kdybych nevěděl, že král jednal podle zvyků *kšatrijů*, osobně bych mu urval ruce a hodil je do ohně.“

Když Vikarna, jeden z nejmladších synů Dhritaráštry, viděl neštěstí Pánduovců a Draupadí, řekl:

„Tato nešťastná osoba vyslovila otázku, která nebyla zodpovězena. Bhíšma, Dróna, Dhritaráštra, a dokonce i Vidura odvrátili své hlavy a zůstali tiše. Není zde nikdo, kdo by odpověděl?“

Odmíchl se, hleděl kolem a opakoval otázku, kterou Draupadí vyslovila, ale nikdo nepromluvil. Nakonec však dodal:

„Ať už vy, králové země, odpovíte nebo ne, já budu nyní mluvit podle svého rozumu. Bylo řečeno, že pití, hazard, lov a jakékoliv přílišné rozkoše se ženami přivedou krále na mizinu i přes to, že je velmi dobře chráněn a je velmi mocný. Lidé by neměli přikládat žádnou cenu nebo autoritu činům, které provádí ten, kdo je pod vlivem vína, žen nebo kostek. Tento neobyčejný člověk, Judhištira, propadl nemravné hře, přehnal to a vsadil všechno včetně Draupadí, na podnět Istivého Šaukuniho. Ona je společná manželka také těch čtyř ostatních. Král však napřed prohrál sám sebe, a pak teprve vsadil ji. Po zvážení těchto okolností prohlašuji, že Draupadí vůbec nebyla vyhrána.“

Hlasitý potlesk se náhle rozburácel halou a jeho příznivci okamžitě proklínali Šaukuniho. V tomto okamžiku Karna povstal a pohybem ruky si zjednal klid:

„Vikarna je pouze nedospělý hoch, který není schopen mluvit ke vznešenému shromáždění starších. Není na tomto odvážlivci, aby nám kázal, co je správné a co ne! Judhištira hrál a sázel s očima široce otevřenými. Nepovažujte ho za nevinného prostáčka! On dobře věděl, co dělá a moc dobře věděl, když dával do sázky Draupadí, že sází svoji ženu. Cokoliv bylo vyhráno, bylo vyhráno spravedlivě. Strhněte šaty princů z našich bratrů!

A nyní se ptám, která žena na světě se může provdat za pět mužů? Jak se asi říká těm, které jsou jí podobné? Já ji prostě a jednoduše nazývám děvkou! Přitáhnout ji sem, ať už se nalézá v jakémkoliv stavu, není hřích nebo čin, který by mohl někoho překvapit. Ty, Judhištiro a ostatní, odhodte oděvy princů a jděte stranou!“

Na tento rozkaz Pánduovci svlékli své oděvy a roucha, odhodili je a stáli pouze ve lněném oděvu.

Hned na to Durjódhana nařídil:

„Ji svlékněte také...!“

Dušasán popadl Draupadino *sári* a začal je stahovat.

„Manželé moji,“ křičela Draupadí, „válečníci moji, starší se dívají tak bezmocně?! Ó, Bože, cožpak mi nikdo nemůže pomoci?“

Jak Dušasán pokračoval a škulal za její *sári*, zvolala:

„Ó, můj Pane! Kršno! Pomoz mi!“

V tomto stavu totálního odevzdání se Boží vůli nechala své *sári*, ať se odmotává, zvedla ruce, aby si zakryla obličej, a zavřela oči v hluboké meditaci.

A Kršna, Bůh Samotný ji vyslyšel. A přijal na sebe podobu nekonečného *sári*. Nakonec to Dušasán celý zchvácený vzdal. Obrovská masa odmotaného *sári* z těla Draupadí ležela na hromadě vedle ní, ale ona stála oblečená.

Všichni byli pohnuti tímto zázrakem a zatracovali Durjódhanu. Bhíma veřejně přísahal:

„Jednou roztrhnu jeho hruď a napiji se jeho krve!“

Jakmile opadl údiv nad zázrakem, Kuruovci se opět začali posmívat své oběti a začali ji štvát. Durjódhana řekl:

„Ať mladí Pánduovci nyní přísahají, že už nebudou poslouchat Judhištirovy rozkazy! A pak bude Paňčalí volná.“

Na to Bhímaséna zařval:

„Jestliže mi Judhištira rozkáže, abych tě zabil holýma rukama, udělám to! V boji s krysami není zapotřebí meče.“

Durjódhana si odkryl svá stehna a gestikuloval na Draupadí, aby přišla a sedla si na jeho klín. To Bhímu nesmírně rozzuřilo, a v tom okamžiku přísahal:

„Jednou tyto stehna roztrhám na padr!“ Ale všichni Kuruové se tomu smáli.

Karna řekl:

„Ó, krásko, tvoji bývalí páni už na tebe nemají právo. Otrokům se nedostává žádných práv. Jdi nyní do komnaty a konej tam službu, jakou ti přikážeme...!“

Konečně Vidura řekl Dhritaráštrovi:

„Zastav to utrhačné řečnění! Přestože ji postihlo takové neštěstí má Boží ochranu.“

Dhritaráštra pocítil velkou lítost. Zavolal Draupadí a řekl:

„Dcero, u tohoto soudu ses chovala neohroženě a držela ses cti. Prosím požádej o cokoliv a já ti to splním.“

Draupadí bez váhání řekla:

„Prosím osvobod' Judhištira z otroctví.“

„Už se stalo,“ řekl Dhritaráštra, a protože byl v darovací náladě, dodal:

„Můžeš mít další přání.“

„Ať jsou všichni jeho bratři svobodní.“

„Dobře,“ odpověděl král, „teď můžeš mít třetí přání.“

„Nechci nic jiného,“ řekla Draupadí.

Dhritaráštra se obrátil ke svému synovci:

„Judhišthiro, všechno, co jsi prohrál, si můžeš vzít zpět a spěchej zpátky do Indraprasthy. Vládni tam v míru a pokoji a nechovej sobě žádnou nenávist ke svým bratrancům. Nezapomeň, že jste všichni z jedné rodiny. Odejdi v míru.“

Pět bratrů a Draupadí okamžitě nasedlo do kočáru a uháněli zpět do Indraprasthy. Když odjeli, Durjódhana, Šaukuni a Karna se mezi sebou začali domlouvat.

„Bratři byli ušetřeni díky přimluvě té nestydaté ženy,“ řekl Karna, „není bezpečné nechat je odejít jen tak. Až se uklidní a budou přemýšlet o tom, co se stalo, napadnou nás.“

Durjódhana opět káral Dhritaráštru:

„Všechno jsi pokazil. Všechno. Opatrně jsme chytli kobru s celou její rodinou, ale než jsme jí stačili vytrhnout jedovaté zuby, odkryl jsi víko a nechal jsi je utéci. Nemysli si, že tím všechno skončilo. Vráti se zpět, aby nás zničili.“

„Co tím myslíš?“ zeptal se král zmateně.

„Tvoji synovci,“ řekl Durjódhana, „které máš tak rád, jsou na cestě do Indraprasthy, svého kouzelného města. Zítra touhle dobou tam dorazí. Druhého dne vyrazí zpět se svým vojskem, spojenci a všemi svými nohsledy, kteří závisí na jejich milosti. Ti všichni se vrátí zpět dvakrát tak rychleji, aby nás napadli. Nebudeme mít dostatek času shromáždit naše síly na to, abychom se ubránili. Judhišthirova mysl je příliš složitá, než abychom jí porozuměli. Určitě chce získat zpět svou důstojnost a kromě toho jsi dobře slyšel, čím nám Bhímaséna vyhrožoval.“

Jak tak Durjódhana pokračoval ve svém barvitěm líčení, vidina pomsty byla pro starého krále tak neúnosná, že začal křičet:

„Proboha, co si teď počneme?“

„Ihned je zavolej zpět na další hru,“ rozkázal Durjódhana, „abychom jim mohli zasadit novou ránu! Musíme je dostat zpět, dřív než dorazí do Indraprasthy. Jakmile budou na svém území, nebudou dbát na tvé pozvání. Ať za nimi běží ten nejrychlejší posel. Tentokrát se s nimi vypořádáme.“

„A jak to chceš udělat?“

„Nemusíš se zajímat o zbytečné detaily. Nechej to na nás! Strýc Šaukuni to zařídí. Ty pouze použij své autority, aby se co nejrychleji vrátili zpět.“

Král okamžitě vypravil posla, aby pozval Judhišthiru a jeho skupinu zpět do Hastinápuru. Když se o tom dozvěděla Dhritaráštraova žena Gandhári, plakala:

„Když se Durjódhana narodil, zlověstně vyl jako šakal. Velký věstec Vidura nám radil odvrhnout a zabít toto dítě, protože když vyroste, celá naše dynastie bude zničena. Ó, králi, teď už chápu, co tím myslel. Nenásleduj našeho syna, odmítni ho a zachraň náš rod! Nepřipojuj se k jeho zlomyslnému plánu a nebuď příčinou zničení našeho rodu!“

Dhritaráštra pouze řekl:

„Jestliže má být náš rod zničen, jak tomu mohu já nebo někdo jiný zabránit? Nemohu si rozlubit své syny. Ať se Pánduovci vrátí a obnoví hru!“

Posel dosáhl Judhišthiry ještě před Indraprasthou:

„Ó, Judhišthiro, synu Pándua, tvůj královský strýc chce, aby ses vrátil zpět a znovu s ním hrál hru v kostky!“

Když to Judhišthira uslyšel, otočil se ke svým bratrům a ženě, kteří stáli beze slova a plní úžasu nad tím, co právě slyšeli. Judhišthira byl vždy jejich vůdce, a proto řekl:

„Boží vůli není možno zabránit. Král nás opět zve, a proto se musíme vrátit zpět a hrát.“

Hnán nepotlačitelným hráčským pudem, aby zkusil poslední příležitost, otočil kočár a jel zpět do Hastinápuru. Diváci hráčské společnosti zaujali opět svá místa a Šaukuni jako první promluvil:

„Král vám dal zpět vše, co jste ztratili. To je pěkné. Nemůžeme kritizovat jednání naší výsosti. Nyní však přichází jiný druh sázky. Ten, kdo prohraje, půjde bosý do vyhnanství a bude mít na sobě jen jelení kůži. Po dvanáct let bude muset žít v lese. Potom může žít jeden rok ve městě pouze za předpokladu, že ho nikdo nepozná. Bude-li během tohoto roku skrývání rozpoznán, musí jít opět na dalších dvanáct let do vyhnanství!“

Judhišthira jako obvykle nepotřeboval žádné přesvědčování k tomu, aby s touto nabídkou souhlasil. Šaukuni opět hodil kostkou a řekl:

„Vyhrávám.“

Zanedlouho byli Pánduovci, jeden po druhém, znovu nuceni odhodit svá třpytivá královská roucha. Oblékli se do jeleních kůží a připravili se na cestu do lesa. Znovu je vítězové popichovali a zesměšňovali. Dušasán uštěpačně řekl Draupadí:

„Tvůj otec pro tebe plánoval nóbl život, a nakonec jsi skončila s těmito tuláky. Doufám, že nechceš být oděna jen do jelení kůže a žít o žebrotě? Proto máš nyní možnost vybrat si správně-

ho manžela ze zde přítomného šlechtického kruhu. Někoho, kdo by tě neprodal. Tito bratři jsou teď jako zrna bez klasu...“

Bhíma k němu skočil a zařval:

„Takovými slovy propichuješ naše srdce. Za to tě na oplátku propíchnu skutečným šípem! Jednoho dne ti tato slova připomenu!“

Duśasán začal tleskat, tancovat kolem nich a posměšně volal:

„Ó, krávy, krávy...“

Během odchodu Pánduovců, Durjódhana pozbyl veškerou svoji důstojnost, šel za Bhímou a napodoboval jeho způsob chůze.

Bhíma se otočil a řekl:

„Tím šaškováním nic nezískáš. Vše ti připomenu až ti přerazím hnáty svým kyjem a šlápnu na hlavu!“

Ardžuna, Nákula a Sahadéva, každý podle svého, taktéž slíbili odplatu. Pak šli k Dhritaráštrovi a všem starším členům rodu a rozloučili se s nimi. Vidura navrhol:

„Ať vaše matka Kuntí zůstane v mém domě. Já se o ni postarám, dokud se nevrátíte z vyhnanství.“

•

Když měl král Dhritaráštra možnost promluvit si s Vidurou soukromě, zeptal se ho:

„Prosím řekni mi, jak a v jakém stavu nás Pánduovci opustili?“

Byl jako vždy zasažen křehkými city vůči synovcům a zároveň byl neschopný rozzlobit si svého syna Durjódhana. Král se cítil vinen, byl zoufalý a měl jen slepou naději, že všechno dobře dopadne tak, jako když se člověk probudí ze strašného snu, a že někoho uslyší, jak říká, že Pánduovci vlastně nic neutrpěli, jsou šťastní a bez újmy.

Avšak bylo-li třeba takového lichotníka, pak jím skutečně nebyl Vidura:

„Judhišthira přešel ulici se sklopenou hlavou a obličej měl zahalen kusem látky. Bhíma se nedíval ani nalevo ani napravo a jeho pohled byl upřen na kyj, který držel v ruce. Ardžuna se také na nikoho nepodíval a při chůzi rozhazoval kolem sebe hrsti písku. Jagňhaseni (Draupadí) si zakryla obličej neupravenou látkou a odcházela v oblečení, které měla naposledy na sobě. Nákula a Sahadéva si pomazali obličej blátem, aby nebyli rozpoznáni. Dhaumja, jejich kněz, kráčel se stéblem trávy *dharba*, stále ukazujícím směrem na východ, a přitom nahlas recitoval Sáma védu (jednu ze čtyř částí védských písem).“

„Nechápu, proč se tak všichni chovají?“ řekl Dhritaráštra.

„Judhišthira si, jako spravedlivý člověk, zakryl obličej,“ řekl Vidura, „neboť věděl, že jeho pohled by spálil každého, kdo by se mu podíval do očí. Přál si ušetřit Vaše syny a jejich přátele tohoto osudu. Bhíma pozoroval své svaly a zbraň v ruce, neboť chtěl ukázat, že po čtrnácti letech je použije k dobrému účelu. Ardžuna chtěl naznačit, že až přijde správný čas, jeho šípy budou pršet jako mračna deště. Dhaumja naznačoval, že bude mít opět příležitost recitovat Sáma védu a vést Pánduovce zpět v procesí vítězného návratu.“

„Běda, běda,“ plakal Dhritaráštra, „existuje vůbec nějaký způsob, jak tuto chybu napravit? Ať někdo jde a zavolá je zpět. Řekněte jim, aby na všechno zapomněli a vrátili se zpět. Opravdově je žádám, aby se vrátili. Ať moji synové a Pánduovci žijí v míru a ať jim nic nechybí...!“

Ardžuna navštěvuje nebeské království

Pánduové šli v tichu se skupinkou jim blízkých až narazili na řeku Gangu. Přenocovali tam pod širokým stromem. Několik Judhišthirových stoupců zapálilo oheň a zpěvně pronášeli védské hymny, aby si zkrátili čas. Judhišthira na ně naléhal:

„Prosím jděte zpět. Les je plný nebezpečí, hadů a dravců. Toto je náš osud, tak proč byste jej měli snášet s námi? Moji bratři jsou příliš skleslí a sklíčení, než aby vám mohli natrhat ovoce nebo ulovit zvěř, abychom vás nasýtily. Prosím vraťte se domů.“

Někteří poslechli jeho rady, ale jiní odmítli s tím, že se o sebe postarají bez toho, aby byli na obtíž. Judhišthiru dojala jejich náklonnost, a nebyl proto schopen kontrolovat slzy. Jeho smutek zasáhl všechny.

V tomto okamžiku ho Šaunaka, učený muž ve skupině, uklidnil filozofií:

„Mnoho lidí je souženo žalem a strachem dnem i nocí, avšak to se týká pouze nevědomých. Moudrý muž jako ty by neměl být přemožen změnami a okolnostmi, které zapříčiňují chudobu, ztrátu domova, království nebo dětí a příbuzných.“

Takto vyložil filozofii o nekonečném přijímání a odmítání věcí, jež nás obklopují; o iluzi, díky níž se ztotožňujeme s hmotným tělem, a způsobu, jak člověk může porozumět této pomíjivé povaze bohatství, mládí, krásy a přízně a najít jejich opravdovou podobu ve zcela duchovní sféře ve vztahu Absolutním.

Judhišthira vysvětloval:

„Není mi líto ztráty domova. Je mi líto mých bratrů a Paňčalí, protože jsou kvůli mě v tomto neštěstí. Je mi líto těch, kteří mě následují. Člověk by měl mít střechu nad hlavou, kde by si

mohl odpočinout, a místo pro ty, kteří hledají pohostinství. Jinak člověk přestává být člověkem.“

Dhaumja rozuměl jeho těžké situaci a řekl:

„Na počátku stvoření byli první tvorové hladoví. Slunce, aby jim pomohlo, se naklonilo na půl roku na sever a na půl roku na jih, aby absorbovalo vodu v podobě páry. Měsíc přetvořil páru v mraky a seslal na Zem déšť, a tím dal vzniknout rostlinnému světu, který podporuje život a ve stejném čase vytváří šest druhů chutí (sladká, slaná, kyselá, ostrá, trpká a hořká). Je to sluneční energie, co podporuje život. Proto, Judhišthiro, musíš hledat jeho milost. Všichni dávní králové podpírali svou závislost na slunci meditací o slunci.“

Judhišthira se očistil a soustředil své myšlenky na poloboha slunce Súrju. Recitoval védské hymny k jeho chvále, pronášel jeho sto osm jmen, stál po kolena ve vodě a postil se. Odpovědí na jeho modlitby bylo zjevení se poloboha slunce v celé jeho zářící a třpytící se kráse. Dal Judhišthirovi měděnou mísu a pravil:

„Ať má Paňčalí (Draupadí) od této chvíle měděnou nádobu stále při sobě. Bude vaším nevyčerpatelným zdrojem jídla po dvanáct příštích let. Ve čtrnáctém roce opět získáte své království.“

Když přepluli na druhý břeh řeky Gangy, plahočili se po mnoho dnů až došli k lesu jménem Dvajtavána, kde přebývalo mnoho poustevníků, kteří žili životem v rozjímání, uprostřed přírody. Díky této tak povznášející společnosti mohli Pánduovci na chvíli zapomenout na svůj těžký osud. S měděnou nádobou, v rukou Draupadí, mohl Judhišthira nasycit jak poustevníky, tak své stoupence neomezeným množstvím jídla.

Jednoho odpoledne přišel do jejich ústraní Vidura. Když Judhišthira viděl přijíždět kočár, pronesl ke svým bratrům:

„Jede nás snad Vidura opět pozvat na hru v kostky? Možná, že Šaukuni pociťuje, že by si měl přivlastnit ještě naše zbraně, kterých se posledně nedotkl.“

Se zlou předtuchou uvítali návštěvníka a ptali se ho na důvod jeho návštěvy.

„Král mě vyhodil,“ oznámil Vidura a vysvětlil okolnosti, které k tomu vedly:

„Po tom, co vás vyhnali, byl Dhritaráštra naplněn lítostí a pozval si mě, abych mu řekl, jak se chovat a co dělat, aby měl opět klidnou mysl. Měl mnoho bezesných nocí, během kterých přemýšlel o synech svého bratra Pándua, kteří se teď bez cíle plahočí někde v lese. Chtěl získat balzám na své svědomí a chtěl ode mě slyšet nějaké ujištění, že si Pánduovci vedou dobře a že to osud, jenž je Pánovou vůlí, je vyhnal do vyhnanství a že on vlastně nebyl za nic zodpovědný. Ale já jsem byl, jako vždy, otevřený a opakoval jsem, že Durjódhana by měl být vyhnán, pokud chce zachránit svůj dům. To krále Dhritaráštra velmi rozzlobilo a začal mi vyčítat mé nepříjemné chování, že nevidím jeho děti a neustále straním Pánduovcům a že vždy podporuji to, co by jim mohlo být ku prospěchu.“

Tak jako nemocný odmítá lék, tak i král nenáviděl radu, kterou jsem mu dával. A tak jak mladá panna zapudí snahu sedmdesátiletého muže, tak Dhritaráštra zapudil moji radu. Nadal mi, že nepotřebuje moje vedení a rady, jak má vládnout světu, a že mám jít tam, kde budou dbát mých slov, a navždy mě vyhnal. A tak jsem zde.“

Pánduovci se radovali ze společnosti Vidury, ale sotva se dostali do dobré nálady, přijel jiný spěšný posel z Hastinápuru. Byl to Saňdžaja (Dhritaráštrův tajemník). Byl taktéž přijat se všemi poctami, ale ani na okamžik se neposadil:

„Velmi spěchám,“ vysvětlil, „naš král přikazuje Vidurovi, aby se okamžitě vrátil. Včera král Dhritaráštra omdlel v křišťálovém paláci. Od té doby, co vyhnal Viduru, je nesmírně smutný. Naříká si, že odsekl svůj vlastní úd, a neví, jak má dál žít. Ptá se, jestli jste ještě naživu a jestli mu odpustíte. Poté, co jsme ho přivedli k sobě, ihned rozkázal, že vás máme jít hledat, ať jste kdekoliv, a když vás nalezneme živého, máme vás prosit, abyste se vrátil. Chce, abyste věděl o tom, jak se mu těžce vede. Řekl, že ho pálí jazyk, jako kdyby měl v ústech rozžhavené železo za to, co vám řekl. Řekl mi, že jeho život je závislý jen na mně, a chtěl, abych okamžitě šel a hledal vás.“

Vidura neměl na vybranou, a proto jel zpět do Hastinápuru. Když se setkali, král Dhritaráštra padl v pokoře na zem a plakal radostí. Ale tato situace se nelíbila jeho synům. Šaukuni, Durjódhana a Karna rozmlouvali mezi sebou:

„Naš král je těkavé mysli. Jednoho dne pošle synovcům svůj vlastní kočár a nabídne jim trůn, a to bude náš konec. Víme, kde teď jsou. Pojdme se skupinou vybraných mužů a zničme je. Nesmíme jim dovolit, aby v sobě pěstovali pocity křivdy a plánovali odplatu za třináct let...“

Brzy započali s válečnými přípravami, aby mohli vytáhnout do lesa a zničit Pánduovce v jejich úkrytu.

V tomto okamžiku světec Vjása pocítil, co se chystá. Přišel a nabádal je, aby od tohoto dobrodružství upustili. Pak se otočil k Dhritaráštrovi a řekl:

„Poslyš králi, řeknu ti, co ti pomůže. Nedovol, aby toto nepřátelství pokračovalo. Děti tvého bratra Pándua je pouze pět. Tvých je sto. Nemáš proto důvod k závisti. Příkaz svým synům, aby se s Pánduovci usmířili! Znam budoucnost, a když se tvoji synové neusmíří, tak tě Pánduovci za třináct let vymažou z lidské paměti. Dbej, prosím, tohoto varování.“

Krále Dhritaráštru toto proroctví vystrašilo. Poprosil Vjásu, aby tuto radu předal jeho d'áblem posedlým synům. V té chvíli tam znenadání přijel jiný světec, Majtreji, a Vjása pravil:

„Ať tento světec promluví ke tvým synům.“

Když byl světec Majtreji posazen se všemi poctami, řekl:

„Ó, králi, byl jsem na pouti po svatých místech. Navštívil jsem les Dvajtavánu a setkal jsem se tam s Judhišthirou, jeho bratry a Pañčalí, kteří žijí životem lesních kočovníků. S bolestí jsem je pozoroval a udivilo mě, jak je Judhišthira tomu všemu nezaslouženému utrpení oddán.“

Pak se otočil k Durjódhanovi a velmi měkce pronesl:

„Ó, mocný válečníku, naslouchej mi. Ukonči celý tento spor a hořkost a zachrániš svůj rod před vyhlazením.“

Durjódhana přijal radu s cynickým úsměvem, plácal se do stehů a kopal do země. Tím dal najevo svou odpověď a prokázal svůj nezáměr. To světce rozhněvalo, a proto Durjódhanu proklel:

„Až nastane čas, budeš sklízet ovoce své nestoudnosti a Bhíma ti zpřeráží hnáty, po kterých se tak hrdinně plácáš.“

Dhritaráštra byl zděšen a prosil:

„Prosím tě, vezmi zpět to prokletí.“

„Je-li jednou vyřčeno,“ řekl světec, „nelze ho odvolat. Ale když tvůj syn ujedná s Pánduovci mír, mé prokletí ztratí svou sílu. Jinak se vše stane přesně tak, jak jsem předpověděl!“

•

Když se rozneslo, že byl Judhišthira vyhnán a žije ve vyhnanství v lese, několik králů, jeho přátel, ho navštívilo a ptali se ho, jak mu mohou pomoci. Ale Judhišthira pouze řekl:

„Prosím čekejte třináct let. Ten čtrnáctý rok budu potřebovat pomoc vás všech.“

Také Kršna z Dváraky přijel a promlouval s Judhišthirou:

„Byl jsem pryč, na jiné misi. Jinak bych přijel do Hastinápuru a zastavil hru, která tě přivedla do této zkoušky. Přemluvil bych Kuruovce, aby se vzdali svých hříšných cest, a pokud by nesplnili moji žádost, na místě bych je zničil.“

Draupadí byla Kršnovou náklonností dojata:

„Mých pět manželů, velkých válečníků tohoto světa, muselo bezmocně přihlížet tomu, jak jsem byla vlečena sem a tam, urážena a svlékána. Dušasán mě popadl za vlasy, a když jsem zvedla ruce, abych si schovala hlavu, strhl jeden kus látky z mého těla. Byl lhostejný k mojí prosbě, že nejsem v období, kdy se může dotýkat mého těla. Nikde ve vesmíru nebylo se ženou tak hanebně zacházeno a Karna, Dušasán a jiní se vysmívali a provokativně se mě ptali, zdali bych nechtěla nového manžela, jako bych byla nějaká lehká žena.“

Zhroutila se a plakala při vzpomínce na tu událost.

„Pět válečníků bylo mými manžely a nemohli pozvednout ani prst, aby mně pomohli, až na Bhímu, kterého ale drželi zpět. Ó, Kršno, ty jediný jsi přišel, abys mě ochránil. Ty jsi uslyšel mé volání. Ty jsi můj ochránce. Ardžunův luk Gándíva, Bhímův kyj a zbraně mých dalších manželů, k čemu byly ty věci, když jsem byla vlečena před shromáždění příšer?“

Kršna ji uklidňoval:

„Slibuji ti, že Durjódhana, jeho bratři, Karna a ten d'ábelský génius Šaukuni, všichni budou potrestáni. Jejich krev zbarví prach. Uvidíš Judhišthiru znovu na trůně.“

Když je Kršna opustil, došlo k rozhovoru mezi Judhišthirou a Draupadí. Ona vždy uposlechla Judhišthirovi rozkazy, ale nikdy nepřijala jeho filozofii. Řekla:

„Judhišthiro, lehával jsi na hedvábném loži a na zlatém trůně jsi čekával na vládce Země, a když tě teď vidím v tak strašném stavu, postříkaného blátem, oblečeného do jelení kůže, spícího na tvrdé zemi, svírá mně to srdce.“

Když vidíš Bhímu v tak žalostném stavu, neprobouzí se v tobě zlost? On, který vždy získal vítězství levou rukou, v tak žalostném stavu!

Ardžuna, mocný válečník, který je schopen vystřelit tisíce šípů najednou, je uctíván jak nebeskými, tak lidskými tvory, má nyní svázané ruce i nohy. Ani to tě nerozhněvá? Proč tvůj hněv nevzplane a nestráví tvé nepřátele? Pohlédni na mne, dceru krále Drúpady a sestru Dhrštheadjuny, zneuctěnou a přinucenou žít takto! Jak to, že jsi tak mírný? Neexistuje *kšatrija*, který by nevzplanul hněvem, ale tvůj postoj tomu neodpovídá. Nemělo by se nikdy stát, že odpustíš zlu. Měl bys je zničit tak, aby po něm nezbyly žádné stopy. Copak jsi nikdy neslyšel o podobné události z dávných časů, příběh o Prahládovi Maharádžovi a jeho vnukovi Balim? Když se Bali ptal Prahlády Maharádže:

„Prosím pověz mi. Je slepé odpouštění vyšší než rozumný hněv?“

Prahlád Maharádž, který znal všechny jemné druhy chování, odpověděl:

„Mé drahé dítě, agrese není vždy dobrá, ale odpuštění také není vždy nejlepší. Ten, kdo vždy jen odpouští, trpí a zapřičiňuje utrpení i těch, co jsou na něm závislí. Sluhové, cizinci a nepřátelé toho pak zneužívají. Kradou mu jeho majetek pod nosem, a dokonce mu chtějí unést jeho manželku.

Ti, kteří mají zákeřnou a zlou mysl, nebudou nikdy zasažení soucitem. Stejně špatné je nerozlišovat mezi hněvem a použitím síly. Hněvivý a násilný člověk bude všemi nenáviděn a bude trpět následky své bezstarostnosti. Člověk by měl projevovat odpuštění a spravedlivý hněv podle toho, jak to vyžaduje situace.“

Judhištira trpělivě naslouchal a řekl:

„Hněv je vždy ničivý a já nikdy nedám příležitost k tomu, abych ho použil. Ó, překrásná ženo, člověk by měl odpustit každé příkoří. Odpuštění nesmí být omezeno. Odpuštění je božskou ctností a je správné a pouze milostí Nejvyššího Boha drží celý vesmír pohromadě. Hněv je kořenem všeho ničení ve světě. Není možné, abych přijal tvoji filozofii. Všichni uctívají mír. Oni budou vždy nabádat našeho strýce Dhritaráštru, aby přijal mír. On nám určitě vrátí naše království. Jestliže tak neučiní, pak je vázán utrpením. Není na nás, abychom se hněvali nebo v hněvu jednali. Mé přesvědčení je trpělivost.“

„Ale zdá se mi,“ řekla Draupadí, „že člověk v tomto světě nemůže přežít pouze praktikováním tolerance. Přílišná tolerance zapřičiňovala kalamitu, která zasáhla tebe, mě a tvé bratry. Ty se fanaticky držíš svých ideálů, ať je to v úspěchu nebo v neúspěchu. Pro svůj ctnostný náhled jsi známý ve všech třech světech. Myslím si, že bys dřív opustil mne a své bratry, než abys opustil své zásady. Ó, tygře mezi muži. Ty uskutečňuješ svou filozofii pevnou myslí. Vykonal jsi tak obrovské oběti, o kterých se v tomto světě nikomu ani nesní. Ó, ano, můj pane, pobízen k činu nějakou neznámou silou, kterou neznám, jsi neváhal ztratit své bohatství, království a nás všechny, a nakonec, jakoby toho už nebylo dost, snížil jsi nás na úroveň žebravých mnichů a tuláků. Když tak o tom přemýšlím, hlava mi třeští a myslím, že se asi zblázním. Je nám říkáno, že je to Boží vůle a že se vše děje podle ní. Jsme jako stěbla trávy zmitána silným větrem. Alespoň se mi to tak zdá. Mocný Bůh vytváří iluzi a zapřičiňuje, aby se všechny bytosti ničili navzájem. Nejvyšší Pán si hraje jako malé dítě, které si vytvoří hliněnou hračku a pak ji zase rozbije. Boží jednání je nepochopitelné. Vidím, že všechny vznešené a čestné osoby pronásleduje až na pokraj zhroucení se, zatímco hříšníky udržuje šťastné a prosperující. Jsem tím zmatená a vystrašená. Když tě vidím v tomto ponižujícím stavu, zatímco Durjódhana zkvětá, není pro mě jednoduché vysoce ocenit Boží moudrost a spravedlnost. Jestliže Bůh je skutečným autorem těchto činů, tak On sám musí být poskvrněn hříchem každé živé bytosti.“

Judhištira byl touto řečí šokován:

„Mluvíš s velkou lehkostí, ale tvá řeč je ateistická. Neobchoduji se ctností jako nějaký kucepec, který hledí víc na zisk než na ctnost. Děláním to, co se zdá být správné pouze proto, že je to jediná cesta. Nedělám to pro výsledky. Má milá, není správné projevovat nedůvěru Bohu. Nepomlouvej Boha. Uč se Ho poznávat. Snaž se porozumět Jeho úmyslu a cíli. On je hoden úcty, klaň se mu. Jedině skrze zbožnost můžeš získat nesmrtelnost.“

„Není mým úmyslem pomlouvat Boha,“ řekla Draupadí, „možná však jsem pouze šílená lítostí. Chceš-li, dívej se na to z tohoto úhlu pohledu, ale já budu naříkat dál. Můj pane, každá živá bytost by měla provádět své předepsané povinnosti. Jinak by nebyl žádný rozdíl mezi pohybujícím se a nehybným. Ti, kdo věří v osud, a ti, kdo nemají takovou víru, jsou nejhorší ze všech lidí. Pouze ti, kteří jednají a provádí to, co je správné pro jejich společenské postavení, jsou hodni chvály. Člověk by se měl rozhodnout, kterou cestou půjde, a měl by se na ní udržet silou své inteligence. Naše nynější neštěstí by mohlo být napraveno jenom tvými činy. Jestliže máš vůli a inteligenci a k tomu přidáš správný způsob svého jednání, můžeš získat zpět své ztracené království. Když jsem sedávala na klíně svého otce, slýchávala jsem takové rady od věštců, kteří nás často navštěvovali ve dnech našeho neštěstí.“

Než Draupadí skončila, Bhímaséna povstal a oslovil Judhištiru:

„Naši nepřátelé nám uzmuli naše království nečestnými a podvodnými prostředky. Proč bychom s tím měli souhlasit. Byla to jen tvá slabost a neopatrnost, která přivodila tyto podmínky. Abychom tě uspokojili, museli jsme přijmout toto neštěstí...opravdu jen proto, abychom tě uspokojili. Zradili jsme své přátele a příznivce a uspokojili nepřítel. Velmi toho teď lituji, že jsme tě uposlechli a přijali tvé vedení. Protože jinak jsme se já a Ardžuna mohli vypořádat s těmi Dhritaráštrovými syny. Byla to největší pošetilost mého života. Vzpomínka na tu událost neustále bolí. Bolí mě to, že jsem ušetřil ty společníky. Proč bychom měli žít v lese jako divoká zvěř a jako žebráci s žebráckou miskou v ruce i přesto, že je ta miska dar od poloboha slunce? Jídlo obstarané almužnou je akorát tak dobré pro *bráhmany*, ale kšatrija musí bojovat, aby si jídlo zasloužil. Svázal sis ruce i nohy několika přísahami a náboženským nářkem. Ale Dhritaráštra a jeho synové nás, můj pane, nepovažují za disciplinované lidi, kteří se řídí přísahami. Považují nás za hlupáky a tupce. Odhod' svoji netečnost a slabost a staň se opět suverénním

vládce svých poddaných, jako správný *kšatrija*. Neplýtvěj časem mezi zvířaty a řeholníky. Dovol Ardžunovi a mně, abychom pro tebe vyčistili cestu.“

Judhištira přemýšlel nad Bhímovou řečí:

„Nemohu ti vyčítat tvá slova a pocity. Souhlasím s tím, že to byla všechno má vina. Souhlasil jsem s hazardní hrou s tajnou nadějí, že se mi podaří uzmout celé království od Durjódhany a jeho učiním svým otrokem. Protože jsme po návratu z kraje Paňčala měli pouze půl království. Ale on měl při sobě experta na hru v kostky, Šaukuniho, a proto teď platím za svoji vlastní chtivost. To jsem dosud nikomu neprozradil. Nikdy se nerozhoduj pod vlivem hněvu nebo s unáhleností. Nic nezískáme takovým rozhodnutím. Ó, Bhímo, bolí mě tvá slova. Prosím vyčkej trpělivě na lepší časy. Dal jsem své slovo, že zůstaneme ve vyhnanství třináct let. Nemohu jednoduše vzít zpět to, co jsem slíbil. O nic jiného se nejedná.“

Bhíma udělal pouze zoufalé gesto:

„Jsme jako pěna na řece, která je zmítána proudem. Můžeme si myslet či dělat cokoli. Každým okamžikem stárneme. Třináct let! Kdo ví, jestli budeme vůbec naživu nebo jestli budeme schopni přebrat naše království. Naše existence bude zkrácena o třináct let. Měli bychom se pokusit naše království vybojovat zpět, a to v co možná nejkratším čase. Už teď jsme ztratili ve vyhnanství třináct měsíců. Každý měsíc je jako jeden rok a to je dostačující splnění tvého slibu. Souhlasil jsi, že zůstaneme nepoznáni po uplynutí dvanácti let ve vyhnanství, a to po celý rok. Jak chceš tuto podmínku vůbec splnit? Dhritaráštrovi synové nás najdou pomocí svých zvěďů a pak budeme muset jít do vyhnanství na dalších dvanáct dlouhých let. Je tomu tak? Jak jsi s tím mohl souhlasit? Jak může nás šest zůstat nepoznáno. Zvláště já. Jak já se mohu skrýt? Můžeš se pokusit ukrýt horu Méru (Mount Everest). Ó, králi, probud' se.“

Judhištira dlouhou mlčel a pak řekl:

„Nehleď na slib a na zátěž, která na něm spočívá, nebylo by pro nás praktické, abychom se teď dostali do konfliktu. Durjódhana má na své straně podporu Bhíšmy, Dróny a jeho syna Ašvathámy. Kdyby nastal konflikt, všichni ostatní, kteří pro nás teď jednájí příznivě, se spojí s ním, protože je platí a udržuje, jsou tak pod jeho ochranou. A nejen to, všechny armády králů, které jsme potrestali v dřívějších bojových taženích, se budou snažit získat příležitost postavit se proti nám a napadnout nás. Musíme shromážďovat sílu a podporu postupně až dosáhneme stejné síly jako oni. Ty a Ardžuna jste na naší straně, ale Dróna, jeho syn Ašvatháma a Karna - prakticky neviditelný muž, stojí na straně jejich. Jak můžeme porazit všechny tyto muže? Nemáme teď ani šanci, že bychom vůbec přežili boj. Cítím se nesvůj, když o tom přemýšlím. Skutečně nevím, co bych měl dělat.“

V tom okamžiku přišel Vjása a pravil:

„Judhištiro, vím, na co teď myslíš, a proto jsem přišel, abych tvé pochyby rozptýlil. Buď si jist, že nastane čas, kdy Ardžuna pobije v boji všechny tvé nepřátele. Prozradím ti *mantru* zvanou *pratysmriti*, která ti pomůže. Pak ji prozrad' Ardžunovi a nech ho, ať odejde na planety polobohů. Tam ať od každého z nich obdrží zvláštní zbraň. Nezoufej, protože až Ardžuna ty zbraně bude mít, stane se neviditelným.“

Vjásadéva vzal Judhištiru stranou a požádal ho, aby prošel očišťovací koupelí, a pošeptal mu *mantru* do ucha. Na rozloučenou, než odešel, dal jim Vjása radu:

„Tvůj pobyt v tomto lese Dvajtavánu je u konce. Nyní si najdi jiné místo, místo, které ti bude lépe vyhovovat. Budeš se tam cítit šťastnější. Není dobré zůstat na jednom místě příliš dlouho.“

Brzy na to se Judhištira z lesa Dvajtavánu odstěhoval a s ním i jeho bratři a Draupadí. Usadili se v jiném lese, zvaném Kamjakávan, jenž oplýval nádhernými jezery a stromy. Judhištira, zanedlouho pocítil, že nadešel ten správný čas prozradit tajnou *mantru* Ardžunovi. V příznivý den, po vykonání nezbytných příprav předal Judhištira Ardžunovi tajemnou *mantru* a pobídl ho, aby odešel získat zbraně od Indry, Varuny, Íšvary a jiných bohů. Ardžuna se vydal severním směrem a brzy dosáhl pohoří jménem Vidhja. Vybral si vhodné místo, usadil, a meditoval.

Jako první se zjevil Šiva a přijal na sebe podobu lovce a posléze Ardžunovi vyjevil svou opravdovou podobu. Šiva mu daroval zbraň zvanou *pašupatha* a zase zmizel. Postupně přicházeli Varuna, Jama a Kuvéra⁶ a předávali Ardžunovi své nevidané zbraně. Ujistili ho, že právě tyto zbraně mu umožní vítězství nad Kuruovci. Ardžuna na vrcholku hory pod níž seděl nalezl připravený vůz, jenž ho zavezl do Indrova sídla Amarávaty. Ardžuna byl Indrovým synem, a proto byl přijat se všemi poctami a pobaven hudbou a tancem nebeských bytostí. Když nadešel správný čas, Indra mu sdělil tajemství svých zbraní a pak navrhl, aby se naučil hudbě a tanci, neboť mu jednoho dne přijdou vhod. A tak ho *gandharva* jménem Čitrasena soukromě učil tomuto umění.

⁶ **Varuna**: polobůh, jenž vládne všem tokům a oceánům. **Jama** (Dharmarádža): Pán smrti, vládce pekelných planet. **Kuvéra**: nebeský pokladník.

Během Ardžunova pobytu zde se do něho zamilovala nebeská nevěstka Urvási a s Indrovým svolením se za ním vydala. Oblékla se do průhledného hedvábí a pomazala se vonnými oleji. Když zaklepala na dveře Ardžunova příbytku, přijal ji s hlubokou úctou a zvolal:

„Ty jsi jako moje matka Kuntí a nebo Madrí.“

Tím se Urvási dotkl.

„Neztratil jsi náhodou své mužství?“ řekla kysele.

„Nezlob se prosím, složil jsem za určitým cílem asketickou přísahu, a nemohu se proto na tebe dívat jinak než jako na svoji matku.“

Její hněv byl však natolik silný, že ho na místě proklela:

„Za to, že jsi ponížil ženu, které bylo přikázáno jejím pánem a tvým otcem, aby tě potěšila, ať potkáváš ženy, aniž by sis jich povšiml, a ať jsi všemi považován za eunucha.“

Škubla sebou a s posměchem odešla. Později mu Indra řekl:

„Překonal jsi i mudrce žijící v tom největším odříkání. Vyznamenal ses svou nevidanou sebekontrolou. Prokletí, které na tebe uvalila Urvási, se vyplní v třináctém roce vašeho vyhnanství. Ale v tom čase pro tebe bude prokletí požehnáním.“

Ardžuna se dlouho nevracel, a tak už byli všichni v Kamjavánském lese velice netrpěliví a upadli do beznaděje. Na radu světce Nárady Muniho se Judhištira vydal na poutní cestu, aby se vykoupal ve svatých řekách a jezerech a modlil se tam. Ostatní Pánduové se vydali směrem na západ. Navštívili les Naimišaranju, jenž leží na březích Gódávarí, a pak se vydali směrem k soutoku Gangy a Jamuny, kam přicházeli polobozi, aby prováděli odříkání. Prošli celou zem křížem krážem a nikdy neopomenuli ani jednu horu nebo řeku, která měla nějaký posvátný význam. Zapomněli sice na svá trápení, ale přesto pocítovali stálou prázdnotu v srdcích zapříčiněnou Ardžunovou nepřítomností. Ke konci dvanáctiletého vyhnanství došli na určité místo v Himálajích, kde se k nim připojil (po pěti letech) i Ardžuna. Když jim popsals zbraně, které získal od polobohů, jejich naděje vzrostla a začali vážně diskutovat o tom, jak dobýt zpět své království, jakmile jim vyprší poslední rok vyhnanství, během kterého museli být přestrojeni, aby nebyli rozpoznáni. Po skončení poutní cesty se vrátili zpět do Kamjakávanského lesa.

Tajuplný jakšasa

Mezi tím král Dhritaráštra obdržel zprávy od svých zvěďů o pohybu a úspěších Pánduovců. Také se dozvěděl o Ardžunově neobyčejných zbraních. Dhritaráštra se jako obvykle potácel mezi strýcovským sentimentem a přáním zachránit sebe a své syny. Přemýšlel nad tím, co by měl podniknout, ale jako vždy upadl do zmatku. Durjódhana pozoroval svého otce se zneklidněním a řekl:

„Král nemůže zapomenout na své vnuky. Je posedlý vzpomínkami na ně. Teď, když víme, kde jsou, proč bychom nemohli ukončit ten zlořád teď hned a jednou pro vždy?“

„To nebude tak snadné,“ řekl Šaukuni, „Ardžuna získal neobyčejnou sílu. Teď, když nastal čas jejich pomsty, jsou velmi nebezpeční. Ale zbývá jim ještě jeden rok vyhnanství a Judhištira nevezme svůj slib zpět, ani když se král obměkčí a pozve je zpátky domů.“

Ale něco ti poradím. Pánduovci jsou nyní v lese Kamjakávan a vypadají jako tulácký kmen oblečený do zvířecích kůží a jsou špinaví. Proč by ses tam nemohl vypravit a ukázat se v plné královské vznešenosti? Ty jsi dnes vladař světa. Máš nevyčerpatelné bohatství, sílu a autoritu. Říká se, že nemůže být nic tak uspokojující, než ukázat svou nadřazenost nad nepřítelem, který je pokořen žebrotou. Proč bys nemohl zřídit královský tábor uprostřed lesa Kamjakávan? Uvidíš, že Pánduovci před tebe předstoupí ve svých hadrech. Dokonce i naši dveřníci je budou neradi pouštět dovnitř.“

Král Dhritaráštra nakonec zřídit tábor uprostřed lesa Kamjakávan povolil, protože se Durjódhana vymluvil, že musí provést inspekci dobytka na pastvinách v tomto kraji. Tábor byl opravdu královský. Bylo tam na sto kurtizán, služebnictvo, vojsko a dvořané. Hostiny, tance, hlučnou hudbu a zábavu všeho druhu bylo slyšet dnem i nocí. Celý prostor byl vyzdoben barevnými světly a ohňostroji.

Durjódhana a jeho společníci přijeli do tábora v zářící zbroji a s vojenským vybavením v oslnivém stylu. Doufal, že si Pánduovci, kteří byli za řekou, všimnou přepychu a veselosti v táboře. Durjódhana se dokonce pokusil vyslat posla, aby Pánduovce pozval. Ale posel nemohl překročit řeku, protože *gandharvové*, kteří byli posláni polobohy, způsobili na řece velkou bouři. Durjódhana se nevzdával a prudce argumentoval a protestoval až se z toho nečekaně stala válka mezi armádou Durjódhany a armádou *gandharvů*. Když byli jeho vojáci pobiti, armáda *gandharvů* svázala Durjódhanu a jeho spojence řetězem.

Judhištira se dozvěděl o bitvě a také o tom, jak Karna utekl z boje. Neváhal a poslal na Durjódhanovu záchranu Ardžunu a Bhímu:

„Přese všechno jsou to naši bratři, a ať už je mezi námi jakýkoliv rozpor, nemůžeme je v tom nechat.“

Bhíma a Ardžuna bojovali s *gandharvy*, kteří byli posláni Indrou, a jejich zajatce osvobodili. Durjódhana dostal zavyučenu. Poděkoval Pánduovcům za pomoc a celý smutný a o něco moudřejší sbalil svůj tábor a vrátil se zpět do Hastinápuru.

Pánduovci byli v nadějně náladě a vrátili se zpět k původnímu místu ve Dvajtavánském lese, v němž jejich dlouhá pouť začala. Tento les byl bohatý na ovoce a kořinky, a to vše jim umožňovalo přežít, provádět odříkání a dodržovat přísné zásady.

Vedli vcelku vyrovnaný život, dokud nepřišel jeden velmi rozrušený bráhman. Ztratil totiž křesadlo a dvě otýpky, které používal na rozdělování ohně pro své náboženské obřady. Obvykle trávil celé hodiny prováděním rituálů, ale dnes pouze naříkal:

„Jeden velmi velký jelen s parohy rozrostlými jako větve stromu přiběhl, a než jsem si mohl uvědomit, co se děje, sklonil hlavu, nabral křesadlo a otýpku na rohy a zmizel. Chci, abyste mi pomohli získat zpět mé předměty, protože bez nich nejsem schopen vykonávat své denní obřady. Můžete sledovat jeho stopy a dosáhnout ho.“

Judhištira považoval za svou povinnost knězi pomoci. A proto se společně se svými bratry jelena vydal hledat. Sledovali otisky jeho kopyt, a nakonec ho po dlouhém čase spatřili. Když však vystřelili své šípy, jelen obratně uskočil, jako by chtěl, aby ho sledovali sem a tam. Nakonec jim zmizel, a nebyli po něm žádné stopy. Pánduovci už byli v hlubokém lese dlouhou dobu, cítili se unavení a měli žízeň, sedli si tedy pod strom, aby si odpočinuli.

Judhištira řekl svému nejmladšímu bratrovi:

„Nákulo, vylez na strom a podívej se, jestli zde není nějaká pitná voda!“

Za okamžik Nákula volal z vrcholku stromu:

„Vidím zelené mýtiny a také slyším volání jestřábů. Musí tam být zdroj vody.“

Slezl dolů a vydal se ke křišťálovému jezírku, které bylo čisté jako safír a odráželo oblohu. Padl na kolena a postříkal si vodou obličej. Jakmile to udělal, ozval se silný hlas, který, jak se zdálo, patřil vráně stojící ve vodě:

„Zadrž!!! Jezírko patří mně. Nedotýkej se ho, dokud neodpovíš na moji otázku. Teprve až mi odpovíš, můžeš se napít a vzít si tolik vody, kolik budeš chtít.“

Ale Nákula měl příliš velkou žízeň, a nevydržel už déle čekat. Naklonil se, nabral vodu do dlaní a nesl ji k ústům. V tom okamžiku však padl bez života k zemi.

Po nějaké době poslal Judhištira Sahadévu, aby zjistil, proč se tak dlouho Nákula nevrací. Sahadéva došel k jezírku a chtěl se napít, znovu se ozval ten varovný hlas, ale i Sahadéva nemohl odolat, a tak padl mrtev vedle svého bratra.

Přišel Ardžuna, a když vránu uslyšel promluvit, zvedl svůj luk a vystřelil směrem, odkud se hlas ozýval, a přistoupil k jezírku. Znenadání uslyšel znovu varovný hlas:

„Nebud' bezhlavě odvážný a než se napiješ, odpověz mi na mé otázky.“

Když Ardžuna našel své bratry mrtvé, rozhněval se a řekl:

„Až tě umlčí mé šípy, nebudeš se ptát.“

Hnán žízni, zlostí a zoufalstvím při pohledu na bratry vystřelil spršku šípů na všechny strany. Přesto, že ho hlas i nadále varoval, aby se vody nedotýkal, jakmile se pokusil napít, padl mrtev.

Po Ardžunovi přišel Bhíma. Spatřil své bratry, jak leží na břehu jezírka. Zaslechl neznámý varovný hlas, rozmáchl se svým kyjem a zvolal:

„Ó, ďábelská sílo. Ať jsi kdo jsi, zničím tě, ale dovol mi, abych se nejdříve zbavil své žízně.“

Hluchý ke všem varováním nabral vodu do dlaní a s prvním srknutím padl mrtvý na zem. Jeho kyj se mu, jak dopadl, skutálel po boku.

Judhištira šel lesem, kterým ještě nikdy nikdo nešel. Byl udiven jeho krásou, obrovskými stromy, kouzelným zpěvem ptactva, mýtinou pro jeleny a náhodným brucením medvěda. Když došel k nádhernému jezeru, spatřil tam ležet bratry. Plakal a naříkal. Bolest zármutku a záhada jejich smrti mu způsobovala nevyslovitelně velká muka. Viděl Ardžunův luk a Bhímův kyj, jak leží na zemi, a nahlas přitom přemýšlel:

„Kde je tvůj slib, že přerazíš Durjóghanovy hnáty? Jaký byl smysl předpovědi polobohů, když řekli v den Ardžunova narození, že ho nikdo nepřemůže?! Jak vysvětlím toto neštěstí královně Kuntí?“

„Toto není obyčejná smrt. Nevidím na žádném z bratrů jakékoliv známky úrazu. Co to vše jenom znamená? Mohlo by to být tím, že je pronásledovali Durjóghanovi agenti? Důkladně si prohlížel jejich tváře, ale nebyly ani blede a ani se nerozkládaly. UVědomil si, že jeho bratry nemohl usmrtit žádný smrtelník, a vyvodil z toho, že za to musí být odpovědná nějaká vyšší síla. Rozhodl se nejednat zbrkle a vstoupil do jezírka, aby vykonal smuteční obřad za mrtvé. V tom okamžiku se ozval hlas:

„Nechvátejtej!!! Odpověz nejdříve na mé otázky a pak pij a vezmi si tolik vody, kolik chceš! Pakliže mě neuposlechněš, bude z tebe další mrtvola. To já jsem usmrtil tvé bratry. Jezírko je moje a kdokoliv neuposlechně mého hlasu, zemře!“

„Kdo jsi,“ zeptal se pokorně Judhištira, „že jsi zdolal mé nepřemožitelné bratry, kteří jsou pozeňnaní a obdarováni neobyčejnou silou a odvahou? Tvůj výkon je obdivuhodný a já se před tebou skláním a vzdávám ti poctu. Prosím, řekni mi, kdo jsi a proč jsi zabil tyto nevinné žiznivce? Nerozumím tvému důvodu. Má mysl je zvědavá a rozrušená.“

Na tuto žádost se Judhištirovi zjevila obrovská postava, která stála vedle jezera a převyšovala své okolí.

„Jsem *jakša*,“⁷ odpověděl, „tvoji bratři se přes všechna moje varování silou pokoušeli dosáhnout svého, a zato zaplatili svými životy. Chceš-li žít, nepij tuto vodu, dokud neodpovíš na mé otázky.“

„Ó, *jakšo*,“ prohlásil pokorně Judhištira, „netoužím po ničem, co je tvoje. Nedotknu se vody bez tvého svolení, navzdory své velké žizni. Zodpovím tvé otázky tak dobře, jak jen budu moci.“

„Co způsobuje východ slunce?“ zeptal se *jakša*.

„Stvořitel Bráhma způsobuje východ slunce,“ řekl Judhištira, „a *dharma*,⁸ které ustanovil, zapříčiňuje jeho západ.“

Judhištira musel projít těžkým testem, který se podobal velkému „výprasku“. Neměl ani trochu času rozmyslet si, co odpoví, protože otázky padaly jedna za druhou. Judhištira měl strach odpovídat pomalu nebo dát najevo, že nezná odpověď. Některé otázky byly pošetilé a některé měly hloubku. Některé byly nejasné, ale byly vyřčeny tak, že vypadaly velmi významně. Judhištira měl neustále strach, že by mohl *jakšu* rozhněvat a vyprovokovat ho k dalšímu hrůznému činu. I přesto se však kdesi v jeho mysli ozývala otázka: „Co horšího nás může ještě potkat?“

Otázky padaly někdy až čtyři zaráz. Nebraly konce, a navíc byly různého druhu i námětu:

„Co je důležité pro ty,“ zeptal se *jakša*, „kteří zasévají? Co je důležité pro ty, co hledají prosperitu?“

Než mohl Judhištira dokončit svou odpověď na otázku o dešti, musel odpovědět na další otázku o potomcích.

Jakša pokračoval:

„Co je těžší než Země?“

„Matka,“ odpověděl Judhištira.

„Vyšší než obloha?“

„Otec.“

„Rychlejší než vítr?“

„Mysl.“

„Kdo spí s otevřenými očima.“

„Ryba.“

„Co se po narození nehýbe?“

„Vajíčko.“

„Kdo je tvým přítelem ve vyhnanství?“

„Společník na cestě.“

„Kdo je přítel toho, kdo umírá?“

„Dobročinnost prokazovaná během života.“

„Kterého přítele lze považovat za seslaného od Boha?“

„Manželku.“

„Co je nejvyšší povinností člověka?“

„Aby se nezranil, neponížil.“ (apod.)

Na jiný druh otázek, o odřikání, dal Judhištira tyto odpovědi:

„Když se zbavíme pýchy, staneme se přístupnějšími. Zbavíme-li se hněvu, není lítosti. Praví mír pochází od srdce. Milosrdenství je jinými slovy přání štěstí všem živým bytostem. Nevědomost znamená neznat lidské povinnosti a hanebnost znamená špatně mluvit o druhých.“

„Jak poznám opravdového *bráhmany*?“ ptal se *jakša*, „poznám ho snad podle toho, že se narodil v *bráhman*ské rodině nebo podle toho, že hodně studoval? A nebo snad podle jeho chování?“

„Nepoznáš ho podle zrození, ale podle znalostí Písem a odpovídajícího chování. I když se někdo narodí v rodině *bráhmany* a zná védská Písma, musí být považován za nejnižšího ze všech, nemá-li čisté srdce.“

⁷ *Jakšové*: duchové; následovníci poloboha Kuvéry.

⁸ *dharma*: povaha, přirozenost osob, věcí, zákonů. Náboženské zásady.

Následovalo ještě velmi mnoho dotazů. Judhištira už omdléval z ukrutné žízně, nářku a úzkosti a jen stěží už jen šeptal své odpovědi. Nakonec přece jen *jakša* řekl:

„Odpovíš-li mi ještě na další čtyři otázky, tvoji bratři, přinejmenším alespoň jeden z nich, budou zase žít. Kdo je vskutku šťasten?“

„Ten, kdo má domov a nemá žádné dluhy, ten je skutečně šťastný člověk, to jest ten, kdo dosáhl věčného duchovního světa, má věčný domov a dluhů vůči předkům, polobohům, mudrcům je prost ten, kdo láskyplně slouží jedinečnému a dokonalému centru, z Něhož vše vychází - Šrí Kršny,“ odpověděl Judhištira.

„Co je největším divem světa?“

„Den za dnem, hodinu za hodinou a každou chvíli lidé umírají a jejich mrtvolky jsou všem na očích. Ale nikdo z těchto diváků si nikdy neuvědomí, že i on jednoho dne zemře, a dokonce si všichni myslí, že budou žít věčně. Toto je největší div světa.“

„Jaká je cesta?“

„Cesta *mahádžanů* - velkých oddaných nejvyšší Osobnosti božství, kteří mají nejvyšší bohatství, jež může živá bytost mít, a to je láska k Bohu. Když ji člověk hledá studiem Písem a argumentů, nenalezne ji, neboť Pisma jsou plná nesrovnalostí a rozporů.“

Po těchto odpovědích *jakša* řekl:

„Ze svých bratrů si můžeš vybrat jen jednoho, který bude žít.“

„Když mám pouze jednu možnost,“ řekl Judhištira, „tak ať povstane můj nejmladší bratr Nákula.“

„Ale on je přece tvůj nevlastní bratr,“ řekl *jakša* udiveně, „myslel jsem, že si vybereš Ardžunu nebo Bhímu, kteří ti musí být velmi drazí?!“

„Ano, to jsou,“ odpověděl Judhištira, „ale já měl dvě matky. Jestli mají přežít pouze dva z naší rodiny, tak ať obě matky mají po jednom synu, kteří zůstanou naživu. Ať tedy Nákula žije na světlou památku mé druhé matky Madrí.“

„Skutečně jsi mě potěšil pokorou a bystrostí svých odpovědí,“ řekl *jakša*, „ať tedy všichni tvoji bratři ožijí a povstanou, aby tě mohli dále doprovázet!“

Jakša oživil všechny mrtvé bratry a obdaroval Judhištiru následujícím pozhnáním:

„Kamkoliv od nynějška půjdeš se svými bratry a svou ženou, budeš mít schopnost nebýt nikým rozpoznán.“

Jakša nebyl nikdo jiný než Jamarádža, polobůh spravedlnosti a posledního soudu a otec Judhištiry, který přišel, aby vyzkoušel sílu Judhištirovi mysli a obdaroval ho schopností, díky níž ho nikdo nepozná. Byla to nezbytná výhoda, kterou v posledním roce svého vyhnanství, kdy měli zůstat nepoznání, potřebovali.

•

Poslední zkouška Pánduovců se zdála být překonána. Našli a opravili kněžovo křesadlo a otep a konečně si pak mohli klidně sednout před poustevnu a hovořit o své budoucnosti.

„Naše dvanáctileté vyhnanství je za námi,“ řekl Judhištira. „Zbývá nám ještě jeden rok. Zkusme jej prožít ve městě. V lese jsme žili již dost dlouho. Ardžuno, ty jsi hodně cestoval. Navrhni, kde bychom měli žít v nadcházejícím roce.“

Ardžuna povstal a řekl:

„Máme milostivé pozhnání Dharmarádže (Jamarádže), tvého otce, že nebudeme rozpoznáni, ať jsme kdekoliv. Všude kolem je mnoho království, která oplývají bohatstvím, pohodlím a jídlem. Mohl bych jmenovat mnoho bohatých zemí, jako je třeba Paňčála, Čedi, Matsja, Šálva, Avanti. Pro zbývající rok našeho vyhnanství si můžeš vybrat kteroukoliv z nich. Všechny jmenované země jsou přijatelné, nebudeme v nich rozpoznáni.“

Bratři začali přemýšlet:

„Ne, ne. Paňčála je místem našeho tchána. To je nemožné. Musíme si vybrat místo, kde budeme žít bez strachu. A ta země musí být příjemná a ochotná nás přijmout.“

„Ze všech zemí, o kterých ses zde zmínil,“ řekl Judhištira, „je podle mě Matsja ta nejpříjemnější. Její vládce, král Viráta je dobrý a velkorysý muž. Prožijme tedy poslední rok tam. Budeme se ucházet o práci v jeho paláci. A jak vstoupíme do jeho služeb? To musíme vymyslet. Co se mě týče, budu se jmenovat Kanka a nabídnu králi, že ho budu zaměstnávat a bavit hrou v kostky.“

„Kostky? Óh,“ povzdechli si bratři.

„Bez nebezpečného rizika,“ řekl Judhištira, „budeme hrát bez sázek. Pouze pro ukrácení dlouhé chvíle,“ a na chvíli se ztratil v myšlenkách na hru:

„Ó, jak příjemné je vrhat kostkou a cítit slonovinu v dlani.“

Ale pak se konečně probral z barvitě vidiny a pokračoval:

„Nemám pochyb o tom, že král Viráta nebude považovat moji společnost za nezajímavou. Jestli mně bude klást neustále otázky, tak mu řeknu, že jsem býval Judhištirův stálý společník. To vlastně ani nebude lež. A co si vybereš ty?“ zeptal se Bhímy.

Bhíma se na chvíli zamyslel a řekl:

„Já se budu jmenovat Vallabha a nabídnu svou práci v královské kuchyni,“ a oddal se hlasitému snění, jak se své role zhostí.

„Král ještě neochutnal takové dobroty,“ a představil si ve své mysli, jak hostí a vykrmuje celou královskou chasu božským jídlem.

„Také jim předvedu nějaký silácký kousek, jen tak pro pobavení,“ dodal.

„Budu krotit slony a býky, ty divochy. Budu zápasit s jejich šampióny a zahanbím je. Ale budu muset být opatrný, abych je nezabil. Když se mě budou ptát na moji minulost, řeknu jim, že jsem byl Judhišthirovým kuchařem a bavil svého pána zápasem. To určitě nebude lež. Nebo snad ano?“

Ptal se Judhišthiry s čtveráckým úsměvem.

Judhišthira se obrátil k Ardžunovi a zeptal se ho:

„A jak si poradíš ty?“

„Bude velmi těžké zamaskovat hluboké rýhy na mé ruce po luku a těživě,“ řekl Ardžuna, „ty mě mohou prozradit. Budu je muset zakrýt velkým množstvím rolniček, až po loket. Budu muset nosit dlouhé stužky a zářící náušnice, oblékat se jako žena, jmenovat se Brihannala a vydávat se za eunucha. Budu žádat o službu komorné, hlídat ženy, učit je tanci a hudbě a vyprávět jim příběhy.“

„To bude ten největší podvod,“ povzdechl si Judhišthira, „ale pravděpodobně nemáš na vybranou.“

Ardžuna vše vysvětlil:

„Během návštěvy u poloboha Indry jsem byl proklet. Nebeská nevěstka Urvási na mě uvalila prokletí, že budu považován za eunucha, a toto prokletí musí být vyplněno. Není žádné pomoci.“

Já se budu jmenovat Granthika,“ řekl Nákula, „a budu mít na starosti královské stáje. Miluji koně a rozumím jim. Po mém dotyku se i to nejdivočejší zvíře stane poddajné a nechá se osedlat nebo zapřáhnout do kočáru. Můžu je přinutit k takové rychlosti, která se vyrovná rychlosti bouře. Řeknu, že mě Judhišthira zaměstnával jako správce stájí.“

Sahadéva řekl:

„Já budu dozírat na královský dobytek. Zním povahy a nálady dojníc a všechna zvláštní znamení, která mají býci. Po mém dotyku mléko vytéká z vemen. Miluji dobytek a jsem připraven strávit celý zbytek svého života v jeho středu.“

Bratři byli šťastní, poprvé za dvanáct let, obzvláště vyhlídkou na slibná zaměstnání, která jim byla i koníčkem. Judhišthira přemýšlel o Draupadí.

„Ty jsi jemná a nejsi zvyklá dřít se a tvrdě pracovat,“ řekl jí Judhišthira. „Neměla bys vykonávat těžší práci, než že si budeš vybírat šperky a vůně, které ten den budeš nosit.“

„Nezapomeň, že jsem neviděla zrcadlo přes dvanáct let,“ odvětila Draupadí žertovně.

„Existuje skupina žen, které jsou společnicemi nebo služebné k ruce v královském domě a říká se jim *sairandhari*. Já bych se měla stát *sairandhari* - odbornicí na česání a úpravu vlasů v komnatách Virátových žen. Budou-li se mě ptát, kdo jsem, prohlásím, že jsem sloužila jako společnice Draupadí, a to bude velmi blízko pravdě.“

To vše prokonzultovali s svým knězem Dhaumjou.

„Nepochybují, že budete šťastní ve Virátově království, ale přesto vás varuji. Musíte na Draupadí dávat zvláštní pozor. Neukazujte jí příliš na veřejnosti! Sám Viráta je vznešená osoba, ale jsou tam jeden nebo dva dvořané, kteří nemusí být tak dobří. Dávejte si pozor. Ale to není všechno. V blízkosti krále musíte mít stále na paměti několik důležitých pravidel. I když jsi sám králem, nemusíš je nutně znát. Pouze obyčejný člověk, který slouží králi, si uvědomuje, že je to existence na ostří nože. Daleko šťastnější jsou ti, kteří svého krále nikdy nevidí, pokud zrovna neprojíždí kolem nich na slonu v procesí. Ten, kdo slouží králi, slouží ztělesněnému Bohu, a musí se podle toho také chovat. Nikdy nesmí přistoupit ke králi bez ohlášení, musí požádat o jeho svolení. Nikdy nesmí mít u dvora takové postavení, které by mohlo vzbudit závist druhého. Neměl by dávat radu, aniž by byl o ni požádán. Zbytečně nemluví a nerozlišují klepy a neustále je ve střehu. Nikdy nedopustí, aby král musel zopakovat svůj rozkaz. V králově přítomnosti by člověk měl být jemný ve své řeči a neměl by dopustit, aby se choval pohrdavě nebo ho přemohl hněv. Neměl by se smát příliš nahlas, a ani by se neměl chovat příliš vážně. Neměl by se oblékat jako král a gestikulovat, když mluví. Nesmí se zmiňovat nikomu o tom, co se událo v králově přítomnosti. Musí být vždy připraven na královo zavolání a nebýt při tom vtíravý.“

Takto Dhaumja pokračoval a vysvětloval chování, které by měl ctít správný dvořan. Poté se s nimi rozloučil a vrátil se do města Paňčaly.

Pánduovci navždy opustili les a odebrali se do země krále Viráty. Na okraji hlavního města dali svoje drátěné košile, luky, šípy a meče do jednoho pytle a uvázali ho na větev na vrcholu banjánového stromu, který stál na pohřebním místě. S holýma rukama beze zbraní přišli k bráně

paláce a oznámili, že přišli sloužit králi. Ten pak jednoho po druhém přijal a zaměstnal. Milostí Jamy (Jamarádže) zůstali nepoznání.

Během následujícího roku se nestala žádná nepříjemnost a Pánduovci uspokojovali Virátu svou pílí a poctivostí. Už jim zbývalo jen pár dní do ukončení vyhnanství, když tu znenadání na poslední chvíli nastala neočekávaná komplikace.

Dhaumjovi obavy se bohužel splnily, protože Draupadí si všiml Kičaka, bratr královny a generál Virátovi armády, krásný a mocný muž. Od té chvíle byla Draupadí Kičakou pronásledována, ať už obsluhovala královnu a nebo šla za svými povinnostmi, které měla v paláci. I když její manželé pozorovali celou situaci, nemohli jí pomoci bez toho, aniž by prozradili svoji totožnost. Proto ji tajně uklidňovali a slíbili pomoc a ochranu v pravé chvíli. Tak jako Dhaumja, i královna tuto situaci předvíдалa:

„Muži jsou muži a nenechají tě na pokoji,“ řekla, „tvá krása mě leká. Mám strach, že dokonce i můj manžel Viráta podlehne tvým pohledům. Jak tě zde mohu nechat bez toho, aniž bych nepřidělávala komplikace?“

Draupadí rychle odpověděla:

„Neměj strach. Nebudou potíže! Jsem manželka pěti *gandharvů*, kteří jsou neustále ve střehu, ačkoliv nejsou vidět a sledují mě, ať jsem kdekoliv. Oni mě ochrání, a kdyby mě někdo obtěžoval okamžitě ho zabijí.“

Královna se nakonec uklidnila a uvěřila Draupadiným slovům, protože milovala její společnost. Varovala bratra, aby se k Draupadí nepřibližoval, ale on ji ve své zaslepenosti ignoroval.

Kičaka ji požádal, aby za ním poslala Draupadí, že má pro ni nějaký úkol, a když přišla, snažil se ji obejmout. Draupadí se však bránila a odmítla ho. To Kičaku rozhněvalo a začal ji urážet. Draupadí celá v slzách šla ke králi a stěžovala si, ale král zrovna hrál s Judhišthirou kostky. Judhišthira byl šokován, ale ovládl se, a tak ji nikdo nebral na vědomí.

Draupadí tedy šla hledat pomoc za Bhímou a hořce si stěžovala, zvláště na Judhišthiru, že ani nepřerušil hru. Bhíma jí slíbil pomoc a společně vytvořili plán. Ona měla pozdě v noci vyvést Kičaku na schůzku do taneční haly. Měla mu slíbit, že mu bude po vůli. Kičaka se do léčky chytil, a když vstoupil do tmavé haly, byl Bhímou zabit.

Kičakova smrt vyvolala v zemi rozruch, neboť byl mocný člověk a hlava armády. Draupadí vysvětlila, že ho zabili *gandharové*, její manželé. Byl vyhlášen veřejný smutek a na Draupadí se lidé začali dívat jako na ďáblova ducha ve svém středu. Proto ji zajali a rozhodli se spálit ji společně s Kičakovým tělem. Bhíma ji však v poslední chvíli zachránil. Nepozorován zabil Kičakovi vojáky, právě ve chvíli, kdy ji nesli k pohřební hranici. Když se vrátila zpět do paláce, král i královna byli nervózní:

„Prosím tě, *sairandhari*, odejdi,“ řekla královna, „už si tě tu nemůžeme dále držet. Bojíme se, že nás stihne stejný osud, který potkal mého bratra a stovky jeho stoupenců. Máme strach z tvých *gandharvů*, tvých ochránců protože nevíme, kdy budou opět vyprovokováni. Mám tě ráda, ale nemohu tě zde nechat. Prosím tě, opusť nás. Odejdi daleko odtud!“

Draupadí se bránila:

„Prosím, nebuď ke mně tak chladná. Tvůj bratr provokoval mé manželky, jinak by mu neublížili. Ujišťuji tě, že ti neublíží, neboť ty jsi byla ke mně tak laskavá. Prosím tě, nech mě zde ještě alespoň po třináct dní. Po třinácti dnech odtud odejdu. Mám k této prosbě zvláštní důvod. Slibuji ti, že pak odejdu. Prosím tě, prokaž mi toto uznání.“

Královna o tom přemýšlela, zkoumavě se na Draupadí podívala a zeptala se:

„Proč třináct dní?“

„Nemohu ti to nyní vysvětlit, ale dozvíš se to,“ řekla Draupadí.

„Budeš své *gandharvy* držet zpět?“

„Ano, slibuji na svou čest, že se nikdy víc v blízkosti tohoto paláce neobjeví.“

„Dobře, můžeš zde zůstat. Důvěřuji ti.“

Další ohrožení

Durjódhana se necítil dobře, neboť si uvědomoval, že už pouze několik dní dělí Pánduovce od dovršení třináctého roku vyhnanství. Vyslal tedy své zvědy, aby zjistili, kde se nyní nalézají. Zvědové se po čase vrátili a hlásili, že po Pánduovcích není ani vidu ani slechu. Jejich zpráva vyvolala mezi Kuruovci všeobecný pocit úlevy.

Zvědové se rozhodli, že potěší své pány, a proto dodali další informace:

„Během našeho putování jsme zjistili, že generál Virátovy armády, Kičaka, byl zabit nějakými *gandharvy*. Rozčílil je tím, že se pokoušel znásilnit jednu z jejich žen.“

Zpráva zalichotila Šušurmanovi, který je vůdcem Trigartů a je jedním z Durjódhanových spojenců. Ale Durjódhanovi se zpráva moc nezamlouvala a dotazoval se na další podrobnosti:

„Věří někdo té historce o *gandharvech*? Kdo byla ta žena? Měli bychom se pokusit získat o těchto *gandharvech* víc informací.“

„Vyšleme znovu zvědy,“ navrhl Karna, „ale vybereme spolehlivější. Ať jdou a prozkoumají každou horu, vesnici, město a les a lidi na všech slavnostech a trzích a ať mají oči a uši do široka otevřeny. Měli by také podruhé navštívit krále Virátu a s očima jako rys pozorovat každou šestičlennou skupinku. Musí pracovat velmi rychle, neboť nás tlačí čas.“

Duśasán tuto myšlenku podpořil a dodal na uklidněnou:

„Pánduovci určitě někde zahynuli, o tom není pochyb. Ó, bratře, věř tomu a uživej života a neobtěžuj se už více myšlenkami na ně.“

Dróna, jejich vychovatel, je varoval:

„Je nemožné, aby osoby takového kalibru jako Pánduovci někde zahynuli. Vráti-li se, měj se na pozoru, protože přijdou dvojnásobně silní. Tvým dalším krokem by měla být snaha uzavřít s nimi mír. Také by bylo dobré zajistit pro ně ubytování, abychom je mohli přijmout. A teď vyšli zvědy, kteří by rozpoznali Pánduovce a vyhledali je.“

Bhíšma souhlasil:

„Měl by ses rozhodnout spravedlivě a přemýšlet o tom, co by mělo být vykonáno, protože už nám zbývá jen málo času. Vezměme v úvahu Judhišthirovu přísahu, že zůstane nepoznán. On tak učiní, neboť je člověkem pevné přísahy. Žádný z tvých zvěďů ho nebude schopen najít. Až nastane chvíle jejich návratu, bylo by lepší přivítat je v přátelském duchu. Tam, kde přebývá Judhišthira,“ dodal ještě, „země prosperuje. Vzduch tam stále vibruje pronášenými védskými hymny; oblaka dávají déšť v pravý čas; ovoce sadů je chutné a šťavnaté; kukuřice v polích zraje a je výživná; krávy dávají mléko, které je sladké a máslo zezlátne, jakmile jen lehce pootočíme máselnici. Lidé jsou veselí bez zlomyslností a malicherností. Pole a zahrady jsou navždy zelené a květy neustále kvetou a vzduch je plný jejich vůní. Ať tvoji zvědové hledají zemi, která má tyto kvality, a jakmile ji najdou, vyšli tam své vyslance s poselstvím dobré vůle. Pánduovci dodrželi své slovo a nebylo by správné pronásledovat je a snažit se je odhalit dříve, než nastane ten správný čas.“

Kripa však radil:

„Vezmi co nejrychleji své vojsko a upevni svou sílu, abys byl silnější než Pánduovci v okamžiku, kdy s nimi budeš domlouvat smlouvu. A nebo se spoj se svými spojenci a s jejich pomocí, bude-li třeba, bojuj. Utkáš-li se s nimi znovu, pak není pochyb o tom, že budeš v silné výhodě. Konec konců oni budou právě teď nejvíc trpět nedostatkem mužstva a zbraní.“

Šušurman, vládce Trigarty řekl:

„Teď, když víme, že Kičaka je mrtev, vtrhneme do Viráty a dobudeme jejich bohatství a skot. Často jsem trpěl pod rukama toho krále a nyní nadešel čas, abychom jednali, protože nemají velitele.“

Dodal, že i kdyby byli Pánduovci naživu, jsou jistě na mizině a zesláblí, a nestojí proto za povšimnutí. On osobně si myslí, že zahynuli a jsou teď ve světě Jamy, a není proto třeba o nich plýtvat myšlenkami. Bez váhání navrhoval napadnout krále Virátu a posílit tak své zdroje a mocnářství.

Durjódhana se obrátil k Duśasánovi a řekl:

„Vypracuj, co nejrychleji, detailní plán polního tažení. Nemáme už času nazbyt!“ a ještě dodal, „způsob Kičakovi smrti nedává prostor k pochybnostem. Ruka, která zmařila jeho život, musela být jedině Bhímova, nikoho jiného. Pouze Bhíma útočí a zabíjí holýma rukama. *Sairandhari* není nikdo jiný než Draupadí a všechny ty historiky okolo ochrany *gandharvů* jsou pouze výmysly. Bhíšma popsal jako vzkvétající zemi - kde Judhišthira přebývá. Naši zvědové nám popsali, jak bohatá je Virátova zem. Jsou tam zelená pole a velké množství krav. Splňují všechny Mají všechny zmíněné znaky. Během několika dní musíme Virátu napadnout a podrobit si ho. Když odhalíme Pánduovce dřív, než jim vyprší jejich čas, jejich vyhnanství se prodlouží o dvanáct let. A pokud se nám to nepodaří, tak si alespoň naplníme truhlice Virátovým bohatstvím.“

„To bezpochyby ano,“ dodal Šušurma, král Trigartanu, „velmi moudře řečeno.“

Durjódhana vytvořil válečný plán. Vytvořil dva proudy. Jeden proud nejdříve zaútočí na Virátovce a druhý proud pak napadne jejich krávy, které nakonec uchvátí. Tyto dva cíle by měly být splněny během čtyřiařiceti hodin.

Šušurman dostal zvláštní výsadu, aby vedl útok na hlavní město Matsjů (Virátovců). Zajal krále a unášel ho pryč ve svém voze. V tom Bhímu napadlo, že vytrhne strom i s kořeny a že zamete s nepřítelem, ale Judhišthira ho varoval:

„Půjdeš-li se stromem v ruce, každý pozná, kdo jsi, a pak budeme muset zůstat ve vyhnanství dalších dvanáct dlouhých let. Vezmi luk a šíp a bojuj nepoznán.“

Bhíma uposlechl Judhišthiru a s lukem, nezvyklou zbraní v jeho rukách, bojoval se Šušurmanem, osvobodil svého přítele a ochránce - krále Virátu a přivedl krále Šušurmana jako zajatce. Během toho, když zachraňoval krále Virátu a snažil se polapit Šušurmana, se Bhíma choval tak zuřivě, že král nakonec vypadal k politování.

„Pusť ho, ať se vrátí do tábora,“ řekl Judhištira. Poučil Šušurmana, aby se víckrát do takových dobrodružství nepouštěl, a odvezl ho zpět do bezpečí jeho tábora.

Mezitím druhý proud obklíčil tisíce Virátových krav a odháněl je pryč. Král Viráta, Judhištira a Bhíma byli na jiné frontě, kde na ně útočil Šušurmana. Zpráva o tom, že jejich krávy jsou odváděny pryč, byla doručena polekanými pastevci princovi Uttarovi, který trávil všechn svůj čas v obydlí žen, vždy se však chvástal svým vojenským hrdinstvím.

„Jak se opovažují?“ zahřměl. „Přivedu stádo zpět do posledního dobytčete. Přineste mi moji drátěnou košili a zbraně!“

Dělal rozruch, vytahoval se a při chůzi se s velkým nadšením rozháněl do všech stran.

„To se na to podíváme, já s nimi zatočím. Rychle, ať už jsem tam a můžu bojovat. Jen mi dejte dobrého vozataje, který by byl schopen zavést můj vůz do středu hustého boje. Když mě uvidí bojovat, budou si myslet, že to bojuje Pánduovec Ardžuna. Velmi často mě za něho chybně považovali během různých tažení. Ale běda, jsem smutný a ochromený, neboť jsem na nedávném tažení ztratil výborného vozataje. Bojoval jsem tam bez přestání dvacet dní a nocí. Budu-li mít vozataje, vtrhnu jako zdivočelý slon přímo do středu těch slabochů Kuruovců. Bude to jen otázka chvilkové námahy a zajmu celou skupinu - Durjódhanu, Drónu, Kripu či kohokoliv jiného, kdo by se chtěl účastnit toho dobrodružného chytání dobytka. Nebojím se jmen. Každého přiváží řetězy za svůj vůz a v běhu je sem přitáhnu.“

To byl pro pasáky dobytka velmi povzbuzující slib, ale Uttara neudělal ani pohyb směrem k bitevnímu poli. Přesto pokračoval ve svém hřimání proti Kuruovcům a nazýval je potměšilci a slabochy, kteří jsou jen tehdy dobří válečníci, když proti nim stojí slabý protivník.

Všechny tyto výzvy a nařčení poslouchal Ardžuna, který byl rovněž v ženském obydlí. Přesvědčil Draupadí, aby princovi navrhl:

„Brihanala je dobrý vozataj. Řídil Ardžunův vůz a pomáhal mu v mnoha polních taženích včetně známého zničení lesa Khándava, který Ardžuna zničil, aby uspokojil poloboha Agniho.“

Okamžitě bylo pro Brihannalu posláno a princ ho přijal s velkou blahosklonností.

„Zjistil jsem, že jsi dobrý vozataj,“ řekl princ, „připrav tedy vůz a půjdeš se mnou! Musím dostat co nejrychleji nazpět náš dobytek a dát těm zlodějům, kteří se vydávají za *kšatrije*, zavyučenou, aby na to do smrti nezapomněli.“

„Ale já jsem pouhý zpěvák, tanečník a učitel žen,“ řekl Ardžuna skromně, „jak mohu řídit vůz na bojišti?“

„*Sairandhari* a moje sestra o tobě velmi dobře mluví a já jim důvěřuji,“ řekl princ, „buď jsi skromný, nebo jsi ulevvák. Nemáme moc času nazbyt. Pojd'! Připrav se k boji. To je můj rozkaz. Žádné odmouvání. Vezmi si brnění. Je to můj rozkaz.“

Když to dořekl, navlékl na sebe zářící brnění a po zuby se ozbrojil různými druhy zbraní. Rozkázal Ardžunovi, aby se také přiměřeně oděl k této hrdinské vojenské příležitosti. Ardžuna udělal mnoho chyb při oblékání drátěné košile a hrál, že neví, která je pravá a levá strana každého kusu zbroje. To velmi rozesmálo dívky, které je pozorovaly.

Po všech těchto žertech se vydali do boje. Ženy je obdarovaly květy a zapálily kolo vonných tyčinek před jejich vozem, aby jim tak popřály úspěch na výpravě.

„Nezapomeňte nám přivést dárky z boje,“ volaly.

Celou cestu Uttara Ardžunu napomínal a dával mu rady, jak se má v boji chovat. Jak tak ko-ně cválali, Uttara komentoval vozatajovu schopnost:

„Není divu, že Ardžuna mohl bojovat kdekoliv, když měl takového vozataje, jako jsi ty. Už brzy se vrátíme domů s Kuruovci v řetězech a se vším osvobozeným dobyt看em. Jsem si jist, že můj otec bude překvapen, když se vrátí z boje a zjistí, jaké zajatce jsem mu přivedl.“

Zanedlouho na to uviděli armádu Kuruovců, jak stojí v bitevní pozici. Při pohledu na seskupení řad, táhnoucí se tak daleko, kam jen oko mohlo dohlédnout, princ Uttara začal pozbývat odvahy:

„Brihannalo, nejeď tak rychle, zabrzdí, zastav na moment! Musíme si to trochu promyslet. Počkat, počkat. Vidím tam Karnu a Durjódhanu a celou jeho skupinu. Nikdy jsem neočekával, že se všichni objeví právě teď. Musíme okamžitě přehodnotit naši situaci!“

Avšak Ardžuna nepovolil otěže, ba právě naopak. Navzdory rozkazům mladého pána poháněl spřežení rychleji a rychleji.

„Copak mě neslyšíš?“ volal zoufale mladý princ.

„Nebud' sklíčen,“ řekl Ardžuna, „jakmile jednou nasadím rychlost, nemohu povolit. Uvidíme. Zajedeme do jejich středu a uvidíš, jak se rozpráší.“

Ale mladý princ začal kvílet:

„Copak nevidíš, jak mi vstávají chlupy na ruce!? Nevšiml sis toho? To znamená, že mi není dobře. Nemohu v tomto stavu bojovat. Pojd'me zpět! Potřebuji nějaký lék a tady žádný nemám.“

„Ale ty jsi mi rozkázal, abych tě dovezl ke Kuruovcům,“ prohlásil Ardžuna, „a já nenaleznu klid, dokud tak neučiním.“

„Ne, ne. To není možné,“ naléhal princ. „Vozataji, poslouchej mě!“

„Ne,“ odvětil Ardžuna, „už žádné dohadování! My musíme bojovat!“

„Óh, poslouchej mě. Můj otec si vzal s sebou celou armádu, aby bojoval s Trigart'any a mě nechal samotného ve městě. Ani si na mě nevzpomněl. Kdyby mně tady nechal alespoň několik mužů, aby mi sloužili.“

„Nebud' trapný,“ řekl Ardžuna, „proč jsi tak bledý a otřesený? Vždyť jsi ještě ani nezačal bojovat. Prikázal jsi mi, abych tě zavezl ke Kuruovcům. Ještě jsem nesplnil tvůj rozkaz, nemohu nic jiného dělat. Jsem připraven bojovat na život a na smrt, abych získal zpět náš dobytek; nebo i z jiného důvodu. Před ženami ses tak působivě ukazoval, a když se teď vrátíme bez krav, vysmějí se nám. Já budu bojovat, neboť *sairandhari* očekává, že získám slávu. Bud' mlč, a nebo bojuj!“

Princ Uttara byl úplně zoufalý:

„Ať tedy okradou naši zem, chtějí-li. Ať se mi ženy posmívají. Je mi to jedno. Ať všechny ty zatracené krávy zmizí. Nezajímají mě. Ať se klidně naše město stane pouští. Nebude mi to vadit. Ať si můj otec o mě myslí to nejhorší a nazve mě zbabělcem. Je mi to všechno jedno. Ale co když mě bude nazývat jmény?“

Hned, jak to Uttara dořekl, seskočil z vozu, odhodil zbraně a rozutíkal se opačným směrem. Ardžuna ihned zastavil vůz, utíkal za běžícím princem a dotáhl ho zpět.

„Přestaň utíkat!“ rozkázal Ardžuna, „vyměníme se. Ty budeš řídit vůz a já budu bojovat. Neboj se! A teď vylez na tamten strom a přines pytel, který tam najdeš!“

„Ten strom roste na nečistém místě,“ odvětil mladý princ. „Jak může někdo z královské rodiny vkročit na hřbitov? A ta věc tam nahoře na stromě, co se tak houpá, vypadá jako oběšenec.“

„Není to mrtvola,“ uklidňoval ho Ardžuna, „pouze pytel vytvarovaný tak, aby vypadal jako mrtvola. To proto, aby se lidé k němu nepřibližovali. V tom pytli jsou všechny zbraně bratrů Pánduovců. Musíš ho přinést!“

Princ neměl jinou volbu, než vylézt na strom. Když se vrátil zpět, zatímco se Uttara díval, vykřikoval a pronášel slova obdivu, Ardžuna rozvázal provazy a vytahoval zbraně. Vytáhl svůj vlastní luk Gándíva a vysvětlil princi:

„Toto je největší a nejdokonalejší zbraň, která se vyrovná sto tisíci jiným zbraním. Vlastník této zbraně může s její pomocí získat mnoho království a může zničit jednou rukou celé armády. S tímto lukem Ardžuna dosáhl vítězství. Byla to zbraň uctívaná samotnými polobohy. Šiva ji vlastnil po tisíce let a poté všichni polobozi, jeden po druhém. Nakonec ji Ardžuna dostal od Agniho, poloboha ohně. Mocnější zbraň nebyla nikdy známa.“

A pak vysvětlil podstatu a původ všech ostatních zbraní - mačet, luků, šípů a mečů, jejichž způsob použití byl dán jejich dárce.

Uttara byl tímto divadlem ohromen a nemohl si pomoci, aby se neotázel:

„Kde jsou všichni ti významní válečníci? Slyšel jsem, že všechno ztratili a stali se tuláky. Nechápu proč tak učinili. Vždyť s těmito zbraněmi mohli zvítězit nad celým světem!?“

„Taky že zvítězí,“ prohlásil Ardžuna pevně, „a tato Gándíva (luk) brzy vyjde ze své schránky!“

„A kde je vládce Gándívy?“ otázal se mladý princ.

„Zde,“ zvolal Ardžuna a vysvětlil, kdo jsou ostatní.

Uttara byl vzrušen a zvolal:

„Má zbabělost mne opustila. Teď mohu bojovat i proti samotným nebešťanům. Prokaž mi prosím tu čest, abych mohl řídit tvůj vůz. Povedu koně tak, jako Indrův osobní vozataj Matali.“

Ardžuna si spoutal vlasy a oděl se pláty pro ochranu ramen a zápěstíky a všim tím válečným příslušenstvím. Uttara byl ohromen takovou náhlou změnou osobnosti a cítil se tak jistý, že znovu a znovu volal:

„Nyní na tvůj rozkaz prudce projedu skrze jakoukoli armádou.“

Navzdory tomuto hrdinnému volání, poté, co Ardžuna zatroubil na svou lasturu Dévadattu, se začal třást strachem a zhroutil se na podlahu vozu. Nebyl schopen držet otěže, neboť se mu třásl ruce.

„Pokaždé, když zatroubím na lasturu, její zvuk otřese nepřítelem,“ vysvětloval Ardžuna, „ale ty nejsi můj nepřítel. Uklidni se.“

„Není to obyčejný zvuk, pane. Zdá se, že se třese celá zem. Stromy se kývají jako v bouři. A ptáci ve vzduchu, ať už je to vrabec nebo orel, se neudrží na svých křídlech.“

„Vstaň! Vstaň!“ řekl Ardžuna. „Budeš v pořádku. Já budu řídit koně, ty se pouze drž! Zatroubím opět na lasturu.“

Zvuk lastury Uttarou opět otřásl, ale brzy přišel k sobě a postaral se o koně. Ardžuna vyvěsil na vůz svou vlastní vlajku místo princovy. Když byla vlajka, božský dar poloboha Agniho, kte-

rá nesla podobu Hanumána,⁹ vyvěšena, různé druhy nadlidských bytostí se usadily na voze a vydávaly válečné pokřiky, které zasahovaly uši nepřátel.

„Ta lastura je určitě Ardžuny,“ řekl jako první Dróna, „je určitě tady a my musíme být připraveni čelit mu.“

„Ale úmluva zněla, že během třináctého roku vyhnanství zůstanou nepoznáni,“ odpověděl Durjódhana, „a třináctý rok stále ještě běží. To znamená, že musí jít do vyhnanství na dalších dvanáct let. Ať už je to způsobeno jejich nebo naším špatným odhadem, tak jako tak záleží na tom, co nám na to řekne náš děd Bhíšma. My jsme sem nepřišli po nich slídit. Přišli jsme proto, abychom ukořistili dobytek krále Matsjů a podpořili Šušurmana. Už brzy by se měl připojit k našim řadám i s Virátou v řetězech. Nepotřebujeme plýtvat časem a spekulovat. Boj je naším jediným důvodem. Proto jsme sem přišli a jsme na to připraveni.“

Karna jako obvykle jeho názor podporoval a představoval si, jak on sám zajme Ardžunu. Ale Ašvatháma, syn Dróny, na Karnu a Durjódhanu zavrčel:

„Nejsem teď připraven na to, abych bojoval proti Ardžunovi. Není toho třeba. Oni přece svůj slib plní. Z jakého důvodu bychom měli proti nim bojovat?“ Díval se teď přímo na Karnu a Durjódhanu. „Pokud opět nepožádáš svého vykutáleného strýce, aby použil své podvodné triky, nemáš žádnou naději zvítězit nad Ardžunou a jeho bratry.“

Zatímco probírali situaci ze všech možných pohledů, Bhíšma navrhl, aby se všech šest bojovníků spojilo a společně na Ardžunu zaútočilo. Všichni s tím souhlasili, a aby Durjódhana nebyl vystaven riziku, přinutili ho opustit bitevní pole a vrátit se zpět do Hastinápuru.

Ardžuna přes pole pozoroval každé hnutí svých příbuzných, jak shromažďují své síly, a přikázal vozatajovi, aby zamířil postupně ke každé skupině. Zvláště pozoroval Durjódhanův pohyb a rozhodl se ho dostat do úzkých.

Jelikož zde nebyl Judhištira, který by mu v tom zabránil, dal Ardžuna průchod svému zápalu projevit se a jednat svobodně tak, jak se mu zachce, a zcela propadl touze vyzkoušet všechny nebeské zbraně, které nedávno obdržel. Dróna byl jeho učitelem, a proto na něho vystřelil několik šípů. Některé se mihly kolem jeho uší a některé se zapíchly k jeho nohám. To Drónu velmi potěšilo:

„Ty šípy, které proletěly kolem mých uší, sdělovaly Ardžunův pozdrav a šípy u mých nohou jsou vyjádřením jeho úcty. To je řeč šípů. Ó, jakým dokonalým lučištníkem se stal.“

„Nevystřelím, dokud Dróna nezačne první,“ prohlásil Ardžuna, a když se s vozem dostal blíž, Dróna na něho zaútočil, a došlo k vyrovnanému a promyšlenému boji. Dróna obdivoval Ardžunovu taktiku boje a vyslal odpovídající protizbraně. Ale Ardžuna byl schopen vést útok a protiútok s takovou lehkostí, že se polobozí z nebeských planet nad nimi shromažďovali, aby pozorovali boj. Bylo to velmi vzrušující, a bez hněvu a zloby. Kripa, Bhíšma a Dróna milovali Ardžunu, ale i přesto se museli tohoto boje zúčastnit. Byla to jejich povinnost vůči Durjódhanovi. Jejich boj s Ardžunou vypadal jako demonstrace válečného umění, jako přátelský zápas. Avšak ne v případě Karny.

„Celý život jsi vytruboval, jak jsi výborný. Teď máš možnost to dokázat,“ křičel Ardžuna a vzpomněl si na jeho hrubost vůči Draupadí v herně, a zřídil ho tak, že se Karna klidil z boje celý zakrvácený.

Najednou však Ardžuna zpozoroval, jak se chce Durjódhana vytratit. Okamžitě mu vstoupil do cesty, aby mu v útěku zabránil. Durjódhanovi muži ho však obklopili a bránili ho mezi tím, co na Durjódhanu šly mdloby. V tom okamžiku jedna z Ardžunových mystických zbraní způsobila, že všichni na bojišti upadli do hlubokého spánku. Nato Ardžuna přikázal Uttarovi, aby svlékl třpytící se oděvy z každého bojovníka a nechal je jen minimálně oblečené. To byla kořist, kterou měl přinést dámám ve Virátově paláci.

Ardžuna byl šťastný, že mohl do určité míry vyrovnat ponížení způsobené Draupadí v ten osudný den, kdy byli vyhnáni do vyhnanství.

„Válka skončila,“ prohlásil Ardžuna, „skot byl zachráněn.“

A vraceli se zpět do hlavního města krále Viráty. Ardžuna se po cestě zastavil u banjánového stromu na hřbitově a opět se zbavil svých zbraní. Vyvěsil znovu Uttarovu vlajku na vůz a řekl:

„Ať poslové jdou napřed a ohlásí naše vítězství, ale neprozradí, kdo jsme. Krále by to mohlo rozrušit. Ať poslové vyhlásí, že jsi bojoval ty a že jsi zvítězil!“

Když král obdržel zprávu o vítězství, byl nadšen:

„Můj syn zvítězil nad výkvětem Kuruovců; bez pomocníků a sám s nimi bojoval,“ Rozkázal, ať vyhlásí veřejné oslavy. Ale Judhištira ho přerušoval poznámkami:

„Ano, ano, samozřejmě. Když měl Brihannalu jako vozataje, nemohlo to dopadnout jinak než dobře.“

⁹ **Hanumán**: nejoddanější věrný služebník Pána Rámačandry (viz epos Rámájana).

Král byl úspěchem svého syna velmi nadšený a Judhišthirovy poznámky se mu ani v nejmenším nelíbily. V paláci vypukly veřejné oslavy a nadšení. Davy lidí stály podél cest a přijímaly Uttaru, hrdinu dne. Král v nadšení a pýše netrpělivě očekával svého syna, ale protože dlouho nešel, napadlo ho, že bude dobré zkrátit si čas hraním v kostky s Judhišthirou. Ten však tento nápad odmítal. Neměl na hru náladu. Král Viráta ho k tomu celou svou autoritou donutil, a tak nakonec hráli. Král neustával ve vychvalování nebojácnosti svého syna, zatímco Judhišthira oceňoval vozataje. Nakonec to krále tak rozčílilo, že praštil Judhišthiru kostkou do hlavy. Protože Judhišthirovi z rány začala téct krev, přiložil si na ni látku a Draupadí okamžitě přiložila pod ránu nádobku, aby zabránila krvi kapat na zem.¹⁰

Mezi tím se vrátil princ Uttara. Když zpozoroval krev, zeptal se, kdo to zapříčinil.

„Já,“ odpověděl král, „chtěl jsem dát tomuto muži ponaučení, dát mu co proto, za jeho tvrdohlavost.“

Uttara byl zděšen. Ačkoliv ještě nemohl prozradit Kankovu totožnost, vyhuboval svému otci:

„Provedl jsi velmi špatnou věc. Bráhmanské prokletí tě vysuší.“

Král Viráta se okamžitě Judhišthirovi omluvil a pomáhal při obvazu rány.

„Ó, králi,“ řekl Judhišthira, „dobře ti rozumím. Ti, kteří mají autoritu, jednají v rozčilení s přehnanou přísností. Ale já nepocit'uji nevoli za to, co jsi mně udělal. Už jsem na to zapomněl.“

Král se obrátil k synovi a ptal se ho na podrobnosti jeho srážky s takovými velkými válečníky, jako je Dróna, Karna a Durjódhana.

„Já jsem neučinil nic,“ vysvětloval Uttara, „vše bylo vykonáno synem božstva.“

A pokračoval v popisování toho, jak se ti velcí válečníci na bojišti hroutili.“

„Kde je ten boží syn,“ ptal se král.

„Po boji okamžitě zmizel,“ vysvětloval Uttara, „ale může se znovu objevit zítra nebo pozítí.“

Chceme Tvou přízeň Kršno

Třetího dne po boji byl král Viráta velmi překvapen. Když vstoupil do shromáždění, na místech pro krále seděli Judhišthira a jeho bratři - dvořan, kuchař, eunuch a pacholci od koní a dobytka. Měli na sobě drahé šaty a šperky. Rozčilen nad takovou nepřístojností rozkázal, aby se zvedli a odešli. Ale Judhišthira povstal a představil sebe a své bratry.

Král Viráta byl naprosto přemožen takovým překvapením a okamžitě nabízel Judhišthirovi své bohatství, dobytek a celé království jako odplatu za to, že s nimi nakládal jako se sluhy. Poté nabízel Ardžunovi svou dceru Uttarai, ale ten odvětil:

„Já jsem se pohyboval celý rok v její blízkosti v ženských komnatách a dívám se na ni je jako na dceru. Raději bych ji přijal jako svou snachu a provdal ji za svého syna Abhimanjua.¹¹ To bude ten správný manžel pro ni.“

Po tak velkém napětí, které Pánduovci zažívali po celých třináct let ve vyhnanství, byl sňatek Abhimanjua s Uttarai vítanou změnou a oddechem. Mnoho králů a princů obdrželo pozvání.¹² Nejvzácnější ze všech hostů byl Kršna, který přišel se svou sestrou Subhadrou a jejím synem Abhimanuem, ženichem. Také s sebou z Dváraky přivedl deset tisíc slonů a deset tisíc vozů s koňmi a vojáky, šperky, zlato, překrásné róby a mnoho služebnic. Všechny dary rozdělil mezi Pánduovce.

Na nádvoří paláce bylo slyšet mnoho hudebních nástrojů, jako jsou lastury, cimbály, rohy a bubny. Na velké svatební hostině byla nabízena výběrová zvěřina a jiné vzácné druhy masa. Několik druhů vína a omamných šťáv ze vzácných rostlin teklo v hojnosti. Pěvci a potulní herci čekali na krále, aby mu mohli vzdát úctu. V příhodný čas král přivedl nevěstu a Ardžuna ji přijal ve jméno svého syna. Jako věno dal král Viráta Abhimanjuovi během svatební ceremonie sedm tisíc koní, kteří byli rychlí jako vítr, dvě sta ukořistěných slonů a další nejrůznější bohatství. Posvátný oheň sršel a plápolal podněcován vyčištěným máslem, které do něho bylo přiléváno za zpěvu védských hymnů a manter.

Druhého dne halu shromáždění naplnili vzácní hosté. Seděli na sedadlech ze zlata a slonoviny podle důležitosti. Šperky hostů se třpytily a hala vypadala jako obloha, která je posetá blýskavými hvězdami. Poté, co se hosté navzájem pozdravili a prohodili pár slov, nastalo ticho. Každý věděl, že to ticho je jen předehra před rozmluvou na velmi důležité téma.

Všechny oči se nyní dívaly na Kršnu, vedle kterého seděl jeho bratr Balaráma. Byl to významný okamžik - počátek, kdy se Kršna ujal vedení v nešťastném konfliktu s Kuruovci.

¹⁰ Judhišthira dostal požeňání, že bude-li prolita jeho krev a kápme-li na zem, bude to znamenat smrt pro toho, kdo to zavinil.

¹¹ **Abhimanju** se narodil Ardžunovo ženě Subhadře, Kršnovu sestře.

„Všichni víte o tom, jakými falešnými prostředky byl Judhištira poražen ve hře v kostky,“ pronesl Kršna. „Zbaven svého království se musel i se svou rodinou toulat a trpět jen proto, že dal své slovo, že dvanáct let setrvá ve vyhnanství a třináctý rok bude žít mezi lidmi tak, aby zůstal nepoznán, což bylo asi nejtěžší období jejich soužení. Museli vykonávat otrockou službu a žít v neustálé úzkosti, že budou odhaleni. Teď, když splnili svůj slib do posledního písmene, nastal čas, aby dostali zpět své království, bohatství, domov a královskou důstojnost. Myslíte si, že to, co jim patří, jim bude vráceno spravedlivým způsobem? A že Durjódhana bude reagovat na jejich žádost, aby jim vrátil jejich království? O tom silně pochybuji. Přesto přese všechno chovají Pánduovci své příbuzné stále ve svém srdci a nebudou jednat ukvapeně. Musíme se rozhodnout, co uděláme, abychom znovu nabyli svá práva a pokud možno přitom neztratili touhu po míru. Prosim vás tedy, abyste o tom velmi vážně uvažovali, hovořili mezi sebou a potom nám poradili. Není možné dohadovat se o tom, co by Durjódhana mohl nebo chtěl udělat. Cítím, že je nemožné něco plánovat, když nemůžeme prozkoumat mysl toho druhého. A proto navrhuji, abychom vyslali někoho do Hastinápuru, nějakého schopného vyslance, který má odvalu a charakter. Musí být přesvědčivý a pevný v řeči, aby přiměl Durjódhanu k tomu vzdát se poloviny království a vrátit je Judhištirovi, který o nic víc nežádá.“

Po tomto projevu Balaráma, Kršnův starší bratr, pravil:

„Nezapomeň, že Durjódhana má v moci celé království. Judhištira ve své velkorysosti žádá nazpět pouze polovinu. Avšak vzdá se Durjódhana této polovice? Musíme se nejdříve pokusit vyzvědět, co má na mysli, a pak určit směr naší akce. Nevěřím tomu, že nám pevná řeč nějakého vyslance bude nějak platná. Můžeme tím jen vyprovokovat další konflikt. Durjódhana nepustí tak snadno to, co tak dlouho držel. Ať je vybrán vyslanec, který s pokorou získá ústupek, protože s provokativním postojem Pánduovci nic nezískají. Naš vyslanec musí jednat v duchu porozumění. Judhištira měl své království, ale jeho rozhodnutím bylo, že ho prohraje. Navzdory radám svých přátel, kteří dobře věděli, že je mizerný hráč. A k tomu všemu, jakoby toho nebylo už dost, vyzval ke hře syna Suvaly, který je známý pro svou vychytralost a podvody. Mezi shromážděnými bylo mnoho těch, které Judhištira mohl vyzvat, ale on se rozhodl, že bude hrát pouze se Šakunim, a ne jednou, ale dvakrát. Opakovaně. A proto se teď ptám, kdo nese vinu na nynější situaci? Přiznejme si naše vlastní slabosti a jednejme v duchu usmíření. Nebudme vyzývaví.“

Vládce jménem Sátjakí, příbuzný Kršny a zároveň jeho vozataj, pravil:

„Ó Pane, já s vašimi názory nesouhlasím. Nejsou pravdivé. Judhištira hru nevyhledával, byl k ní vyzván, a jako *kšatrija* musel výzvu přijmout. Nevyzval Šakuniho ke hře. To zařídil Durjódhana. Judhištira byl podveden, ale to vše je již minulostí. Splnil všechno to, co bylo dáno do sázky. Kuruovci se pořád přou a za každou cenu si i nadále ponechávají neprávem nabyté vlastnictví a na všem hledají chyby. Neustále se brání tím, že se Pánduovci prozradili dřív než skončilo jejich vyhnanství. Nesouhlasím s tím, abychom se nad nimi smílovali. Ať náš vyslanec jde a řekne, že je Judhištira ve své velkorysosti připraven vzít si zpět pouze polovinu království. Buď mu vyhoví, nebo ponесou důsledky, protože potom bude mít naše naléhání formu šípů, a ne slov. Shromáždím své síly a pošlu Kuruovce do světa Jamarádže, pána smrti, pokud se neskloní k Judhištirovím nohám.“

Král Drúpada, tchán Pánduovců, k tomu dodal:

„Durjódhana nic mírovou cestou nevydá. On je jedním z těch, kteří častují ostatní sladkými slovy jako hlupáky. Nemůžeme se spolehnout ani na to, že by Dhritaráštra zakročil. Ten bude vždy podporovat svého syna. Dróna a Bhíšma, ať už jakkoli smýšlí, vždy půjdou s Durjódhanou. Nejdůležitější věcí je připravit se na válku. Musíme co nejdříve rozeslat naše posly ke všem králům na všech světových stranách, abychom byli těmi, kdo první obdrží jejich sliby podpory.“

A uvedl přes padesát vládců, kteří by měli být okamžitě informováni. Nakonec navrhl, aby byl vyslán do druhého tábora uvědomělý a inteligentní posel, který oznámí jasně a pevně beze strachu a urážky Judhištirovy požadavky.

„Naš předvoj nesmí být násilný, ale ani služebnický.“

•

Po přípravách k odjezdu zpět do Dvářaky se Kršna cítil spokojen, neboť bylo započato s návratem Pánduovců na trůn. Než odjel, znovu jim připomněl:

„Pokusme se udržet přátelství mezi námi a Kuruovci, ale jestli nás Durjódhana odmítne, zavolejte mě a shromážděte naše spojence. Potom se Gándíva a všechny naše ostatní zbraně mohou projevit v akci.“

Pánduovci vybrali kněze, který byl vzdělaný a učený ve vědách politiky, a řekli mu, aby šel do Hastinápuru jako jejich vyslanec. Zároveň vyslali posly do různých království a knížectví, aby hledali spojence. Ardžuna se vydal do Dvářaky, aby formálně požádal Kršnu o pomoc. Durjódhana, který byl informován svými zvědy o všech plánech v táboře Pánduovců, taktéž vyslal své posly do široka a do daleka, aby také hledal své spojence. I on se vydal do Dvářaky a

rovněž požádal Kršnu o pomoc. Oba dva, Ardžuna a Durjódhana, přijeli do Dváraky ve stejnou chvíli. V té době Kršna spal. Společně vešli do Kršnovi komnaty. Durjódhana si vybral místo hned u hlavy Kršny a Ardžuna se posadil u Jeho nohou. Společně tak čekali až se Kršna probudí. Když Kršna otevřel oči, první osobou, kterou spatřil, byl Ardžuna. Byl si však vědom také druhého návštěvníka u své hlavy, a proto pronesl slova, která se týkala obou. Byly to všeobecné pozdravy a otázky, jak se vede.

Ardžuna stál se složenýma rukama a poklonil se mu. Durjódhana promluvil první:

„My oba, Ardžuna a já jsme tvoji příbuzní, a proto s námi musíš jednat na stejné úrovni. Já jsem přišel první a nezadatelné právo je, že kdokoli přijde první, měl by mít jako první pozornost. A proto se na tebe obracím s prosbou o pomoc ve válce, která nejspíš vypukne.“

„Já nevím, kdo přišel první a kdo ne,“ řekl Kršna, „ale Ardžunu jsem spatřil jako prvního, když jsem otevřel oči. On je mladší a předpisy říkají, že mladší by měl mít za těchto podmínek vždy první možnost volby. Jsem vám k službám. Mám pod svou kontrolou milion vojáků, silných a dobovačných. Mohu říci, že jsou silnější než já. Tato armáda je k dispozici jednomu z vás. Tomu druhému jsem k dispozici já osobně, ale jenom pod podmínkou, že nebudu bojovat. Budu pouze na straně toho, kdo si mne vybere. To je vše. Teď mi sdělte, jak jste se rozhodli. Mladší Ardžuna by se měl vyjádřit první.“

Ardžuna okamžitě odpověděl:

„Ty musíš být na mé straně, i když nebudeš bojovat. Já nechci tvou armádu.“

Durjódhana byl nesmírně šťastný z toho, že se mu dostane milionu vojáků, a myslel si o Ardžunovi, že je osel, když si vzal pouze jednu osobu, která navíc nebude bojovat, místo toho, aby si vzal raději celou Kršnovu armádu. Vřele Kršnovi poděkoval a odešel.

Šálja byl jedním z nejmocnějších králů a otcem Madrí, druhé ženy Pándua. Když se dozvěděl o přípravách k válce, opustil své sídlo společně se svým doprovodem a vojskem, aby se mohl setkat s Judhišthirou a nabídnout mu svou pomoc. Durjódhana věděl od svých zvěděů, kudy Šálja pojede a vystrojil pro něho přivítání. Tam, kde měl Šálja odpočívat se svým dvorem a vojskem, nechal Durjódhana postavit slavnostní brány ozdobené květinami a přepychové pavilony, kde sluhové Durjódhany, dobře vycvičení v poskytování pohostinství, volně nabízeli jídlo a pití.

Šálja si myslel, že to všechno bylo zařízeno Judhišthirou, a řekl:

„Ať ti, kdo připravili tak nádherné uvítání a pohoštění, předstoupí přede mně a já se jim za to odměním.“

Hned na to sluhové běželi k Durjódhanovi, aby mu oznámili Šáljův požadavek. Ten neztrácel čas a ihned předstoupil před Šálju, aby mu řekl, že to byl on, kdo pro něho uspořádal tak pohodlné cestování. Šálja byl překvapen, ale zároveň potěšen:

„Tvá pohostinnost je nevidaná. Co chceš, abych ti na oplátku dal?“

Durjódhana na tuto otázku čekal a okamžitě odpověděl:

„Chci, abys vedl naši armádu.“

Šálja byl opět překvapen, ale pravil:

„Dobře, povedu tvou armádu. Co jiného si ještě přeješ?“

„Nepotřebuji už nic jiného,“ odpověděl Durjódhana.

Šálja hned na to řekl:

„Předně však musím navštívit Judhišthiru a pozdravit se s ním. Pak se k tobě vrátím.“

„Vrať se brzy zpět,“ řekl Durjódhana, „a nenech se Judhišthirou zdržovat pod jakoukoli záminkou!“

Když se Šálja setkal s Judhišthirou, dlouho spolu rozmlouvali. Na Šáljův slib Durjódhanovi Judhišthira řekl:

„Dal jsi své slovo Durjódhanovi a musíš je tedy dodržet, o tom není pochyb. Ale i já tě musím požádat o laskavost. Dodržíš ji?“

„Ano,“ odpověděl Šálja.

„I když to, co já po tobě budu chtít, není příliš etické, už kvůli mně to budeš muset splnit,“ řekl Judhišthira. „Vím určitě, že až bude válka, dojde k velkému souboji mezi Karnou a Ardžunou. Chci, abys byl Karnovým vozatajem a abys využil této příležitosti k nahlodání Karnovy sebejistoty. Utrousíš před ním poznámku, která ho oslabí a způsobí, že bude nerozhodný. Chci, aby Ardžuna vyhrál. Vím, že je to nesprávný požadavek, ale přesto tě prosím, udělej to kvůli mně.“

Šálja Judhišthiru ujistil, že v rozhodném okamžiku Karnu zastraší a poté, co popřál Pánduovcům vítězství v nadcházejícím střetnutí, odjel.

Válka nebo mír ?

Kněz, jenž byl vyslán na Durjódhanův dvůr, byl přijat s povinnou úctou a respektem a bylo mu nabídnuto čestné místo k sezení. Kněz po vyřízení všech formálních pozdravů přešel k vysvětlení poselství:

„Pánduovci nejsou chtiví války. Vše, co požadují, je jen jejich polovina království, která jim po právu náleží. Podle tohoto práva by měli být pozváni, aby jim mohla být předána. Není třeba bojovat. To není nezbytné. Ale jestli Kuruovci dají přednost válce, pak je to jejich konec, to mi věřte. Sedm *aukšahini*¹³ je již připraveno k boji proti Kuruovcům. Čekají pouze na rozkaz. A nejenom to. Je mnoho dalších, jako je Sátjakí, Bhímaséna a dvojčata Nákula a Sahadéva, kteří jsou také připraveni a každý z nich má armádu o síle několika tisíc *aukšahini* jízdních čet. Nemluvě o Ardžunovi a o synovi Vásudévy, Kršnovi, jehož moudrost je ceněna jako síla jedenácti nebo i více bojových divízií. Jen jsem chtěl tím vším naznačit, že všichni jsou už připraveni a že se vrátí zpět ke svým mírumilovným zaměstnáním pouze za předpokladu, že tak rozhodnete.“

Bhíšma odpověděl první:

„Jaké štěstí, že se rozhodli pro mír. Všechno to, co jsi zde řekl, je pravda, ale tvá slova jsou trochu ostrá. Jsi ze třídy kněží a zaměstnávaš slova jako zbraň, nebo jsi byl možná poučen, abys takto mluvil. Každý ví, že podle zákona musí Pánduovci dostat všechno zpět a že Ardžuna je nepremožitelný a jakmile je vyprovokován...“

V tomto bodě ho Karna zlostně přerušil:

„Ó, bráhmano, nezapomeň, že Judhištira souhlasil s tím, aby Šaukuni hrál za Durjódhanu. Vyhrál nad ním a Judhištira následkem toho musel odejít do vyhnanství. Tak zněla sázka. Kdyby vyhráli Pánduovci, Durjódhana by musel zakusit stejný osud. Ale on by respektoval slib a nejednal by jako Judhištira, který má teď podporu Matsjů, Paňčalů a Jaduovců a dalších, a nepřál by si na základě této síly získat království zpět. A věř, že kdyby to bylo věcí spravedlnosti a správného přístupu, Durjódhana by získal celou Zem. Jestliže si mocní bratři Pánduovci přejí dostat zpět své království, měli nejdřív strávit vyhrazený čas v lesích a pak teprve přijít a o něco žádat. A jestli mají dostatečně horké hlavy na to, aby vyvolali válku, dostanou za vyučnou!“

„Tvá řeč v této záležitosti nepomůže,“ řekl Bhíšma, „cožpak jsi už zapomněl na to, jak Ardžuna sám bojoval proti nám šesti najednou? Jestli budeme jednat zbrkle, budeme trpět.“

„Už o tom nechci více mluvit,“ umlčoval všechny král Dhritaráštra, „ó, *bráhmano*, naši odpověď doručí Saňdzaja. Nemusíš zde více čekat. Můžeš jít.“

A král ihned rozkázal, aby byla opět projevena povinná úcta odcházejícímu poslu. Poté nechal předvolat Saňdzaju, který byl náležitě a přesně poučen. Závěrečná rada zněla:

„Neříkej jim nic, co by bylo nepříjemné, nebo co by mohlo vyprovokovat válku!“

Za nějaký čas Saňdzaja dosáhl Upaplavji, předměstí Virátova hlavního města, kde přebývali Pánduovci. Přednesl ceremoniální pozdravy a přání pohody od krále Dhritaráštry, což byly nevyhnutelné formality, které se dodržovaly i v těch nejhorsších časech. Po tomto uctění Judhištira, který seděl ve středu svých spojenců a straníků, poručil Saňdzajovi, aby mluvil o své misi otevřeně.

„Mír, dlouho trvajícím mír mezi Kuruovci a Pánduovci - to je to, co si král a jeho poradci, Bhíšma a ostatní přejí.“

„Jistě. Mír je přednější než válka,“ řekl Judhištira, „kdo by si přál něco jiného? Ale Dhritaráštra je jako ten, kdo hodil hořící větev do suchého praskajícího podrostu v lese, a teď, když je obklopen ohněm, neví, jak utéci. Král Dhritaráštra ví, co je správné, ale napříč tomu se neustále snaží za každou cenu uspokojit svého syna a podporuje ho v jeho špatném záměru. Jediný rozumný poradce, kterého u sebe má a který mluví s velkou odvahou, je Vidura. Avšak král neustále jeho rady ignoruje. Ty, Saňdzajo, velmi dobře znáš celou historii. Já chci hledat mír, jak mi radíš. Dej mi zpět mé vlastní, mnou vytvořené sídlo, Indraprasthu. Porad' Durjódhanovi, aby tak učinil, a já tě ujist'uji, že nebude válka!“

„Život je dočasný, ale tvé jméno a sláva budou žít na věky,“ odpověděl Saňdzaja. „Sdělím tvůj požadavek silnými slovy, ale když dovolíš, mám vlastní návrh. Pokud ti nevydají tvůj díl bylo by žádoucnější, abys žil o almužně, a to kdekoliv, než abys získal nadvládu silou. Kdybys takto smýšlel, už dávno bys to udělal. Už jednou jsi přece měl obrovskou armádu a mohl jsi snadno porazit své protivníky bratrance a zůstat tak na trůně. Přesto jsi tuto příležitost nechal běžet. Proč? Ptám se. Proč jsi ji nevyužil? Protože ty bys nikdy nespáchal nesprávný čin, a stejného pravidla by ses měl držet i nyní.“

Proto tě prosím, vyhni se válce, která zapříčiní smrt Bhíšmy, Dróny, Kripy, Karny, Durjódhany, Ašvathámy a všech našich starších. Zamysli se. Jaké štěstí získáš v tomto sporu a jaké vítězství? Ó, hrdino, pověz mi.“

¹³ *Aukšahini*: byl bojový oddíl, který se skládal z několika tisíců povozů, slonů, koní a pěšáků.

Judhištira řekl: „Jako *kšatrija* nesplním svoji povinnost, když nezískám své království zpět, ať už prostřednictvím přesvědčování, nebo skrze sílu, ke které bych byl donucen. Teď už nemám pochybnost a nejistotu. Ale je zde Kršna, ten, kdo všechno ví a zná. Ať řekne, co je nejlepší. Jestli bojovat, nebo hledat mír za každou cenu.“

Kršna se naklonil k Saňdžajovi a řekl:

„Judhištira prokazoval po celá ta léta obrovskou trpělivost, zatímco Dhritaráštrovi synové prokazovali jen chtivost. Nadešel čas jednat a hledat správnou odměnu. Celý vesmír a celá příroda pracuje a udržuje tvoření života pouze na základě vyváženosti akce a reakce. Jinak by se stvoření zhroutilo. Nemůžeš předstírat, že jsi lépe informován v zákonech chování než Já nebo Judhištira. Když jsi tak zběhlý v jemnosti chování, tak proč jsi klidně pozoroval, jak byla Draupadí ponižována v křišťálovém paláci před celým shromážděním? Proč jsi tehdy nepoučoval o morálce a zákonech? Pokusil ses zabránit a zastavit prostopášnou řeč Karny? Proč nyní lepší svoji výmluvnost na spravedlnost? Synové Pándua jsou připraveni čekat na Dhritaráštra, ale také jsou připraveni k boji. Ať Dhritaráštra rozhodne!“

„Chceme díl našeho království nebo alespoň gesto dobré vůle,“ řekl Judhištira. „Dejte nám pět vesnic, každému z bratrů jednu a nechte nás na pokoji. Ano, i tak malý požadavek ukončí náš konflikt.“

Po tomto prohlášení se Saňdžaja obřadně rozloučil a odešel.

•

Saňdžaja se vrátil do Hastinápuru pozdě v noci a okamžitě šel do paláce. Hlídači u brány vnitřního oddělení řekl:

„Informuj ihned krále, že přišel Saňdžaja. Je to velmi naléhavé, a pokud král neodpočívá a je vzhůru, dej mu na vědomí, že jsem se vrátil od Pánduovců a musím s ním mluvit. Neotálej!“

Stráž se vrátila za chvíli zpět a řekla, ať jde dovnitř.

„Ó, vítěj nazpět,“ pozdravil ho král Dhritaráštra, „nemusel jsi čekat na svolení jít dovnitř. Ten, kdo nepotřebuje svolení může vstoupit kdykoli.“

Saňdžaja okamžitě sdělil zprávu:

„Syn Pándua žádá vrácení království, a to bezodkladně.“

Na to začal s chválou Judhištirova pevného postoje v chápání cti a dodal:

„Ó, králi, získal jsi všude špatnou pověst a budeš za to sklízet odměnu v tomto i v příštím světě. Podporováním svého zlomyslného syna doufáš, že udržíš své nespravedlivě nabyté bohatství a území. Když tvůj syn propadne prokletí, stáhne tě s sebou.“

Dhritaráštra byl Saňdžajovou řečí rozrušen. Obrátil se k sluhovi a pravitl:

„Přiveď okamžitě Viduru! Musím ho vidět teď hned!“

Když Vidura přišel, králi se ulevilo, neboť doufal, že bude mít pro něho nějaká konejšivá slova, ačkoli Vidura vždy mluvil jen prostou pravdu.

„Řekni mi prosím, co je dobré pro toho, kdo ztratil spánek a hoří úzkostí?“ ptal se Dhritaráštra. „Ó, Viduro, poraď mi, prosím, jakým směrem se mám teď dát, abych vyhověl právu Pánduovců a zároveň prospěl Kuruovcům? Uvědomuji si své chyby v úsudcích a přicházím k tobě s úzkostí v srdci. Řekni mi po pravdě, co má Judhištira na mysli?“

„Člověk by měl mluvit pravdu, a dokonce i přesto, že o to není požádán, ó, mocný králi. Ne-následuj cestu akcí, které jsou zjevně nespravedlivé. Štěstí povstává pouze z vykonávání správných činů. Ten, koho bohové chtějí zničit, je nejdříve oloupen o zdravý rozum a pak se sníží k provádění těch nejhorších činů. Judhištira je obdarován kvalitami, díky kterým je schopen vládnout všem třem světům (celému vesmíru). On čeká na tvé slovo a uposlechne tě, jestliže budeš spravedlivý a čestný. Dovol, ať vládne světu. Odmítmi svého syna, toho hada. Judhištira je tvůj právoplatný dědic. Bez otálení mu dej jeho a své království, a pak budeš šťastný. Vyděť Durjódhana. Odmítmi ho jako syna a pak teprve budeš šťastný!“

Ale Dhritaráštra si toho nijak nevšímal a nebral ohledy na to, co mu Vidura radí. Změnil téma a klidně přešel k řešení některých jemných filozofických bodů:

„Obětování, studium Písem, dobročinnost, pravda, odpuštění, smilování a blaženost ustanovují osm různých cest spravedlnosti, jak je doporučeno. Avšak která z nich je nejdůležitější?“

Vidura odpovídal na jeho dotazy a tu a tam použil pradávne příklady, aby zdůraznil své vysvětlení. Občas se vrátil k původnímu tématu a ptal se:

„Ty se spoléháš na Durjódhana, Šaukuniho a Dušasánu a chceš, aby vládli tvému království. V tom případě však nechápu, jak můžeš doufat ve štěstí a klid mysli?“

Dhritaráštra úskočně řekl:

„Člověk není pánem svého osudu. Stvořitel učinil člověka otrokem osudu, tak co.

Avšak jakkoli Dhritaráštra reagoval, Vidura měl vždy pohotovou odpověď a v některých bodech zdůrazňoval a radil, aby Durjódhana vyhnal. Ale Dhritaráštra byl už navyklý na takový druh odpovědí a vše jen mlčky přecházel.

„Jak by měli být lidé klasifikováni?“ ptal se Dhritaráštra.

„Manu, velký zákonodárce,“ řekl Vidura, „specifikoval sedmnáct druhů hloupých lidí, kteří buší pěští do vzduchu anebo se pokouší narovnat duhu. Ó, králi, Pánduovci budou tvoji skuteční zachránci.“

„Bohové, lidé vyrovnané mysli a učení dávají přednost vznešeným rodinám,“ pokračoval Dhritaráštra, „a proto se tě ptám, Viduro, co jsou to ty vznešené rodiny, o kterých mluví?“

Vidura okamžitě začal recitovat:

„Sebeovládání, čistota, znalost véd atd. Ty rodiny, které mají těchto sedm dobrých ctností, jsou považovány za vznešené.“

A pak se zase vrátil k původnímu tématu:

„V onen osudný den hry, už tehdy, jsem Vám radil, ale Vaše Výsost zamítla má slova. Ó, králi, měj v lásce syny Pándua, kteří trpěli nepopsatelným strádáním ve vyhnanství.“

Dhritaráštra chut' dotazovat se na duchovní záležitosti se zdála nenasytá:

„Jaké jsou skutečné znaky jogína? A kdy ustanou přání a touha konat?“ ptal se. Na všechny otázky měl Vidura vždy podrobné odpovědi. Převážnou část noci strávili filosofickými otázkami. Nakonec však Dhritaráštra doznal:

„Souhlasím se vším, co jsi mi řekl. Mé srdce je nakloněno Pánduovcům, přesně jak si přeješ, ale jakmile jsem v blízkosti svého syna Durjódhany, jde to opačnou cestou. Jsem zcela bezmocný. Nevím, co si počít. Nemohu utéci osudu, který mě nakonec dožene tam, kam chce. Moje vlastní snaha bude bezcenná. Víím to. Jestliže máš ještě něco na srdci, co jsi mi doposud neřekl, tak prosím, pokračuj. Jsem připraven naslouchat. Tvá řeč uklidňuje moji mysl.“

Vidura se cítil zcela vyčerpán, ale nechtěl, aby král upadl do apatie, a tak řekl:

„Přivolám prastarého mudrce Sanat - sūju, který žije životem v celibátu v lese. On ti vysvětlí mnoho jiných témat.“

Poté silou myšlenky přivolal mudrce a po úvodních zdvořilostech mu řekl:

„Ó, světče, v králově mysli jsou pochyby a nemám kvalifikaci na to, abych je mohl zodpovědět. Prosím, mohl bys ho poučit, aby mohl zdolat svůj žal?“

Pak se Dhritaráštra otázel:

„Ó, světče, doslechl jsem se, že podle tvého názoru smrt neexistuje. Ale jak polobozi, tak *asurové* (démoni) praktikují odříkání, aby se vyhnuli smrti, což znamená, že věří ve smrt. Který z těchto dvou pohledů je správný?“

„Duše, která je neustále sklíčena tím, že ji pronásledují předměty a zkušenosti, se stane zahalenou.“

Zdálo se, že všechny tyto odpovědi mají na krále posilující vliv. Ptal se na *bráhmany*, na duchovní pravdy, jak je uskutečnit a podobně. Ve svých dotazech neustával. Strávili takto celou noc, a když nakonec nadešlo ráno, Dhritaráštra přese všechno zaujal své místo ve vládě. Když se všichni členové usadili, vstoupil posel, který oznámil:

„Na voze přijíždí Saňdžaja, který byl vyslán, aby se setkal s Pánduovci. Náš vyslanec se vrátil rychle, neboť měl dobře vytrénovaného koně Sindhu.“

Oficiálně se Saňdžaja vrátil ze své mise až teď. V jeho řeči byli formality:

„Vážený Kuruovci, právě se vracím od Pánduovců. Synové Pándua mě žádají, abych pronesl jejich pozdravy dříve, než utrousím další slova.“

Král Dhritaráštra se formálně otázel:

„Jakou zprávu jsi přinesl od Dhanaňdžaji a jeho bratrů?“

A Saňdžaja upřímně uvedl každý bod své návštěvy. Mimo jiné řekl:

„Když se nejstarší syn Pándua rozhodne natáhnout tětivu, jeho šíp poletí naplněn zlobou, která se nahromadila během dlouhých let, a synové Dhritaráštry budou trpět v těžké válce.“

Bhíšma souhlasil se Saňdžajovými slovy a popsal božství jak Kršny, tak Ardžuny, kteří byli spřízněni již ve svém predešlém životě. Popsal jejich původ a také, jak spolu přebývali na různých úrovních a jak se neustále rodí společně, pokud je nezbytné, aby došlo k válce, a jak jsou nepremožitelní. Nakonec varoval Durjódhana:

„Tvé uši jsou hluché vůči našim radám a místo toho posloucháš rady Karny, příslušníka nízkého rodu vozataje, Šaukuniho, toho slizkého hada, a Dušasány, svého sprostého a hříšného bratra.“

Ale Dhritaráštra ho přerušil a zeptal se Saňdžaji:

„Udej odhad vojenské síly Pánduovců a řekni nám, kdo jsou jejich spojenci.“

Saňdžaja nebyl schopen okamžitě na jeho otázku odpovědět. Dlouho hluboce přemýšlel, posléze začal hovořit, utichl, a omdlel.

„Králi, Saňdžaja padl do bezvědomí,“ zvolal Vidura.

„Proč,“ ptal se Dhritaráštra udiveně, „z jakého důvodu? Je snad přemožen silou Pánduovců, kterou viděl?“

Poté, co se Saňdžaja probral, popsal v přesných termínech sílu Pánduovců. V jeho sdělení nebyl ani náznak dvojsmyslnosti. Když to Dhritaráštra slyšel, byl tak rozrušen, že začal naříkat nad svým osudem:

„Jsem uvázán ke kolu času a nemohu z toho uniknout. Ó, ten prokletý čas! Řekni mi, Saňdžajo, kam bych měl jít? Co bych měl dělat? Hlupáci Kuruovci hledají zánik a bezpochyby budou zničeni. Jejich čas už nadešel. Jak unesu nářek a pláč žen, když sto mých synů bude zabito? Ó, smrti, kdy už přijdeš? Tak jako oheň plápolá v letním větru a polyká trávu, tak skončím já a moje rodina, jakmile Bhíma pozvedne svůj kyj a Ardžuna použije svůj luk Gándívu. Co je to za hlupáka, který skočí dobrovolně do plápolajícího ohně jako bezcenný mol? Cítím, že není správné bojovat. Vy, Kuruové, přemýšlejte o tom! Vyhněte se této válce! Nepochybují o tom, že Judhištira bude rozumný.“

Durjódhana se pokoušel svého otce uklidnit:

„Neměl bys pro nás naříkat, jako kdyby na nás padala katastrofa. Neměj strach. My si věříme. Před několika dny jsem rozmlouval s Drónou, Bhíšmou, Ašvathámou a našim mistrem Kripou o tom, co by se stalo, kdyby nás potkala válka s Pánduovci a s Kršnou na jejich straně, a také o tom, že celý svět o nás špatně mluví kvůli pověstem, které o nás rozšířili. A víš, co na to řekli? Řekli, že když bude válka, jsou s tebou. Proto nemusíš mít strach! Když půjdeme do boje, nikdo nás nepřemůže. Všichni mě o tom jednohlasně ujistili. Měl bys vědět, že tito obři mezi lidmi kvůli mně skočí třeba i do moře anebo do ohně. Oni se smějí tvému naříkání. Bhíma nebude nikdy schopen unést rány mého kyje. Ardžuna společně s Kršnou po svém boku se nikdy nevyrovná ani jednomu z nás tří. Nepřeceňuj ho kvůli nějaké události, během které nás přemohl. Byli jsme tehdy v nepřipraveném okamžiku. Máme jedenáct *aukšahini* jízdních čet, zatímco oni jich mají jen sedm. Neřekl snad Brhaspati, že armáda, která je o jednu třetinu menší, může být mnohem lépe členěna?

Judhištira zná naši sílu, a proto přišel jen s polovinou království. A teď podlézá dokonce jen s pěti vesnicemi. Proč by mocný muž, jako je on, žádal tak málo? My všichni - Pánduovci a my jsme z jednoho rodu. Nechápu proto, proč si myslíš, že jenom oni mohou vyhrát? Já ti slibuji, že Pánduovci budou sevření mými přáteli tak, jako je sevřen jelen v lovcově síti, a pak ti teprve ukáží daleko větší představení než to, kterého ses účastnil před lety v křišťálovém paláci.“

„Můj syn mluví jako třesťidlo nebo snad jako ten, kdo je v deliriu,“ řekl Dhritaráštra. „Ano, začínám dobře cítit, že my, Kuruové, jsme už teď mrtví. Ó, Saňdžajo, řekni mi prosím přesně, kdo jsou ti spojenci, kteří zapalují oheň v Judhištirovi?“

Ve své panice už tento starý muž nebyl ani schopen frázovat své otázky a nemohl ani dobře vyjádřit to, na co se chce vlastně zeptat. Pouze zamručel:

„Ó, běda, proč musím mít syna natolik zmateného, že chce bojovat proti Judhištirovi, Ardžunovi a Bhímovi? Durjódhano, dej jim zpět jejich právoplatný díl! Půl světa ti jako království stačí. Bhíšma, Dróna, Ašvatháma a Šálja, kteří ti přislíbili podporu, nebudou souhlasit s tím, co děláš. Víím, že ty sám bys nechtěl tuto válku. Jsi ale popichován těmi ďábly, svými společníky, kterými jsou Karna, Šaukuni a Dušasán.“

„Když si myslíš, že starší pro mě nechtějí bojovat, tak je tedy propustím,“ řekl Durjódhana, „a sám vyzvu Pánduovce k boji a budu se přitom spoléhat pouze na Karnu a Dušasánu. Nepotřebuji nikoho jiného. Buď zničím Pánduovce a budu vládnout světu, anebo zničí oni mě a pak budou oni ovládat svět. Buď jeden, nebo druhý. Obětuji tomu vše, protože žít bok po boku s Pánduovci nebudu. Můj milovaný oče, pochop prosím, že já jim nikdy nic nedám. Dokonce ani takové území, které by se vešlo na špičku jehly. Skončeme prosím tuto nicotnou a neplodnou diskusi, která se točí pořád dokola kolem jednoho bodu. Je čas jednat!“

„Ve své výzbroji mám *brahmástru*¹⁴,“ řekl Karna, „kterou jsem dostal od Parašurámy společně s určitou podmínkou. Mohu tuto zbraň použít a jednoduše Pánduovce zničit.“

„Tvá mysl je zatemněna ješitností, Karno,“ řekl Bhíšma. „Ty a tvá zbraň budete rozmáčknuti, když se Kršna rozhodne udeřit.“

Karna byl touto poznámkou popuzen k hněvu:

„Dobře. Nebudu tedy bojovat,“ řekl, „přinejmenším, dokud nepadneš. Nedotknu se své zbraně, dokud budeš naživu,“ a dramaticky odhodil svůj luk. „Dědo můj, Bhíšmo, od této chvíle mě uvidíš jen u dvora. Nevkročím na bojiště, dokud ty a všichni ostatní nebudou umlčeni a padlí. Teprve poté pozvednu svoji zbraň a ukáží všem, co dokážu.“

S těmito slovy a velkým vztekem opustil shromáždění. Potom se Bhíšma obrátil k Durjódhanovi a řekl:

---

¹⁴ *Brahmástra*: se podobá moderním jaderným zbráním, založeným na manipulaci s atomovou energií. Jaderná energie se uvolňuje při úplném spalování, což je rovněž princip brahmástry. Vytváří nesnesitelný žár, který se podobá atomové radiaci, ale rozdíl je ten, že atomová bomba je hrubohmotnou jadernou zbraní, zatímco *brahmástra* je zbraní jemnomotnou, která je vytvořena pronášením hymnů (*manter*). Člověk, který ji ovládal, věděl, jak zbraně použít, a věděl také, jak je stáhnout zpět. To bylo dokonalé poznání. Proti této zbraní mohla pomoci další *brahmástra*, která ji mohla neutralizovat.

„Tak dopadají tvoji spojenci, kteří ti slíbili tak velkou podporu. Jak ti může pomoci bez svého luku? Asi už zapomněl na to, jak utekl s téměř holou kůží od krále Viráty,“ řekl se smíchem a opustil halu.

Nakonec Dhritaráštra a Saňdžaja zůstali sami.

„Řekni mi nyní po pravdě, Saňdžajo,“ ptal se znovu Dhritaráštra, „jaký je tvůj upřímný odhad sil a slabin na obou stranách. Má Durjódhana dobrou šanci, jak si sám myslí? Musí to tak být, protože jinak by si nebyl tak jistý svým vítězstvím. Co myslíš?“

„Ó, pane, odpusť mi prosím,“ odpověděl Saňdžaja, „nechci ti nic říkat v tajnosti. Než k tobě budu opět promlouvat, prosím, ať jsou také přítomni tvá královna Gandhári a světec Vjása. Oni jsou schopni rozptýlit jakoukoli nevoli, kterou v tobě mohou má slova vyvolat.“

Vjása mohl být přivolán pomocí myšlenky a poté, co se zjevil, byla zavolána také Gandhári. Saňdžaja opět opakoval vše, co již o síle obou stran řekl, a snažil se jejich poměr odhadnout, jak nejlépe mohl. Královna Gandhári rezolutně odmítla myšlenku války, stejně jako svého syna a jeho spojence. Vjása, který mohl číst budoucnost, ujistil Dhritaráštru, že jejich konec se opravdu blíží.

Poslední naděje na mír

Judhišthiru trápilo svědomí. Když seděl společně se svým bratrem a Kršnou, najednou se zeptal:

„Má to cenu, celý tento konflikt?“ A opět vysvětlil své myšlenky. „Měli bychom zabránit válce za každou cenu. Zvlášť, když jsme si jisti vítězstvím. Přese všechno jsou to naši příbuzní. Musíme udělat ještě jeden pokus, abychom našli cestu, která pomůže oběma stranám žít v míru. Vyhlazením Kuruovců můžeme získat naše území, ale přinese nám to trvalý mír? Ó, Kršno, my máme na jejich straně početné příbuzenstvo a také mnoho starších. Jak je můžeme zabít? Řekneš, že je to povinnost *kšatrijů*. Ó, běda, proklínám to, že jsem se narodil v této válečnické kastě. Vlny násilí nikdy neustanou. Vítězství tvoří nepřátelství. Nepřátelství leží jenom usnáno, ale přesto je stále zde a pokračuje. Dokonce i když nakonec zbyde jedno malé dítě v jiném táboře, získá malou doutnající jiskru nenávisti, která se může později proměnit ve velký požár. Říká se, že bychom tomu mohli zabránit, je nutně totálně vyhladit protivníkův tábor. Nepřátelství nikdy neuhásí jiné nepřátelství. Důvěra ve vlastní statečnost je jako nevyлечitelná nemoc, která užírá vlastní srdce. Jsme připraveni smáčet zemi krví, abychom ustanovili naše požadavky a moc. Učení to přirovnávají k něčemu podobnému, jako je utkání dvou nepřátelských psů. Napřed se dva psi setkají. Jejich ohony se vrtí. Pak přichází vrčení, štěkání a kvičení a hned na to další štěkot jako odpověď a pak začnou obcházet jeden druhého a cení na sebe tesáky a opakovaně na sebe vrčí a kvičí. Pak nastane boj, a ten silnější zabije toho slabšího, začne ho trhat na kusy a požírat jeho maso. Stejný vzor je viděn u lidí. Musíme proto udělat ještě jeden pokus, abychom přivedli Kuruovce k rozumu. Ó, Kršno, porad' mi prosím, co mám dělat. Veď mě, prosím.“

„Půjdu a Kuruovce navštívím,“ řekl Kršna. „Udělám to kvůli tobě a budu-li schopen dosáhnout míru bez toho, abych kompromitoval tvé zájmy, udělám to.“

Avšak v této chvíli měl Judhišthira další pochyby:

„Budou tam shromážděni všichni Durjódhanovi spojenci. Jsem celý nespokojen při pomyšlení na to, že Tě tam posílám mezi ně. Mohou ti ublížit.“

Kršna, který je přece jenom Samotný Bůh a jistý si Sám Sebou, řekl:

„Neboj se o mě. Jestliže učiníme tento poslední pokus, abychom zabránili válce, jsme bez viny. Pokusí-li se mi ublížit, umím se o sebe postarat. Neboj se o mě. Jdu tam pouze proto, abych odstranil jakékoli pochyby, které mohou mít jiní o Durjódhanově hanebnosti. To je vše. V žádném případě však nedoufám, že ho přesvědčím. Jdu tam jenom kvůli tobě. Připrav se a vypracuj podrobnosti o způsobu války a shromáždí vše, co můžeš potřebovat k boji!“

„Ó, Kršno, nevyhrožuj jim prosím,“ řekl Bhíma. „Durjódhana je sice velmi nepřátelský a hrubý, ale neměl by být hrubě osloven. Prosím Tě, buď k němu mírný. My všichni, ó, Kršno, bychom raději trpěli, než aby ostatní viděli dynastii Kuruů zničenou.“

Když Kršna slyšel tato slova od Bhímy, hlasitě se začal smát a poznamenal:

„Kdopak to mluví? Je to snad Bhíma, kterému také říkají Vrkódara¹⁵ (houževnatý), nebo je to někdo jiný? Kopce najednou ztratili svou váhu a výšku a oheň ochladl. Ó, Bhímo, často jsem tě viděl obtáčet prsty kolem tvého kyje, seděl jsi stranou a mumlal sis pod fousy ty nejobávanější přísahy pomsty těm v Hastinápuru! Je to snad ten stejný člověk, jakého jsem tehdy viděl? Když přichází čas k boji, propadáš panice. Ó, běda, neprojevuješ mužnost, ale mluvíš jako ustrašené dítě. Co se ti stalo? Posbírej svou sílu Bhímo a nepovoluj! Buď pevný!“

Pod tíhou hanby sklopil hlavu a řekl:

¹⁵ **Vrikódara:** tuto přezdívku si Bhíma vysloužil pro svou dravou chuť k jídlu, jež byla stejně úžasná jako jeho herkulovské skutky, například zabití démona Hidimby.

„Kdybych se měl postavit celému světu, nezaleknu se. Ale teď mluvím ze soucitu a využívám příležitosti k tomu, abychom ušetřili náš rod. To je vše.“

„Je-li možnost dosáhnout míru bez kompromisů, pak je dobré toho využít,“ řekl Ardžuna, „takže Tě, Kršno, prosím, učiň poslední pokus.“

Nákula se také přikláněl k mírnému přístupu. Sahadéva jako jediný požadoval, aby posel předložil ultimátum:

„I kdyby Kuruovci chtěli mír, vyprovokuj je k válce! Jak mohu zapomenout na ponížení, které v minulosti utrpěla Paňčali v křišťálovém paláci před celým shromážděním? Nemohu být uspokojen ničím menším, než je Durjódhanova smrt. I když jsou všichni moji bratři nakloněni cti a morálce, přesto sám půjdu zabít Durjódhanu. To je nejvyšší cíl mého života.“

Sátjakí tleskal Sahadévovi a dodal:

„A já si neodpočinu, dokud nepustím žilou v boji proti Durjódhanovi, a mluvím za všechny zde shromážděné válečníky.“

V tom okamžiku celé shromáždění vykřiklo radostí. Draupadí povstala, aby také vyjádřila svůj názor, neboť zdráhání čtyř bratrů ji velmi rozrušilo:

„Ó, Kršno, v Písmech stojí, že zabití neškodné osoby je hřích, ale tatáž Písma dále tvrdí, že neusmrcení toho, kdo si smrt zaslouží, je rovněž hřích. Byla snad někdy na Zemi taková žena, jako jsem já? Jsem zrozená z obětího ohně, dcera velkého krále Drúpady, sestra Dhrštheadjumny a snacha Pánduů, žena pěti hrdinů světa a matka pěti synů.¹⁶ Přese všechno jsem byla vlečena za vlasy a urážena nemravnými muži před zraky těchto hrdinů a oni jen tiše seděli a pozorovali mé neštěstí. Nevím, co by se stalo, kdybys Ty, Kršno, nereagoval na mé volání o pomoc. A teď Bhíma po tom všem mluví o morálce. Není zde nikdo, kdo by mi pomohl. Pokud mě moji manželé opustí, mí synové jsou schopni zvednout zbraně a pomstít se pachatelům za krivdy, které nám učinili.“

Byla zahlcena slzami a dodala:

„Ó, Kršno, jestli chceš učinit něco podle mé vůle, tak ať se tvůj hněv neutiší tím, co moji manželé říkají a ať shoří synové Dhritaráštry.“

Poté se zhroutila a začala plakat. Kršna ji však uklidňoval slibem:

„Křivdy, které byly na tobě napáchány, budou náležitě potrestány, o tom neměj pochyb. Už brzy přijdou na řadu, ale na neštěstí budou plakat a naříkat jejich ženy. Ten den nastane. Neměj strach.“

Když Kršna projížděl do Hastinápuru, bylo možné vidět na obloze různá znamení. Z čisté oblohy se ozýval burácející hrom a šlehaly klikaté blesky. Beránky mraků shazovaly na zem hustý déšť. Sedm velkých řek obrátilo svůj tok a teklo směrem na západ. Obzor se zamlžil a v dálce nebylo možné cokoli rozeznat. Pak se zvedla velká bouře a všude začaly padat stromy, ale tam, kde Kršna projížděl, místo stromů padaly květy z nebes a foukal jemný vánek, který příjemně chladil.

Když zvědové přinesli zprávu o Kršnově příjezdu do Hastinápuru, krále Dhritaráštru to velmi rozrušilo. Okamžitě nechal postavit slavobrány a pavilony podél celé cesty. Nařídil, aby bylo vše luxusně zařízeno a zásobeno jídlem a občerstvením a aby byla nabízena rozptýlení všeho druhu pro tuto vzácnou návštěvu a její doprovod.

Dhritaráštra zavolal Viduru a řekl:

„Chci uctít návštěvu nejjemnějšími druhy darů, šestnácti kočáry, které jsou posázeny zlatem a taženy těmi nejlepšími koňmi, a každý musí mít své služebníky. Dále Mu chci dát deset slonů, kteří mají kly velké jako pluhy, a sto služebnic se zlatou barvou pleti, všechny panny, a stejné množství služebníků. Pak dostane osmnáct tisíc prostěradel, jemných jako labutí peří, které jsme dostali od lidí z hor, kteří spřádají vlnu Himálajských ovcí. Nakonec obdrží tisíc jeleních kůží z Číny a ty nejkrásnější šperky, jaké máme. Všechny jsou hodny tak velké a ctihodné návštěvy. Všichni moji synové a vnukové, kromě Durjódhany, budou stát na hranicích města, aby přivítali Kršnu. Ať všichni naši obyvatelé společně s ženami a svými dětmi lemují cestu všude, kudy bude projíždět. Cesta musí být dobře kropena, aby se nezvedal prach.“

A pokračoval v popisu svého plánu. Ale Vidura jako vždy kriticky řekl:

„On si zaslouží daleko víc, než jenom to, co Mu nabízíš. Ó, králi, já znám tvůj tajný úmysl. Pánduovci si zaslouhují, aby dostali jen pět vesnic. Máš možnost potěšit naši návštěvu vydáním těchto pěti vesnic, což bude ten nejlepší dar. Ty však chceš získat Kršnovu podporu výměnou za tyto dary. Věř mi, že neuspěješ. Dej mu raději to, kvůli čemu přijel. Mír a spravedlnost. Chovej se také jako otec Pánduovců, stejně jako oni se k tobě vždy jako synovci chovali s nejvyšším respektem a náklonností. Kršna se snaží k tobě promlouvat o nutnosti nechat Kuruovce a Pánduovce žít v míru. Raději se pokus o dosažení tohoto cíle, než abys mu nabízel panny, šperky a jiné dary!“

Durjódhana si Vidurovo tvrzení vyložil po svém a prohlásil:

¹⁶ Tito synové Pánduovců vyrůstali v Kršnově opatrovnicktví v Jeho městě zvaném Dváraka.

„Souhlasím s Vidurou. Nesmíš dát Kéšavovi (Kršnovi) nic víc než uvítání a poctu. A pak,“ usmál se..., „ho budeme držet jako svého zajatce, čestného zajatce. Když bude omezen v pohybu, Pánduovci se zhroulí a stanou se našimi otroky. Teď, jestli si přeješ dát mi radu, tak mi řekni, jak nejlépe docílím svého bez toho, abych vzbudil v Kršnovi podezření, až zítra ráno přijede.“

Dhritaráštra byl šokován synovými slovy:

„Už nikdy tak nemluv! Kršna přijde jako vyslanec a nikomu neublíží. Ó, jaké nepředstavitelné zlo přešlo tvou myslí!“

Kršna byl přijat na okraji hlavního města Bhíšmou, Drónu, Kripou a ostatními, na tisíc obyvatel se tísnilo podél cesty. Po příjezdu šel Kršna přímo do paláce, aby formálně navštívil Dhritaráštru. Navštívil Kuntí v její rezidenci, aby jí pověděl o jejich synech, od kterých byla odloučena po třináct dlouhých let.

„Když o tom přemýšlím, osud mé snachy mě víc dojíká než osud mých synů,“ řekla, „protože i když je provdána za hrdiny, nemá ani ochranu ani pokoj a celé ty roky byla oddělena od svých dětí. Jak mohla snést všechnu tu úzkost, když k tomu připočítáme všechno ostatní trápení, je to nepředstavitelné utrpení. Vyříd' mým synům, že nastal čas jednat. Jestliže budou příliš dlouho otálet a rozmýšlet se, budou opovržením hodni a já se jich navždy zřeknu.“

„Už brzy je spatříš jako pány světa,“ řekl Kršna, „a jejich nepřátelé budou poraženi a pohřbeni.“

Při první příležitosti řekl Durjódhana Kršnovi:

„Ó, Velký, musíš dnes v mém domě pojíst. Připravil jsem na tvou počest velkou hostinu.“

„Ne, nemohu přijmout tvé pohostinství,“ odmítl Kršna.

„Proč ne? S tebou přece nemáme žádnou při. Tvá odpověď je nepřijatelná.“

Ale Kršna prohlásil:

„Člověk by měl přijímat jídlo jen v případě nedostatku, nebo když miluje osobu, která jídlo nabízí. Nejsem ten, kdo má nedostatek, a také sis mě nezískal žádným svým činem. Bezdůvodně nenávidíš Pánduovce, kteří ti neublížili. Ten, kdo je nenávidí, ten nenávidí i mne. A ten, kdo je miluje, miluje i mne. To je vše. Nemohu jíst jídlo, které je znečištěno zlem.“

Místo aby Kršna pojezdil u Durjódhany, odešel do domu Vidury a pojezdil tam. Vidura Kršnu varoval:

„Ten hlupák Durjódhana si naivně myslí, že získá vítězství pouze tím, že dá dohromady obrovskou armádu. Není v náladě někomu naslouchat. Lekám se toho, že půjdeš na to zlomyslné shromáždění a budeš tam říkat to, co si myslíš. Ničemu to neposlouží, když mezi ně půjdeš. Prosím Tě, chraň se jich.“

Kršny se tato slova plná strachu ani trochu nedotkla a příští den se zjevil v plně obsazeném shromáždění. Tam spustil stavidla svých pocitů a vysvětlil jednoznačně svou misi. Nabídl mír na jedné straně a ultimátum na straně druhé. Kršnovo slova Durjódhana velmi rozzlobila:

„Nevidím nic smířlivého, co se týče této pře. Co jsem zavinil já? Já jsme pouze vyhrál hru. Nevím, proč se pořád všichni snažíte nalézat na mně nějaké chyby, jako kdybych se choval jako nějaká hyena. Pánduovci prohráli hru se Šaukunim, a ztratili tak své království. To je vše. Dokonce jsem jim dal nazpět všechno, co prohráli, ale při další hře znovu vše ztratili, a odešli do vyhnanství. Či je to vina? Kdo Judhišthiru nutil, aby se vrátil zpět a hrál podruhé? Proč o mně smýšlí jako o nepříteli? Z jakého důvodu? Proč bych já měl mít vinu na tom, že nemají štěstí ve své neschopnosti? Teď s námi chtějí bojovat a myslí si, že jsou silní. Prosím, odrad' je od toho sebevražedného kroku. Řekni jim, prosím, ó, Kéšavo, že dokud dýchám, nevydám jim žádné území. Ani co by se za nehet vešlo. Tím končím.“

„Ó, ty máš hrubé svědomí,“ řekl Kršna, „ty si myslíš, že jsi nic špatného nespáchal? Ať to posoudí tito vzácní pánové zde shromáždění.“

A popsal historii konfliktu od začátku do konce a sem tam varoval Durjódhana, jaké z toho mohou být následky.

Duśasán, když viděl, že všichni starší podporují Kršnu, řekl svému bratru s velkým cynismem:

„Když s nimi neujednáš mír, tak Dróna, Bhíšma a tvůj vlastní otec nám svážou ruce a nohy a vydají nás na pospas Pánduovcům.“

Jakmile to Durjódhana uslyšel, podíval se vztekle na shromáždění a odešel pryč společně se svým bratrem, spojenci a poradci. Vyslance nechali bez posлуhačstva.

„Ó, králi,“ řekl Kršna, „teď nadešel tvůj čas, abys svázal a uvěznil svého syna a jeho společníky, jak Duśasán sám navrhl. Zbav ho autority a ujednej s Pánduovci mír. Zachraň svůj rod před vymřením!“

Král Dhritaráštra znervózněl a řekl Vidurovi, aby okamžitě zavolal Gandhári:

„Jestli má ona nějaký vliv na toho démonického syna, tak budeme ještě schopni se zachránit,“ řekl.

Gandhári okamžitě přišla a Dhritaráštra jí o všem pověděl. Když ho vyslechla, dala svému sluhovi rozkaz, aby okamžitě našel Durjódhanu. Pak vyhubovala slepému Dhritaráštrovi a vini-la ho z nedbalosti vůči Durjódhanovi a jeho rozmazlování. Když se Durjódhana dostavil, začala ho poučovat, načež začal těžce dýchat jako had s rudýma očima. Gandhári mluvila o zbytečnos-ti války a o hrabivosti, ale Durjódhana odmítl její rady, a aniž by počkal až domluví, odešel.

Před halou rozmlouval o této situaci se Šaukunim, Dušasánou a Karnou a došel k závěru, že pro ně nastal čas jednat:

„Měli bychom Kršnu násilím zajmout a zavít ho do vězení a pak bojovat a vyhladit Pándu-ovce po třetí. Ať si Dhritaráštra křičí, jak chce. Měli bychom uskutečnit náš plán co nejdříve.“

Sátjakí, který zaslechl jejich rozhovor, shromáždil své vojsko, aby bylo připraveno bránit Kršnu, a šel do haly, aby ho varoval.

Když Kršna uslyšel tyto zprávy, řekl Dhritaráštrovi:

„Jestli mě chtějí násilně zajmout, tak ať to udělají. Mohl bych ztrestat všechny tyto svedené muže, ale díky vaší vznešené přítomnosti od toho ustoupím. Dovolím jim, aby to zkusili a zajali mne, když si to přejí.“

Ale král Dhritaráštra byl celý zoufalý a prosil o čas, aby se mohl pokusit ještě jednou odradit Durjódhanu od jeho ďábelského plánu. Když se Durjódhana znovu dostavil společně se svými spojenci, Dhritaráštra k němu promlouval, a to velmi přísně, ale nemělo to žádný účinek. Vidu-ra k němu rovněž promluvil.

Kršna ale nakonec řekl:

„Sujódhano (Durjódhana), jsi svedený člověk. Plánuješ mě zajmout a věznit, ale myslíš si, že jsem sám?“ rozesmál se a dodal:

„Teď se podívej!“ a vytvořil mnohonásobnou vizi Svě podoby a Osobnosti, obklopen Pán-duovci a všemi polobohy a veškerou armádou světa. Nebylo možné zajmout jakoukoli jeho část. Říká se, že král Dhritaráštra nabył na ten čas zrak, aby viděl tu velkolepou podívanou, ale pak prosil, aby znovu oslepl, aby nemusel na vlastní oči spatřit zánik svého vlastního rodu.

Po projevení Svě vesmírné podoby, přijal Kršna opět Svoji dvourukou podobu a odešel ze shromáždění. Když byl připraven vydat se na cestu zpět do Upaplavji, všichni Kuruové ve shromáždění mu přáli s velkým respektem šťastnou cestu. Ale než odjel, otočil se ještě ke Kar-novi a navrhl mu:

„Prosím, nastup do mého vozu a pojed' se mnou.“

A Karna bez váhání uposlechl a následoval ho. Jeho vlastní vůz mu vezli sebou. Během ces-ty k němu Kršna mluvil s velkou citlivostí a pokoušel se ho přetáhnout od Kuruovců. Vysvětlil mu, kdo je jeho otec a že by vlastně měl být nejstarší z Pánduovců, že by měl být nástupce, jakmile bude válka vyhrána, a že Judhišthira, který je mladší než on, by byl jeho přímý dědic. Ale Karna jednoduše odpověděl:

„Ó, Džanárdano, chápu tvoji lásku ke mně, ale nemohu to přijmout. Jsem zavázán Durjód-hanovi za jeho podporu, kterou mi poskytoval celá ta léta. Nemohu ho opustit, i když vím, že jsme všichni ztraceni.“

„Tvá věrnost je pochopitelná, ale je ničivá a nepřirozená,“ řekl Kršna, „jsi obdarován růz-nými dary a máš jiskru, ale musíš také chápat, co je správné a co ne. Tvé přátelství pouze na-pomáhá Durjódhanovi. Tím jen podporuješ jeho nesprávné rozhodnutí, za které si může být jist svou smrtí.“

Kršna zastavil vůz, aby Karna mohl přestoupit do svého a vrátit se zpět do Hastinápuru. Než se rozloučili, Karna řekl:

„Jestli budu zabit v této válce, měl bych získat nebeské místo oddělené pro válečníky. Mohu doufat, že tam budu mít tu čest se s tebou opět setkat a obdržet tvou milost?“

„Ať se tak stane,“ řekl Kršna a dal mu zprávu na rozloučenou:

„Až se vrátíš zpět, řekni Drónovi a Bhíšmovi, že tento měsíc je vhodný. Jídla, pití a paliva je nadbytek, cesty jsou suché bez bláta a počasí je příjemné a mírné. Po sedmi dnech nastane další měsíc. Začněme tedy válku!“

•

Dalšího dne přijela Kuntí ke Karnovi, aby ho přemluvila, aby opustil Durjódhanu. Taktéž mu vysvětlila jeho původ a že je vlastně jeden z Pánduovců.

„Respektuji tě a věřím ti,“ řekl Karna, „ale nemohu přijmout tvá slova a tvou autoritu matky. Ty jsi mě opustila a poslala jsi mě po řece dolů. Rodiče, které jsem znal, jsou Súta a jeho žena, kteří mě zachránili a vychovali. Budu bojovat pro Dhritaráštrova syna do posledního dechu. Avšak na rozdíl od tvých přání, budu bojovat jen s Ardžunou a s nikým jiným. Já se nikdy neu-tekám s ostatními Pánduovci. Slibuji ti, že ať už zůstanu naživu já nebo Ardžuna, budeš mít na-konec pořád pět synů.“

Kuntí ho objala, plakala a řekla:

„Dobře, zaručil ses, že ušetříš ostatní čtyři moje syny. Pouze si vzpomeň na tento slib až na-táhneš svou tětivu. Ach, ten osud. Co proti němu může člověk dělat? Zehnám ti, s Bohem.“

Zpěv Nejvyššího

Když Kršna přišel zpět a oznámil výsledek své návštěvy, Judhištira se obrátil ke svým bratrům a řekl:

„Slyšeli jste poslední slovo druhé strany. Dali jsme dohromady sedm vojenských šiků. Máme sedm vybraných válečníků a každý z nich je schopen vést jednu *akšauhini*. Zde jsou: Drúpada, Viráta, Drštadjumna, Šikhandi, Sátjakí, Čekitána a Bhíma. Všichni jsou zběhlí ve védských Písmech a jsou udatní a dokonalí válečníci. Všichni znají způsob, jak použít jakýkoli druh zbraní. Nyní mi prosím sdělte, kdo bude hlavním generálem celého vojska. Na protivníkově straně jím bude určitě praotec Bhíšma.“

Mnoho jmen bylo navrhováno, ale nakonec na Kršnovu radu byl zvolen do funkce nejvyššího velitele armády syn Drúpady, Drštadjumna. Čím víc se přibližoval počátek války, tím víc se všichni připravovali a začal velký pohyb vojsk, což způsobovalo obrovský hluk, lomoz koňských spřežení, sloní troubení, křik a pobízení jejich poháněčů, a do toho všeho se řinul zvuk bubnů, lastur a otáčejících se kol tisíců vozů. Judhištira osobně dohlížel na dopravu zásob potravin a krmiva pro zvířata. Shromáždil zásoby stanů, truhly na peníze, válečné stroje, zbraně a léky. Zařídil, aby lékaři a chirurgové následovali armádu. Nechal Draupadí v Upaplavě se silným útvarem, aby ji tam hlídal.

Judhištira pochodoval v čele postupujících vojsk. V zadu byl Viráta, Drštadjumna, Virátovi synové, čtyřicet tisíc povozů, jízdní a pěší oddíly. Utábořil se na rovné ploše pole zvaného Kurukšetra, které bylo dostatečně vzdáleno od chrámů, pohřebyšů a posvátných míst. Kršna přehradil malou řeku, jež dávala zásobu vody a nechal ji střežit skupinou vojáků. Kolem bylo postaveno přes několik tisíc stanů, které byly dostatečně zásobeny jídlem a pitím. Na obrovskou hromadu bylo shromážděno velké množství zbraní a drátěných košilí.

V Hastinápuru se shromáždil milion vojáků a dal se do pochodu, vpřed na bitevní pole. Durjódhana roztřídil svých jedenáct *aukšauhini*, které sestávaly z mužů, slonů, vozů a koní a skládaly se do třech tříd, nejvyšší, střední a nižší. K výbroji svého vojska přibral z vojenských skladů hliněné hrnce, které byly naplněné buď jedovatými hady, nebo nehořlavým materiálem; dále zvláštní zařízení na vymršťování různých předmětů; horkou smůlu; jedovatá žihadla a obrovské stříkačky, kterými se stříkal vařící olej. Pod vedení Kripy, Dróny, Šalji, Dušasány a jiných postavil vždy????? jednu *aukšahini* vojska. Nejvyšším velitelem všech vojsk byl, jak se dalo očekávat, praotec Bhíšma. Karna všem připomněl svůj slib, že nebude bojovat, dokud v boji nepadne Bhíšma.

Durjódhana poručil svým hudebníkům, aby hráli, bubnovali a troubili na lastury. Najednou se však mezi všemi oslavami ukázala na nebi zlá znamení. Obloha byla bez jediného mráčku, ale přesto na zem padaly krvavě zbarvené spršky, a ty z ní udělaly rozbředlou pláň. Začaly se ukazovat vzdušné víry a zem se třásla. Meteory padaly a šakalové vyli.

Saňdžaja popisoval králi Dhritaráštrovi složení armád. Oba sice seděli v křišťálovém paláci, ale přesto mohl Saňdžaja vidět všechno to, co se dělo na Kurukšetre, neboť byl obdařen zcela zvláštní vizí. Popisoval formace shromážděných vojsk na poli, které stály čelem k sobě, směrem na východ a na západ. S počátkem ranního rozbřesku byly obě strany připraveny k boji. Ardžunův vůz, na kterém byl vozatajem Kršna, stál na strategickém místě v předních řadách. Z tohoto místa mohl vidět na všechny shromážděné osobnosti na opačné straně. Rozeznal každého z nich. Najednou však ztratil odvahu. Všichni jeho příbuzní, jeho dědeček, jeho *guru*, strýc a bratrance, tam stáli a čekali až budou zraněni a zabiti. Najednou se však cítil slabým a nerozhodným. Svěřil se Kršnovi ve své zpovědi:

„Nemohu pokračovat v této válce. Luk Gándíva mi padá z ruky. Nemohu zde již déle stát, zapomínám se a má mysl bloudí. Nespátřuji nic dobrého v tom, když v boji zabiji své vlastní příbuzné. Můj milý Kršno, netoužím po vítězství, království a nebo štěstí. Prosím, nechej mě odejít.“

Luk Gándíva mu vypadl z ruky. Ardžuna padl na podlahu vozu a začal plakat:

„Jak můžu namířit své šipy na Bhíšmu a Drónu, které bych měl uctívat? Nevím, jestli nějaké království stojí za vítězství po takovém krveprolití. Jakou cenu má tohle vítězství?“

Když Ardžuna zcela vyčerpán přestal, Kršna mu tiše řekl:

„Naříkáš zde nad těmi, kteří si nezaslouží ohledy.“

Kršna, Nejvyšší Osobnost Božství, pak začal jemným hlasem Ardžunovi vykládat dokonalou životní moudrost Šrímad bhagavad-gíty. Určil pravou duchovní podstatu osobnosti, její vztah vzhledem ke společnosti, vesmíru, Bohu a touhy milovat a být milován. Jak by měl člověk poznat svou duchovní nesmrtnost, nepomíjivost duše, jež je uvězněná v pomíjivém fyzickém těle. Vysvětlil jednání mysli, které způsobuje podmínění nebo svobodu živé bytosti. Popsal různé druhy jógy (touhy po spojení se stvořitelem), *karmajógu*, *dhjánajógu*, *bhaktijógu* atd. Kršna zdůrazňoval nutnost vykonávat předepsané povinnosti v duchu odpoutanosti. Ardžuna Kršnovi naslouchal s velkou úctou. Někdy Ho ale přerušil, a zbavil se tak pochyb a opravdu

moudrosti porozuměl. Kršna zodpověděl všechny jeho otázky s nejvyšší milostí, a nakonec ho obdaroval velkou vizí své vesmírné podoby. Kršna, kterého Ardžuna považoval za svého přítele, se mu zde zjevil jako Bůh samotný, mnohotvarý a všeprostupující.

Čas, živé bytosti, přátelé i nepřátelé dohromady byli vtěsnáni v této obrovské bytosti, jejíž tělo se rozprostíralo v prostoru mezi nebem a zemí od horizontu k horizontu. Zrození, smrt, zabíjení, ochrana a každá činnost se zdála být částí této bytosti a nic neexistovalo mimo ni. Tvoření, ničení, nečinnost, to vše utvářelo částí a částičky této gigantické bytosti, jejíž vize naplnila Ardžunu hrůzou a extází:

„Teď už rozumím,“ zvolal.

„Jsem smrt a zánik,“ řekl Kršna, „a všichni zde shromáždění muži jsou již mrtví následkem své vlastní karmy (zákon o odplatě činů). A ty budeš pouze nástroj jejich zničení.“

Kršna přijal Svou původní dvourukou podobu.

Ó, Nejvyšší Pane,“ řekl Ardžuna. „Má slabost mne opustila. Nemám žádných pochyb.

Ardžuna pozvedl svůj luk a připravil se k boji.

Když Pánduovci uviděli, že Ardžuna opět pevně drží svůj luk, pocítili velkou úlevu. V dalším okamžiku, právě když měl začít boj, odhodil Judhištira k velkému úžasu všech svou zbroj a drátěnou košili a jel směrem na protivníkovu stranu. Kuruovci si nejprve mysleli, že přichází prosit o mír, ale on zamířil přímo ke svému mistru Drónovi a poklonil se mu. Poté se dotkl nohou praotce Bhíšmy a jiných starších. Pak se vrátil zpět na své místo, oblékl si svou drátěnou košili a zbroj a dal povel k útoku. Na Kurukšetře se zuřivě bojovalo osmáct dní. Někdy se štěstí přiklánělo na jednu stranu a jindy zase na druhou. Obě znepřátelené strany přísně dodržovaly pravidla boje, a proto započaly boj s ranním východem slunce a končily s jeho západem. Ale jak dny mýjely, omezení nebylo vždy dodrženo. Někdy byl boj prodloužen do noci, kdy armády bojovaly za pomoci světelných raket a pochodní. Obvykle však přestávali s bojem hned po západu slunce a všichni se vraceli do příslušných stanů, aby ohodnotili denní práci a naplánovali strategii příštího boje. Jindy se v noci bavili písněmi a tancem.

Každý den se vojenské formace střídaly. Obě strany se snažily získat informace o záměrech té druhé strany a plánovaly protiakce. Několika druhům vojenských útvarů nejvyšší velitelé přikázali, aby byly připraveny se situaci na bojišti přizpůsobit. Jakmile se jedna strana formovala do *makary* (formace ryby), tak druhá strana reagovala formací *kraunča* (formace volavky), takže útok a protiútok měl zákonitou logiku. Velitelé volili, kam budou útvary umístěny, jak se rozvinou ve vojenský šik a jak budou zformovány. Každý velitel jednotlivých čet musel sám rozhodovat, jak nejlépe pokračovat v boji podle místa, času a daných okolností. Třetí den Bhíšma zformoval armádu Kuruovců do formace zvané „orel“. Na to reagovala druhá strana formací tvaru půlkruhu, s Bhímou a Ardžunou na každém konci této formace. Tato formace se mohla uzavřít z obou stran jako kleště.

Každý den se na jedné straně ozýval jásot a na straně druhé výkřiky zoufalství. Někdy se při počítání svých ztrát Pánduovci cítili beznadějně, ale Kršna, který byl stále po boku Ardžuny, v nich neustále udržoval ducha naděje povzbudivými slovy. Každý den měly obě strany odstrašující ztráty mužů, koní a velitelů a zem byla nasáklá krví.

Bitva na Kurukšetře

První den boje začal Bhímovým útokem který vedl jeden šik vojáků. Odhodil úvazek a útisk třinácti let ve vyhnanství a do útoku se vrhl s obrovským nadšením. Ardžunův syn, Abhimanju, nejmladší válečník na bitevním poli se připojil k bitce a vedl skvělý boj. Praotec Bhíšma byl jeho první cíl. Šípy Abhimanjua Bhíšmu proťali hned v devíti místech. Avšak tento odvážný útok Bhíšma nemilosrdně odplácel.

V té chvíli Ardžuna řekl Kršnovi:

„Zajeď s vozem blíže k Bhíšmovi, protože dokud se nevypořádáme s tímto starcem, nevyhrajeme. Je pro nás velice nebezpečný.“

Přestože Bhíšma měl ochranu sestavenou ze zvlášť vybraných válečníků, Ardžunův útok byl nemilosrdný. Když Durjódhana pozoroval průběh boje, znervózněl. Naléhavě a téměř vyčítavě na Bhíšmu volal:

„Dvojice Kršna a Ardžuna nás ohrožuje a je schopná nás pobít. Karna, na kterého jsem se mohl vždy spolehnout, nechce bojovat a bude stát stranou, dokud jsi naživu.“

„Navrhuješ mi snad, abych se obětoval a upravil tak cestu Karnovi?“ ptal se Bhíšma.

Durjódhana se hned začal omlouvat a vysvětloval:

„Prosím, rychle se rozhodni a odstraň Ardžunu z cesty.“

V tom Bhíšma vystřelil šíp, který zkrvavil Kršnovu hruď, avšak vážněji ho nezranil. Tato podivná Ardžunu utvrdila v rozhodnutí zničit Bhíšmu a hned poté jeho osobní ochránci padali jeden za druhým. V průběhu boje se občas dostali k sobě tak blízko, že nebylo možné rozeznat, kdo je kdo. Pouze vlajky jejich vozů označovaly jejich pozici. Boj byl vyrovnaný.

O kus dál bojovali mezi sebou Dróna a Drštadjumna. Drštadjumna čekal na tuto příležitost celý život.¹⁷ Jeho vozataj byl zabit Drónovým kopím. Hned na to Drštadjumna popadl svůj palcát, seskočil z vozu a pokračoval pěšky. Drónův šíp mu vyrazil palcát z ruky, ale on vytasil meč a skočil dopředu. Dróna ho však znovu pohotově odzbrojil. V tom okamžiku se objevil Bhíma, aby Dhrštadjumnu zachránil, a odvezl ho pryč ve svém voze.

•

Kuruovci svůj útok soustředili na Ardžunu, ale on se vždy držel uvnitř pláště vytvořeného neustálým tokem šípů rotujících kolem sebe. Na jiném konci bojiště vedl Šaukuni útok proti Jujudhánovi a Abhimanjuovi.

Bhíma a jeho syn Ghatótkač¹⁸ bojovali proti Durjódhanově skupině, ale Bhíšma a Dróna se spojili, aby ho osvobodili a shromáždili pak svoje síly. Poté Durjódhana opět přistoupil k Bhíšmovi a řekl:

„Pozoroval jsi s velkým obdivem, jak nás decimovalo Bhímasenovo vojsko. Dokonce i v této situaci jsi pořád ještě nakloněn Pánduovcům. Víím, že bys s nimi zatočil, kdybys chtěl.“

Ale Bhíšma se pouze usmál a řekl:

„Víš, jak jsem starý? Děláím, co mohu. To je vše a nic víc.“

Přesto byl Bhíšma Durjódhanou popíchnut nemilou poznámkou, že se dal do boje a útočil na nepřitele s obnovenými silami. Armáda Pánduovců se začala rozptylovat.

Kršna pobízel Ardžunu:

„Jestliže uděláš chybu v útoku proti svému praotci, tak je okamžitě všechno ztraceno. Ty se bráníš srážce s ním. Musíš překonat své váhání dotknout se ho!“

Jakmile se Ardžunův vůz přiblížil k Bhíšmovi, okamžitě ho zaplavil hustým krupobitím šípů. Ale Bhíšma je všechny odrazil s takovou rychlostí, že stačil ještě zvolat:

„Bravo, bravo.“

V dalším okamžiku se Ardžunovi podařilo zlomit Bhíšmův luk, ale on jednoduše zvedl druhý.

Kršna viděl, jak se Ardžuna nachází v besprostředním ohrožení života. Ihned zastavil vůz, vyskočil z něho, zvedl kolo válečného vozu a zvolal:

„Sám zničím tohoto velkého bojovníka.“

Když Bhíšma viděl, jak k němu Kršna utíká, nadšeně zvolal:

„Ó, Pane vesmíru, vítej. Můj život se stal dokonalým, mohu-li Tě spatřit v tomto bojovném rozpoložení.“

Ardžuna rozrušeně Kršnu následoval a prosil Ho:

„Ne, nedělej to. Pamatuj, prosím, na svou přísahu, že nebudeš bojovat. Zastav. Slibuji, že na Bhíšmu zaútočím.“

Na to se Kršna utíšil. Toho večera Ardžuna zničil značnou část Kuruovského vojska.

•

Na počátku druhého dne, navzdory svým ztrátám se Kuruovci jeví velmi optimisticky naladěni a dobře organizováni. Když Ardžuna sledoval jejich bojové formace, viděl, jak jeho syn Abhimanju zaútočil. Okamžitě byl obklopen Šaljou, Ašvathámou a velkým počtem zkušených válečníků. Ardžuna a Drštadjumna vyrazili za ním, aby mu pomohli. Hned na to přispěchal Durjódhana se svými bratry, aby podpořili Šalju, a v dalším okamžiku přijeli Bhíma a jeho syn Ghatótkač, aby podpořil útok proti Kuruovcům.

Durjódhana jel do útoku s šikem slonů a srazil se s Bhímou. Bhíma seskočil z vozu a svým železem vykládaným palcátem začal ničit všechny Durjódhanovy slony. Jejich mrtvá těla ležela jako hory masa a ti, kteří jeho útok přežili, splašeně utíkali pryč. Když ustupovali, šlapali po vojácích své vlastní armády a vytvářeli tak scénu nepředstavitelného zmatku. Jakmile začali lítat šípy, nastoupil Bhíma zpět do svého vozu a řekl svému vozataji:

„Vpředu vidím všechny ďábelské Durjódhanovi bratry. Jeď k nim! Všechny je vyřídíme, neboť jsou zralí na odchod do Jamarádžova světa.“

Toho dne vyřídil osm Durjódhanových bratrů, což komentoval s velkým uspokojením:

„Ten starý muž byl velmi prozíravý, když přivedl na svět sto synů.“

Durjódhana však bojoval mocně - Bhíma byl zasažen s takovou silou, že ho to na chvíli omráčilo. Ale hned poté jeho syn Ghatótkač zasáhl, jako když udeří cyklón, a armádu Kuruovců rozdrtil.

„Nemůžeme už déle bojovat proti démonům,“ řekl Bhíšma. „Musíme na jeden den zastavit a nabrat nové síly, neboť naše oddíly jsou velmi unaveny a opotřebovány!“

---

¹⁷ Samotné jeho zrození bylo znovunastolením cti jeho otce, krále Drúpady. Bylo nutné urovnat staré nepřátelství. Hanba, porážka a celoživotní nepřátelství mezi Drúpadou a Drónou vystupuje v tomto okamžiku znovu do popředí.

¹⁸ **Ghatótkač** byl synem Hidimby, démonky, která se do Bhímy zamilovala, když byl ve vyhnanství v lese. Vždy byl na blízku, kdykoli to Bhíma potřeboval.

Šestého dne boje se Ardžuna definitivně rozhodl, že Bhíšmu zničí, neboť jeho útok zapříčinil strašné ztráty na straně Pánduovců. Zavolal bojovníka jménem Šikhandi,¹⁹ postavil ho před sebe a vyrazil do útoku. Bhíšma si uvědomil, že přišel jeho konec. Nemohl ani bojovat ani střílet šípy na Šikhandiho, neboť věděl, že tento válečník se narodil jako žena (a ženy, děti, starce apod. kšatrijové museli chránit). Bhíšma stál klidně, zatímco na něj létaly Šikhandovy šípy. Ardžuna, kterého měl Šikhandi za sebou, střílel na Bhíšmu dobře mířené střely, které zkoušely slabá místa v jeho zbroji. Když Bhíšma zjistil, že tyto šípy pochází od Ardžuny, ihned oplácel jeho útok tím, že metal oštěpy, kterým se Ardžuna jen těžce bránil.

Bhíšma se rozhodl, že ukončí tento souboj. Popadl meč a štít a pokoušel se sestoupit ze svého vozu, ale místo toho padl na zem jako tyč. Šípy na něho vystřelené udělaly z jeho těla jehelníček, takže neležel na zemi, ale na loži ze šípů. Jakmile si toho obě zneprátené strany všimly, okamžitě boj zastavily.

Ardžuna přistoupil k Bhíšmovi, a když viděl, že jeho hlava visí dolů, zapíchl tři šípy do země, lehce nadzvedl jeho hlavu a podepřel ji. Poté Bhíšma řekl, že má žízeň. Když Ardžuna střílel šíp do země napravo od padlého muže, okamžitě vytryskl proud vody k Bhíšmovým rtům. Byla to Ganga, Bhíšmova matka, která přišla uhasit synovu žízeň. Potom, co se napil, prohlásil, že bude ležet na tomto lůžku tak dlouho, dokud nepřijde čas jeho odchodu. Měl velkou radost z tohoto daru, díky kterému může žít tak dlouho, jak si přeje a může zemřít, až se sám rozhodne. Když tak nějakou dobu ležel v hluboké meditaci, přivolal Durjódhana a řekl mu:

„Doufám, že tato válka skončí s mým odchodem,“ řekl. „Ujednej mír se svými bratřenci. A to bez meškání!“

Karna přijel, jakmile uslyšel o Bhíšmově konci. Prosil ho, aby mu odpustil jeho hrubá slova a jeho nemístnou přísahu, že nebude bojovat, dokud on v boji nepadne. Na to Bhíšma milostivě odpověděl:

„Tvá nenávisť k Pánduovcům je až příliš velká a neodůvodněná. To proto jsem byl k tobě tak tvrdý. Ty nejsi synem vozataje, jsi synem poloboha Súrji. Jsi nejstarším synem Kuntí. Vrať se zpět mezi Pánduovce a ukončí tento spor.“

Avšak Karna odmítl jednat podle jeho rady:

„Odměním se Durjódhanovi svým životem za všechnu jeho laskavost a pomoc, kterou mi poskytl. Za žádných okolností nemohu porušit svou lojalitu.“

Pak mu Karna vzdal poctu a začal se urychleně připravovat k boji. Durjódhana velmi ožil, když viděl, jak Karna nastupuje do vozu. Jeho vojsko cítilo vítězství na dosah ruky, teď, když se Karna konečně vrátil zpět do boje. Než Kuruovci obnovili boj, byl Dróna jmenován po Bhíšmovi do funkce vrchního velitele všech armád.

Durjódhana najednou napadlo, že kdyby Judhišthiru chytily živého, vítězství by bylo jeho:

„Judhišthirovo polapení je našim prvním úkolem,“ přikázal Drónovi. „Ani nechci válku vyhrát. Úplně mi postačí, když bude Judhišthira mým vězněm,“ a radoval se při pomýšlení na to, jak Judhišthiru znovu vtáhne do hry v kostky, obere ho a vyžene ho znovu do vyhnanství na dalších dvanáct dlouhých let. Tak válku ukončí.

Dalšího dne se všichni Kuruovci soustředili na to, aby dostali Judhišthiru. Dróna osobně vedl útok. Jakmile však Pánduovci prohlédli jejich plán, střežili Judhišthiru dnem i nocí. Judhišthira se útoku Dróny velmi dobře bránil a používal k tomu zcela zvláštní *astry*. Nakonec se ale objevil Ardžuna, a útočící voj zcela rozprášil.

Dróna konstatoval:

„Dokud tam bude Ardžuna, nikdy Judhišthiru nedostaneme. Měli bychom odvést jeho pozornost někam jinam a odlákat ho pryč.“

K tomu, aby upoutali Ardžunovu pozornost, zformoval velitel Trigartů sebevražedný oddíl. Skupina mužů, oblečených do látky tkané z trávy zvané *dharba*,²⁰ provedla za sebe pohřební obřady a všichni pronesli smrtelnou přísahu před plápolajícím posvátným ohněm:

„Bud' zemře Ardžuna, nebo zemřeme my.“

Pochodovali směrem k jihu, což byl svět Jamarádže, a vykřikovali hlasité výzvy směrem k nepřátelům. Když to Ardžuna uslyšel, prohlásil:

„Teď musím jít a bojovat, neboť je povinností *kšatrije* výzvu přijmout.“

Ale Judhišthira se ho snažil odradit:

„Nezapomeň, že Dróna má v plánu mě chytit. Pamatuj na to.“

Potom Ardžuna nechal u Judhišthiry silnou stráž a odjel. Kršna zajel s Ardžunovým vozem do středu Trigartových oddílů. Ze začátku byli obklíčeni ze všech stran sebevražednými muži,

¹⁹ **Šikhandi** byl původně Ambou. Amba byla princezna, kterou Bhíšma v minulosti odmítl (viz 1. kap. Ganga Dévi) a jež po smrti přijala mužské tělo, a tak naplnila svůj slib, že Bhíšmu zabije.

²⁰ **Dharba**: škrobená tráva, která se obvykle sbírala k rituálním účelům.

ale brzy se Ardžunovi podařilo je všechny rozprášit velkou záplavou šípů. V tom samém okamžiku se Drónovi podařilo dostat až k Judhišthirovým ochráncům, mezi kterými byl Drštadjumna. Ale Dhrštadjumnovi se Dróna vyhnul, neboť věděl, že tento mladý princ se narodil jenom proto, aby ho zničil. Dorážel ze všech stran, ale navzdory všem pokusům se mu nepodařilo Judhišthiru zajmout.

Dalšího dne si Durjódhana hořce stěžoval:

„Judhišthira byl na dosah ruky a ty jsi ho nechal uniknout. Víím, že si nepřeješ dostat se do sevření Pánduovců. Je to stejné jako s Bhíšmou. Nechápu, proč neplníš své sliby?!“

Dróna byl rozrušen tou poznámkou a řekl:

„Pěstuješ si bezcenné sentimenty. Už jsem ti jednou vysvětlil, že Judhišthiru nedostaneme dokud je nablízku Ardžuna. Ale zkusíme to znovu. Buď trpělivý a důvěřuj mi!“

Třináctého dne boje sebevražedný oddíl opět vyzval Ardžunu k boji na jižním konci bojiště. I když si Pánduovci ten den nemohli takové rozptýlení sil dovolit, přesto se tam Ardžuna vypravil, aby se s nimi vypořádal. Jakmile Ardžuna odjel, zformoval Dróna svou armádu do tvaru lotosového květu. Byl to druh bludiště, ve kterém se nepřítel úplně ztratil. Judhišthira byl znepokojen touto náhlou změnou události a uvědomil si, že Drónův útok bude prudký a nezdolatelný. Všichni jeho spojenci se ze všech sil snažili roztrhnout to lotosové bludiště, ale dělali jen malé pokroky. Mladý Abhimanju, Ardžunův syn, byl jejich jediná naděje.

„Za otcovi nepřítomnosti,“ řekl Judhišthira, „padá veškerá odpovědnost na tebe. Musíš se pokusit prolomit tuto formaci.“

Abhimanju měl sice chuť pokusit se o to, ale nedůvěřoval si:

„Můj otec mě naučil jak se do ní dostat, ale nenaučil mě, jak se dostat zase ven.“

Bhíma, Sátjakí, Drštadjumna a všichni ostatní ho pobízeli a slibovali mu, že budou blízko za ním, jakmile bude průlom otevřen. A tak Abhimanju protrhl svým šípem lotosovou formaci, což všechny veterány na obou stranách přivedlo v úžas. Probil se skrz, přešel každou překážku a dostal se hluboko do průlomu. Ale Džajadratha, Dhritaráštrův zeť dal neočekávaně pokyn svému oddílu, aby úplně uzavřeli průlom a zabránili tak v přístupu Bhímovi a ostatním, kteří byli Abhimanjuovi v patách. Abhimanju se zuřivě bránil, ale v jednom okamžiku priskočil Durjódhana a probodl ho svým mečem. Dróna, Ašvatháma, Kripa, Karna, Šaukuni a mnoho jiných hrdinů se spojilo, aby toho mladého muže dorazili. Z posledních sil se zoufale bránil a odrážel všechny útoky, jak jen mohl, ale nakonec nedokázal přesile několika mužů vzdorovat a byl zabit.

Ardžuna se vypořádal s armádou sebevrahů a vrátil se zpět do tábora. Když se dozvěděl o Abhimanjuově smrti. Zhroutil se a nařikal:

„Naučil jsem ho jen, jak prolomit lotosovou formaci, ale nenaučil jsem ho, jak se z ní dostat. Přisahám, že Džajadratha, který to všechno způsobil, zemře mojí rukou dřív, než zítra zajde slunce.“

Dalšího dne se Džajadratha schovával za opevněním z vozů, slonů a jízdního oddílu až do pozdního večera, protože se dozvěděl o Ardžunově přísaze. Ale Ardžuna se probojoval skrz toto opevnění a dostal se až k Džajadrathovi, který zoufale pozoroval západ slunce. Nakonec se obloha úplně zatemnila, což Džajadrathu utvrdilo, že časový limit vymezený Ardžunou přečkal a s klidem vyšel ze svého úkrytu. Ardžuna toho využil a jednou střelou Džajadrathu usmrtil, načež se nebe úplně rozjasnilo. Falešný západ slunce totiž vytvořil Kršna, který držel svůj disk proti slunci. Kršna tuto strategii zvolil proto, že se mu zdálo, že je to jediný způsob, jak dostat Džajadrathu z úkrytu a zakončit tak tuto nešťastnou událost.

•

Bitva zuřila zároveň na mnoha jiných místech. Bhíma a Karna bojovali proti sobě. Durjódhana poslal své bratry, aby pomohli Karnovi, ale Bhíma byl zrovna ve své kůži a toho dne dokázal všech dvanáct Durjódhanových bratrů pozabíjet. Cítil, že se narodil právě kvůli tomu, aby zpusťošil a vyhladil Durjódhanovo bratrstvo, které s velkou radostí sledovalo, jak je Draupadí násilně vysvlékána před celým shromážděním. Karnův útok Bhíma několikrát odrazil. Ztráta Durjódhanových bratrů Karnou otřásla, ale přesto se brzy vzchopil a zničil nejenom Bhímův luk, ostatní zbraně a jeho vůz i s vozatajem, ale prakticky ho úplně odzbrojil. Takto Bhímu donutil utíkat z úkrytu do úkrytu. Dokonce se musel schovávat za obrovské mrtvoly slonů a bojovat s čímkoliv, co mu přišlo pod ruku, jako například s polámanými koly, kusy dřeva, koňskými končetinami apod.

Karna se mu vysmíval:

„Ty ubožáku, vrať se zpátky do lesa a žvýkej trávu. Ty nejsi *kšatrija*, ale divoch. Jsi neschopný opravdového boje.“

Toho dne se hněv obou znepřátelených stran natolik vystupňoval, že přestali respektovat válečné konvence. Obě strany porušovaly časový limit a bojovaly i v noci za přispění tisíců pochodní. Bhímův syn, Ghatótkáč, se v noci cítil obzvláště silný, což bylo pro *rákšasy* zcela přirozené. On a jeho armáda obtěžovali Kuruovce mnoha způsoby. Měli nadpřirozené síly, a jejich

bojovou strategií nebylo možno nikdy dopředu logicky předvídat. Jejich šípy přely z neviditelných směrů. Bojovali shora a ze vzduchu a dle libosti se stávali neviditelnými, a takto způsobili velké ztráty Kuruovské armády. Kuruovci začínali být zoufalí při pomýšlení, že by je mohl Ghatótkač svými nevypočítatelnými triky úplně zničit, a proto prosili Karnu, aby to skoncoval.

Avšak i Karna byl zraněn Ghatótkačovou zbraní a jeho bolest byla velká. Karna měl ve své výzbroji magický oštěp, což byl dar od samotného poloboha Indry. Tato zbraň, byla-li poslána za unikajícím nepřítelem, byla poháněna vlastním zdrojem. Avšak měla jedno velké omezení. Mohla být použita jenom jednou. Karna si tuto zbraň schovával na Ardžunu, ale ten den byl přemožen bolestí a zoufalstvím natolik, že ji použil proti Ghatótkačovi a ukončil tak jeho útočné působení. Ardžuna byl bezpochyby zachráněn, ale cena byla vysoká. Bhímův syn musel za zaplatit svým životem.

Byla to krutá noc. Bojovalo se bez přestávky. Kdekoliv se objevil Dróna, tam se šířila smrt a ničení. Kršna pozoroval jeho jednání a prohlásil:

„Musíme s tímto strašným člověkem skoncovat. Je nepřemožitelný a může takto pokračovat stále, dnem i nocí, dokud nepadne poslední příslušník naší armády. Musíme ho zastavit jakýmkoliv prostředky, které máme k dispozici. Jeho bojový duch musí být zlomen. Jeho jediné slabé místo je jeho velká připoutanost k synu Ašvathámovi. Ašvatháma nemůže být zdolán, a proto rozhlásíme, že je mrtev, a tak tohoto starého mistra vyvedeme z rovnováhy. Kdo půjde a řekne mu, že Ašvatháma je mrtev? Právě teď je docela daleko, na jiném konci bitevního pole, a proto bychom mohli uspět.“

Ardžuna odmítl mít s tímto klamem cokoliv společného. Jednoho po druhém se ptal, ale každý odmítl utrousit lež, i kdyby je to mělo zachránit. A tak tam stáli a přemýšleli. Čas se nezadržitelně krátil. Bylo to věcí zachování mužů a rodin a jich samotných, neboť očekávali v nejbližší době Drónův útok.

Judhištira se nad tímto návrhem a situací zamyslel, posoudil ji a řekl:

„Půjdu a řeknu to Drónovi. Jestliže kvůli této lži půjdu do horoucích pekel, tak si to určitě zasloužím. Ale v našem případě musíme uposlechnout. Ó, Kršno, já ti důvěřuji. Když rozkážeš, musíme uposlechnout. Jiné cesty pro nás není.“

Aby Bhíma vytvořil atmosféru pravdy a podpořil Kršnův plán, zvedl palcát a rozdrtil hlavu slona, jehož jméno bylo Ašvatháma. Poté začal hlasitě naříkat:

„Zabil jsem Ašvathámu. Zabil jsem Ašvathámu.“

Ve chvíli, kdy se Dróna chystal vypustit *brahmástru*, nejsmrtonosnější zbraň, která mohla ve vteřině vyhladit všechny Pánduovce, uslyšel tuto strašnou zvěst. Přesto se ale ještě zeptal Judhištiry, protože ten by nikdy nelhal:

„Judhištiro, řekni mi po pravdě, je Ašvatháma mrtev?“

Kršna Judhištiru žádal, aby Drónovi odpověděl, že ano. Judhištira, jehož nepřítel se nikdy nenarodil, ovšem lež odmítl, i přes opakované Kršnovo naléhání. Nakonec to vyřešili následovně:

„Ano, je to pravda,“ a dodal, „ale je to slon jménem Ašvatháma, který byl zabit.“ Při vyslovování poslední část věty, v níž mu objasňoval, že zabit byl slon stejného jména, bylo záměrně zaduto do lastury, jejíž hluk Judhištirova slova přehlušil. Když to Dróna uslyšel, zcela ztratil odvalu. Nezbylo už nic, pro co by žil. Bhíma toho však využil a začal ho hanět:

„Jsi *bráhma*n, a přesto jsi opustil své *bráhmanské* povinnosti a vydal ses cestou válečnictví a jednal jsi jako *kšatrija*. Zradil jsi tak povinnosti svého zrození. Místo abys propagoval poznání a mír, učil jsi lidi, jak používat zbraně. Oddával ses profesionálnímu zabíjení a nyní získáváš plody svého jednání.“

Tento válečný veterán se velmi urazil, ale zpráva o smrti jeho syna ochromila jeho smysly natolik, že upustil zbraně a brnění na podlahu vozu, posadil se a upadl do hluboké agónie. To využil Drštadjumna, vyskočil na Drónův válečný vůz a než si někdo mohl uvědomit, co se vlastně děje, Drštadjumna vytáhl meč a utal Drónovi hlavu, aby tak pomstil ponížení, které musel jeho otec podstoupit před mnoha lety. Po Drónovi byl jmenován vrchním velitelem všech Kuruovských vojsk Karna. Ardžuna to považoval za velké štěstí a za podpory Bhímvy ho vyzval k boji.

Duśasán se přiblížil, aby zaútočil na Bhímu sprškou šípů. Bhíma byl vzrušen takovou příležitostí a řekl:

„Nyní nastal okamžik odplaty,“ a připomněl si, jak byla Draupadí před shromážděním tažena za vlasy, seskočil ze svého vozu a vrhl se na Duśasánu. Když ho táhl dolů, utrl mu ruku a řval:

„Není to náhodou ta ruka, která táhla Draupadí za vlasy?“ a odhodil krvácející končetinu přímo do Durjódhanova obličej. Pak se napil krve, která Duśasánovi tekla z těla, aby tak splnil svou přísahu, což šokovalo všechny kolem, včetně Durjódhany.

Karna byl otřesen tímto aktem Bhímvy pomsty. Šálja, který byl Karnův vozataj, řekl:

„Vidím, že jsi nějak nerozhodný a vyvedený z míry. Ó, ano, není divu. Je to strašná podivná, ale teď musíš být rozhodný. Neztrácej odvahu. Teď už leží veškerá zodpovědnost jenom na tobě.“

Karna tedy zamířil se svým vozem přímo k Ardžunovi a vystřelil na něho své nejlepší zbraň. Třpytivý ohnivý šíp, zvaný had, šlehal oheň na všechny strany a hledal Ardžunovu hlavu. Ale Kršna ve zlomku vteřiny potopil Ardžunův vůz pět palců hluboko do země. Šíp sice minul Ardžunovu hlavu, ale srazil mu helmici. Ardžuna zrudnul hněvem a zamířil svůj šíp na Karnu, aby s ním skoncoval. V tom okamžiku nastala Karnova osudová chvíle. Levé kolo jeho vozu zapadlo do blátivého bahna, musel sestoupit a vyprostit ho. Jak tak zápasil s vozem, řekl Ardžunovi:

„Počkej až dám do pořádku svůj vůz. Jsem závislý na tvé cti. Neútoč.“

Ale Kršna prohlásil:

„Čest? Nějak pozdě si vzpomínáš na to slovo. Kde byla tvoje čest, když ses posmíval bezbranné ženě, jež byla tažena do vašeho středu, aniž by se něčím provinila? Ty ses z vlastní vůle rozhodl, že se spolčíš se zlými lidmi, přestože ses tomu mohl vyhnout. Prokazoval ses zlými činy, krutostí, nekonal jsi dobré skutky a tvá nenávisť k bratrům je slepá a bez příčiny. A tehdy, když jste obklíčili a zabili chlapce jménem Abhimanju, třikrát tak mladšího, než jste byli vy, kde byla ta čest, o které zde hovoříš?“

Kršna ho tímto způsobem odsoudil a pobídl Ardžunu, aby Karnovi uštědřil poslední ránu. Ale Karna rychle naskočil do svého vozu a vystřelil. Ardžuna byl ohromen silou té střely, a zatímco odpočíval a nabíral sílu, Karna znovu sestoupil z vozu, aby vyprostil zapadlé kolo. Přes všechnu snahu se mu nepodařilo kolo vyprostit, propadl zoufalství, a tak se snažil vypustit svou nejničivější zbraň, *brahmástru*. Ale v tomto okamžiku zapracovalo prokletí, které na něho uvalil jeho *guru* Parašuráma. Prokletí říkalo, že v kritickém okamžiku zapomene *mantru*, pomocí které může *brahmástru* vypustit. Karna znervózněl a uvědomil si, že *mantru* doopravdy zapomněl. Ardžuna však váhal, protože nechtěl využít takového hloupého okamžiku, ale Kršna ho nutil:

„Neztrácej čas! Jdi! Vystřel!“

Ardžuna pozvedl svůj luk Gándívu a vystřelil šíp, kterým Karnovi oddělil hlavu od těla.

Tehdy Durjódhanovi radili, aby ujednal mír.

„Ne,“ řekl, „jak mohu ujednat mír s Pánduovci, kteří prolili krev těch nejdražších, které jsem měl. Nemilosrdně všechny zabili. Jednoho po druhém. A proto budu bojovat až do posledního dechu, což doslova splnil poté, co ustanovil Šalju vrchním velitelem vojsk.“

Judhištira osobně vedl armádu do útoku proti Šaljovi a srazil ho dolů. Všichni užasli nad vojenskou schopností Judhištiry, o kterém se říkalo, že je velmi mírný. Šálja byl jeden z nejhouževnatějších bojovníků, ale v tomto souboji Judhištira ukázal úžasnou vytrvalost a sílu a nezastavil se, dokud se Šaljovo tělo neodkutálelo do prachu.

Dhritaráštrovi zbývající synové se spojili a zaútočili na Bhímu, ale on je všechny s chutí potřel a volal:

„Ještě zůstal naživu ten největší nepřítel a já se s ním vypořádám,“ a vydal se ho pronásledovat.

Durjódhana ztratil všechnu naději, když zjistil, že Sahadéva, nejmladší z Pánduovců, vyřídil i jeho strýce Šaukuniho.

V té chvíli přišli Ašvatháma a Kripa, aby zjistili, kde je Durjódhana. Ašvatháma byl jmenován generálem. Na Kuruovské straně byli už jen tři bojovníci. Na straně druhé jich bylo sedm. Ašvatháma byl hluboce rozrušen Durjódhanovým stavem, a proto dal slib, že vyhladí rod Pánduovců takovým způsobem, že po nich nezbude ani památky.

Durjódhana už nemohl shromáždit armádu, neboť všichni byli pobiti, a proto vzal kyj, svoji nejsilnější zbraň a dal se na pochod k jezeru. Svou mystickou silou rozdělil vodu na strany a zůstal na dně, kde ho Judhištira a jeho bratři později našli.

„Že se nestydíš, schovávat se pod vodou,“ řekl Judhištira, „po tak strašném devastování našeho rodu, kterému jsi vládl.“

„Nepokoušel jsem se schovávat,“ řekl nadutě Durjódhana, „vstoupil jsem do vody proto, abych ochladil oheň, který stále ve mně plápolá. Za co mám bojovat, pro co žít? Všichni, se kterými jsem se těšil z přátelství, jsou pryč. Už nechci království. Země je vaše. Vezměte si ji. Museli jste pozabíjet tak mnoho lidí, abyste ji dostali, tak teď berte!“

„Ó, jaká velkorysost. Ještě nedávno jsi nám odmítal vydat třeba jen tak malý kousek, co by se vešel na špičku jehly!“

Durjódhana vyšel z vody s kyjem v ruce: „Jak vidíte, jsem sám. Budu s vámi všemi bojovat, s jedním po druhém,“ pravil. „Jistě máte dost odvahy na to, abyste se na mne nevrhli jako smečka vlků. Jsem sám, bez jakékoliv podpory a zbroje.“

„Ó, jak politováníhodné,“ pravil Judhištira. „Bojovali jste snad jeden po druhém s tím hochem Abhimanjuem? Ve skutečnosti jste se vy chovali jako smečka vlků. Ale dobrá. Vezmi si zbroj a vyber si kohokoliv z nás. Když zemřeš, půjdeš do nebe, a když přežiješ, můžeš být opět králem.“ Kršna cítil, že Judhištira byl k Durjódhanovi příliš velkorysý. Jen Bhíma se může vyrovnat Durjódhanovi, a proto ho spěšně pobízel: „Bhímo, připrav se.“

Dali Durjódhanovi čas na to, aby vyšel z jezera a boj začal. Oba, Bhíma i Durjódhana, byli odborníci v ovládní kyje a boj byl velmi vyrovnaný. Při střetu jejich zbraní létaly jiskry. Utkání se prodlužovalo a vypadalo to, že to nemá konce.

Zatímco pozorovali souboj, Kršna řekl Ardžunovi: „Myslíš, že Bhíma zapoměl na svou přísahu, že rozdrtí Durjódhanova stehna?“ Bhíma to zaslechl v okamžiku, kdy Ardžuna udělal znamení a připomněl tak starou scénu, kdy Durjódhana obnažil svá stehna před Draupadí. Ohnal se po Durjódhanovi, sklopil kyj a přerazil mu stehna. Jakmile Durjódhana padl na zem, Bhíma dal mu nohu na hlavu a přitlačil ji patou k zemi a tančil nad padlým tělem.

V tom Judhištira zasáhl a napomenul Bhímu: „Dost! Splnil jsi svou přísahu. Durjódhana byl přece jenom král a náš bratranec.“

„Nezdržujeme se zde.“ přerušil je Kršna. „Duše toho darebného muže už brzy odejde. Nemeškejme a vraťme se zpět do našich vozů.“

Durjódhana k nim bezbranně vzhlédl a vyprovázal je očima hořícíma zlobou a pravil: „Tvé mrzké triky, Kršno, dopomohly těmto válečníkům k vítězství. Dróna, Bhíšma, Karna a Džajadratha by nebyli bývali zničeni, nebýt tvého vedení. Měl by ses kát. Nestydíš se?“

Kršna odvětil: „Tvá bezdůvodná chamtivost a nenávist dovedla tebe a tvé přívržence k tomuto krutému konci. Pamatuj si pro své vlastní dobro, jak jsi vyhrál ve hře v kostky. Nebýt mých triků, ty a tví přátelé by stále obtěžovali zemi. Učinil jsem tomu konec a nevidím nic špatného v tom zastavit válku, které nebylo třeba. Teď konečně můžeš své poslední minuty strávit v lítosti.“

Ale Durjódhana byl vzpurný až do konce. „Ty vyhlašuješ, že jsi Bůh, já to ovšem nepřijímám. Spojil ses s těmi žebravými mnichy a slabochy a pokoušíš se je pozvednout. Podívej se na mne. Žil jsem dobře. Vždy jsem měl královské postavení a žil jsem tak, jak se mi zlíbilo. Těšil jsem se v životě všemu a nemám čeho litovat. Byl jsem loajální ke svým přátelům a krutý k nepřátelům do poslední minuty. Nevadí mi, že Bhíma tancoval na mém těle a šlapal po mé hlavě. Nakonec se stejně mé tělo v krátkém čase rozpadne. Ale jen hlupák se může mstít na skoro mrtvém těle. Avšak co na tom záleží, má budoucnost tak jako tak spěje k nebesům, tam, kam jdou všichni válečníci, a já vím, že moji přátelé tam jsou a přivítají mě. Ty a tví ubozí Pánduovci budou připoutáni k této zemi, odkopnutí a zapuzování všemi *kšatriji*, kteří přijdou po nás, ve chvíli, co si připomenou tvé potutelné a nesprávné triky. Žádný válečník nikdy neudeřil protivníka pod pás. Byla to tvá rada.“

Vítězství a lítost

Na konci války se Pánduovci vrátili do Hastinápuru. Bylo pro ně těžké setkat se s králem Dhritaráštrou a jeho ženou Gandhárí, vždyť ztratily všech svých sto synů.

Dhritaráštra se otázal: „Kde je Bhíma? Chci ho pozdravit.“

Kršna, který věděl, jak pracuje mysl toho starého muže, vytvořil iluzorní figurínu Bhímy ulitou ze železa. Dhritaráštra přimáčkl tuto podobu ke svému srdci a otcovsky ji objal. Figurína se rozsypala na kusy a vypadla z jeho objetí. Poté nařikal: „Běda, ó, Bhímo! Mé objetí bylo pro tebe příliš. Doufám, že nejsi zraněn.“

Kršna znal dobře pokrytectví starého krále a pravil: „Rozdrtil jsi pouze železnou podobu Bhímy. Doufám, že to uspokojilo tvou touhu po pomstě.“

Teď Dhritaráštra pochopil svou situaci a řekl: „Jsem rád, že je Bhíma živ. Můj žal mě přivedl k nerozumu. Kršno, opravdu mě těší, že jsi zachránil Bhímův život.“ Tímto činem byl uhašen vnitřní vztek a rozmrzelost starého muže. Teď se mohl dívat na situaci realisticky a diskutovat o budoucím znovunastolení míru v zemi. Ale žal Gandhárí nepolevoval. Obrátila se ke Kršnovi a šlehla ho jazykem: „Jsi šťastný, že nás teď vidíš v tomto stavu? To tvé kousky způsobily velký nářek v naší rodině. Dopustil ses krutých skutků a zabil jsi mé syny.“

„Osud tomu chtěl,“ odpověděl Kršna. „Jejich smrt je zaslouženou odplatou za jejich předěšlé jednání. Vesmírné zákony jsou platné pro každého. Teď, když jsou očištěni od svých hříchů, prosím, aby ses cítila šťastná, neboť jsou v nebi pro válečníky, kteří zemřeli heroickou smrtí.“

Ale Gandhári neustávala v pláči: „Tvá slova mě těžko uklidní. Nenaleznu mír, dokud ty sám nebudeš trpět stejnou mírou důsledků své zrady. Za třicet šest roků ode dnešního dne, ať se všichni Vršniovci²¹ navzájem zničí a nechají tě samého, abys náhle zemřel.“

Kršna se usmál a pravil: „Doufám, že se ti ulevilo, má drahá Gandhári. Znáš dobře budoucnost. Přesně za třicet šest let, ať s tvým či bez tvého prokletí, se náš rod Vršniovců sám v boji zničí. A tak budu moci ukončit Svě zábavy a společně s Svými se vrátit do duchovního světa Vaikunthy.“

Nyní museli Pánduovci strávit měsíc smutku za hradbami Hastinápuru. Utábořili se na březích posvátné řeky s Vidurou, Saňdžajou a Dhritaráštrou a všemi ženami z paláce. Prováděli různé obřady za spásu zesnulých. Během jejich táboření je navštívili mudrci včetně Nárady a Vjásy.

Nárada pravil Judhišthirovi: „Teď, když jsi dobyl svět, zvěčnil své jméno, raduješ se ze svého vítězství? Doufám, že jsi překonal svůj zármutek.“ Osobnost, jako je Nárada, dobře věděla, jakou uslyší odpověď.

„Mé vítězství!“ poznamenal Judhišthira. „Udělal jsem tak málo proto, abych si ho zasloužil. To Kršnova milost a fyzická síla Bhímy a Ardžuny přinesly vítězství. Ale pro mě osobně je to celoživotní prohra. Všichni synové Draupadí byli zabiti.²² Jak se mám postavit před Subhadru, která ztratila svého syna Abhimanjua? Jak se mám postavit před všechny matky, otce a příbuzné těch, za jejichž smrt jsem zodpovědný?“

„Mimo to všechno, je zde jedna zvláštní věc, která je nejvíce bolestná a šokující. Teprve před chvílí jsem se dozvěděl, že Karna byl synem Kuntí. Znal jsem ho pouze jako syna vozataje, ale Kuntí mi teď řekla o jeho historii. Způsobil jsem smrt svého bratra proto, abych získal jeho království. Jak odčiním tento hřích, největší hřích ze všech? Vzpomínám si, že jsem cítil náklonnost ke Karnovi, kdykoliv jsem se na něj podíval. I v jeho zuřivých okamžicích na bojišti, a dokonce i během hry v kostky, když byl tak ledabylý ve své řeči, a já byl bezpochyby rozčilen. A také si vzpomínám, že když jsem zahlédl jeho nohy, zlost mě ihned opustila, protože byly podobné nohám Kuntí. Nikdo z nás ho nepoznal jako bratra. Vždy jsem přemýšlel o podobě mezi ním a mou matkou, ale bez chápání důvodu. Proč byl proklet? Z jakého důvodu se kola jeho vozu zabořila v posledním okamžiku? Ty znáš minulost i budoucnost. Prosím, řekni mi proč, abych mohl pochopit, jak pracuje osud. Proč nemohl vystřelit *brahmástru*?

Nárada začal vyprávět o Karnově minulosti: Když byl Karna jako mladý muž průvodcem kněze, šel k Parašurámovi (mocný *kšatrija*, jenž jednavacetkrát vyhladil zkorumpované *kšatrijské* dynastie), aby se od něho naučil používat *brahmástru*, protože Parašuráma se vyhlásil za nesmířitelného nepřítele všech *kšatrijů*. Karna se představil jako *bráhmana*, aby mohl být přijat za Parašurámovu žáka. Jedno odpoledne byl Parašuráma velmi unaven, položil si hlavu do Karnova klína a pod stromem hluboce usnul. Najednou se abnormálně velký hmyz - stonožka, která vlastně byla *rakšasou* v podobě hmyzu, zakousla do Karnovy nohy a sála krev. Karna bolest vydržel bez pohnutí ze strachu, že by mohl vyrušit mistra ze spánku. Parašuráma se vzbudil a zjistil, že je od krve, žádal vysvětlení, a okamžitě řekl: „Nikdo jiný než *kšatrija* nemůže tuto bolest vydržet. „Oklamal jsi mne, když ses vydával za *bráhmana*. Proto tě proklínám. *Brahmástra* zůstane v tvé paměti do doby, než budeš mít možnost ji použít. V rozhodujícím okamžiku tyto mystické slabiky zapomeneš.“ Nárada tak vysvětlil, proč si Karna nemohl na *brahmástru* vzpomenout, když ji chtěl použít proti Ardžunovi.

Vysvětlil také, proč se Karnova kola vozu zabořila na poslední chvíli. „Karna jednou nedopatřením zabil krávu, která patřila poustevníkovi. Poustevník rozezlen nad ztrátou nařídil: „Země pohltní kola tvého vozu v kritickém okamžiku.“ A proto Karnovo válečný vůz zapadl.“

Tato vysvětlení do určité míry uklidnila Judhišthirův nářek, avšak jeho srdce bylo stále těžké lítostí. Obrátil se k Ardžunovi a řekl: „Naši takzvaní nepřátelé získali milost a jsou teď v nebi, zatímco my musíme žít ještě dlouho v tomto peklu lítosti za všechno to zabíjení. Nářek je naše jediná odměna. Nikdy mi už neříkej, že povinností *kšatriji* je zabíjet. Nechci být nazýván *kša-*

²¹ **Vršniovci:** Kršnův rod.

²² Drónačárjův syn Ašvatháma v noci usekl hlavy pěti dětem, synům Draupadiných považující je za Pánduovce. Zanesl je za Durjódhanou k jezeru, kde umíral. Vzal tu největší z nich a lehce ji rozmáčk. „To nemůže být Bhímova hlava. Jeho hlava je tvrdá jako kámen. Čí hlavy jsi mi to jenom donesl?“ Byla temná noc, na okamžik však blísklo, a Durjódhana poznal, že jsou to hlavy Draupadiných synů. Velice se za tento skutek na Ašvathámu hněval.

trijou, jestliže jedině zabíjení je pravidlo života. Ať jsem raději žebravým mnichem a budu daleko šťastnější, když se budu moci cvičit ve slitování a odpouštění - než abych získal celé toto vítězství. Stejně jako psi, kteří bojují o kus masa, tak jsme i my bojovali a zničili naše krevní příbuzenství. Byli jsme do toho vtaženi Durjódhánovou bezdůvodnou neutuchající nenávisť, avšak teď nemáme žádnou radost z toho, že jsme ho přežili. Ó, Ardžuno, buď králem této země. Nech mě jít do lesů, žít životem odříkání. Budu žít v chudobě, bez cíle, pouze stromy a nevinná lesní zvířata budou mými společníky.“ Radoval se vizí asketického života - žít o ovoci a kořincích, tak aby se udrželo tělo při životě, odřici si řeč, odřici si úsudek - co je dobré a co zlé, nikdy nikomu nemuset říci, co má dělat, nic nepostrádat, jít jedním směrem bez pohledu zpět či dopředu, s hlavou skloněnou v pokoře a nikdy si neuvědomovat, na kterou stranu či do které země se dát.

Judhištira pokračoval ve vykreslování svého života jako askety s takovými detaily, že si Ardžuna už nemohl pomoci a zlobně ho přerušil. „Oh, to by stačilo!“ pravil. „Tolik už jsi toho obětoval, tolik životů, a získal království. Tvou povinností je vládnout, podporovat chudé, podporovat oběti a udržovat Boží pořádek jako vládce. Nikdy toho nebudeš schopen dosáhnout, pokud nebudeš mít královskou moc získanou legitimními prostředky, jak je nařízeno pro *kšatrije*. Nikdy nebudeš schopen vykonávat své povinnosti, pokud nezajistíš bohatství a prosperitu. Chudák nemůže nikdy pomoci ostatním. Slaboch je společnosti k ničemu. Život odříkání je jenom pro mnichy, a ne pro nás. Člověk, který má bohatství, je považován za učeného a hodného respektu. Bohatství přináší více bohatství. Náboženské aktivity, rozkoš, užívání a všechno naplnění života přichází z bohatství. Ten, kdo nemá bohatství, je odkopnut v tomto světě, jako v příštím. Pře a rozdíly v názorech mají své místo dokonce i mezi polobohy v nebi. Jestli tomu tak skutečně je, co je špatného na tom, když i v naší lidské společnosti jsou rozdíly a boje. Jenom skrze boj je získávána sláva a ze slávy vychází všechny dobré věci tohoto života. Je to všeobecně známo jako dar bohyně Lakšmí (Višnuova žena) a ten, kdo odmítne takový dar, Bohyni uráží. Pamatuj si. Nikdy nezískáme bohatství, aniž bychom neublížili druhým.“

Judhištira však dále opakoval svou filozofii o odříkání. Až se Bhíma rozčílil a řekl: „Velký a starší bratře, prosím Tě, zastav své rozprávění. Tvá mysl je vyvedena z rovnováhy a ztratil jsi realistický pohled na skutečnost. Jsi jako ti, kteří papouškují vědy a omílají je bez znalosti jejich významu. Jestliže smýšlíš o povinnostech krále tak špatně, všechno to zabíjení Dhritaráštrovy rodiny, k jehož spáchání jsi nás vedl, bylo neodůvodněné. Kdybychom věděli, že přijímáš takovou moudrost, nikdy bychom se neodvážili proti někomu pozvednout zbraně. Když jsme pozabíjeli naše nepřátele, jsi vázán povinností vzít otěže království a vládnout jako *kšatrija*. Třebaže se ti to nemusí vůbec líbit, nemůžeš přece nyní změnit kastu. Tvé jednání je stejné jako jednání muže, který kopal studnu, a když se pomazal bahnem, zanechal studnu, i když voda už tryskala. Jsi jako muž, který zabil všechny své obávané nepřátele, a nakonec spáchal sebevraždu. Následovali jsme tě a teď si uvědom, že tvá inteligence je hodna otázek. Prosím tě, ber v úvahu také naše postavení. Jsi sobecký v pěstování jen svých vlastních pocitů. Život v odříkání může přijmout pouze král, který je nevyléčitelně nemocný, nebo trpí porážkou. Jestliže odříkání a pasivita jsou největší ctnosti, pak hory a stromy jsou nejvíce ctěny v celém stvoření. Neboť hory a stromy vždy vedou život opodál a nepřekračují nikomu cestu.“

Dvojčata, ti nejmladší, se také přidali, s hlasy plnými rozehvěnění. A Draupadí, která celou tu dobu poslouchala, dodala: „Tví bratři poučovali a nařikali, až jim hrdla vyschla. Učinil jsi je nešťastnými svou neústupností. Po tolik let nepřetržitě trpěli pro svoji oddanost tobě. Proč, když jste trpěli v Dvajtávanu vším tím mrazem, horkem a větrem, proč jsi mi neřekl: „Budeme bojovat za svá práva, zabijeme Durjódhánu, a budeme se těšit touto zemí, opět jako vládcové.“ Sliboval jsi, že naše utrpení bude zapomenuto, když znovu získáme království. Mnohokrát jsi to přísahal. Proč tedy od toho nyní ustupuješ? Má tchyně se jednoho dne na mne obrátila s těmito slovy: „Judhištira tě učiní šťastnou a dobře se o tebe postará.“ Teď, po zabití tisíců mužů, vidím, že se pokoušíš ten slib nedodržet. Když se nejstarší bratr zblázní, všichni, kdo ho následují, jsou donuceni se také zbláznit. Jestli tvoji bratři ještě mají svůj úsudek, měli by ti zabránit v pohybu a držet tě v zajetí a vzít vládu země na sebe. Člověk, který je zasažen bláznovstvím, musí být léčen lékařem a nesmí mu být nasloucháno. Já jsem ta nejnešťastnější mezi všemi, ale pořád mám touhu žít, i když jsem ztratila všechny své děti. Neměl bys ignorovat má slova ani slova svých bratrů.“

Ardžuna teď rozebral povinnosti krále, jenž trestá: „To, co král drží ve své ruce, se nazývá *danda* - hůl. Dává pozor a trestá darebáky. Pouze strach z trestu drží většinu lidí na cestě pravdy, poslušnosti a disciplíny. Bez bodnutí se dokonce ani rybáři nikdy nepodaří chytit rybu. Bez

zabíjení není možné nic získat. Ti z bohů, kteří jsou nejobávanější, jsou nejvíce respektováni - Rudra, Skanda, Agni a Varuna jsou všichni zabijáci. Všichni lidé se před nimi třesou. Nevidím tvora na tomto světě, který by nežil na úkor druhých. Zvířata se živí zvířaty, silnější se živí slabším. Kočka spolkne myš, pes kočku, pes je sežrán leopardem a všechny věci jsou nakonec pohlceny smrtí. Dokonce ani asketové se nemohou udržet na živu bez zabíjení tvorů. Na zemi, ve vodě, zelenině je mnoho životů, které jsou nepatrné a neviditelné, ale jsou ukončeny, když asketa přijímá potravu. Toto království je nyní naše. Naší povinností je kultivovat štěstí a vládnout zemi, a když je třeba, použít *dandu*.“

Judhištira všem dovolil, aby vyjádřili svůj názor, ale odmítl pohled a filozofii svých bratrů a ženy, umíněně opakoval svůj plán jít do lesa a činit pokání. V tu chvíli zasáhl Vjása. „Musíš vykonávat povinnosti, které jsou ti dány, jako králi. Není jiné cesty. Odpočinek není pro tvou kastu. Musíš přijmout život krále, život hospodáře a život *kšatrije*. Nemysli negativně. Musíš vládnout království, které ti spadlo do rukou. Není vyhnutí. Raduj se a přijmi.“

Judhištira pokračoval v oplakávání smrti každého svého protivníka jednoho po druhém a tázal se: „Jak se s tím mám vyrovnat. Jak se s tím vším mám jenom vyrovnat?“ Přemýšlel zvláště o Bhišmovi, na jehož klíně si jako dítě hrával. „Když jsem ho viděl napadeného Šikandou a když jsem shledal, jak se třese a chvěje během útoku, když jsem viděl jeho tělo plné šípů a jeho pád na podlahu vozu, hlava se mi zatočila a srdce se svíralo bolestí. Vychoval nás a já jsem musel připravit jeho zničení pro svou žádosťivost. Dróna, můj mistr, který bral mou ruku a učil ji, jak držet luk - jak mohu zapomenout tyto scény a jít v slavnostním průvodu jako král? Trápil se takovými vzpomínkami znovu a znovu. Horší než všechny vzpomínky však bylo nařikání žen, když obdržely zprávy o ztrátách. To bylo na Judhištiru příliš. Kršna s ním konečně ztratil trpělivost: „Bylo by neslušné podporovat tvůj žal. Nemůžeš přece takto pokračovat věčně. Zapomeň na sebe a na své vlastní pocity a jednej pro dobro těch, kteří prošli tolikerym utrpením, když poslouchali tvé příkazy. Budeš muset to království přijmout.“ Judhištira si najednou uvědomoval opodstatněnost jejich argumentů a řekl: „Ó, Kršno, teď je má mysl čistá. Uposlechnu tvého příkazu, stejně jako našeho prapředka Vjásy. Jednejme tak, jak si přeješ.“

Po obětování modliteb bohům, Judhištira nasedl do vozu, ve kterém bylo zapřaženo šestnáct býků. Ti měli zvláštní příznivá znamení, byli pokryti saténem a hedvábím a posvěceni *mantrami*. Bhíma držel otěže a Ardžun nad královou hlavou deštník. Nákula a Sahadéva stáli po stranách a ovívali krále ohony jaků. Kuntí a Draupadí je následovaly ve voze řízeném Vidurou. Kršna a Sátjaki a mnoho jiných bylo v procesí. Ulice byly vyzdobeny zelení a květy a podél cesty byla stříkána voňavá voda. Když Judhištira vcházel, brány města byly ozdobeny jako nikdy před tím. Město bylo oživeno hudbou a výkřiky pozdravů z lidu.

Poté, co projel četnými jásajícími davy na hlavních silnicích, vjel Judhištira nakonec do Dhritaráštrova paláce. Judhištira, jako král, se šel nejprve poklonit domácím Božstvům a uctil je. Pak se posadil na zlatý trůn čelem na východ. Na další zlatý trůn se posadil Kršna a Sátjaki čelem k Judhištirovi. Bhíma a Ardžuna stáli každý z jedné strany trůnu. Na trůně ze slonoviny seděla Kuntí, s Nákulou a Sahadévou po stranách. Dhritaráštrovi bylo určeno zvláštní místo. Jujutsu, jediný Dhritaráštrův syn, který zůstal naživu - přešel do tábora Pánduovců na počátku boje -, seděl vedle něho se Saňdžajou a Gandhári. Nejváženější obyvatelé přistupovali před krále s dary. Nádoby s posvátnou vodou a nádoby ze zlata a stříbra vykládané drahokamy byly shromážděny okolo oltáře.

Judhištira, s Draupadí po boku, zapálil posvátný oheň a nalil do něj úlitbu a opakoval *mantry* pronášené kněžími. Kršna ulil svatě vody ze své lastury a pokropil Judhištiru. Zazněly bubny a Judhištira byl stále a stále pozdravován.

Judhištira to s díky opětoval a prohlásil: „Král Dhritaráštra je stále hlavou naší země. Jestli mi chcete způsobit potěšení, prokažte mu svůj respekt a poslušnost stejně jako vždy. Musíte vzít tento můj požadavek na vědomí. Celý svět včetně mne patří jemu. Zapamatujte si to.“

Judhištira vyhlásil, že Bhíma je *juvaradža*, jeho druhá ruka. Viduru jmenoval poradcem ve všech věcech, jež se týkají války, míru, obrany a administrativy. Saňdžaja bude dohlížet na finance státu. Nákula bude mít na starost registraci vojsk. Ardžuna bude bránit zemi a trestat darebáky. Dhaumja bude hlavním královským knězem a bude mít na starosti všechny náboženské záležitosti paláce a státu. Judhištira si vybral Sahadévu jako svého osobního společníka a stálého pobočníka, neboť cítil, že ten nejmladší potřebuje jeho ochranu. Ustanovil Jujutsu, jediného syna, který Dhritaráštrovi zbyl, aby se staral o starého krále a dohlížel na to, aby jeho přání byla vždy splněna.

•

Po korunovaci Judhištiry a urovnání, které následovalo, by si člověk mohl myslet, že již není nic, co by mohlo být řečeno, ale tak tomu není. Pisatel eposu nemá chuť končit.

Jak všechny akce, zdá se, končí, člověk si najednou uvědomuje, že poslední řádka je pouze začátek nové fáze vyprávění, nových myšlenek a zážitků. Je nechuť uzavřít případ. Může to být tvoření podoby života samého, který je zřejmě nekonečný. Nic není skutečně uzavřeno.

Judhištira po své korunovaci nalezl Kršnu přemítavého. Otázal se na příčinu jeho stavu. Kršna pravil: „Uvědomuji si, že s přicházejícím Uttarajana (čas uprostřed ledna, kdy slunce mění cestu z jihu na sever) Bhíšma vypustí svou duši. Je zásobou vědomostí světa, řízení království a lidstva. Když odejde, odejde to s ním a svět bude o to chudší. Chci se s ním setkat. Už nezbývá příliš času. Judhištira se obával, jak bude Bhíšmou přijat, ale Kršna šel napřed a připravil starého mistra na toto setkání. Bhíšma ležel na svém loži z šípů a přijal Judhištiru s velkou náklonností a mluvil s ním o povinnostech krále několik dní. Na konec všeho dal Bhíšma všem s Bohem a vydechl naposled. Judhištira vyzvedl jeho tělo z šípů a vykonal pohřeb. Bhíšmovo tělo bylo spáleno na břehu posvátné řeky Gangy, kde se Ganga, bohyně řeky, opět zjevila a společně s Bhíšmou odešla do nebeské říše.

Judhištira vládl po třicet šest let, do doby, kdy jeho strýc Dhritaráštra vyjádřil přání uchýlit se do lesa s Gandhári, aby strávili zbytek života v rozjímání. Jednoho dne Dhritaráštra silou své meditace opustil a zapálil své tělo a chatu, v níž společně se ženou bydleli. Jeho odevzdaná žena Gandhári vstoupila do plamenů hořícího domu.

Vršniovcí, Kršnův rod, se při jednom setkání opili rýžovým vínem a navzájem se pobili. Kršna odešel, jak předpověděl. Jednou byl při odpočinku v lese nešťasně zasažen lovcovým šípem. Pánduovci byli sklíčeni zprávou o Kršnově smrti, smrti Vršniovců a o potopení Dváraky (Kršnova mystického města) do moře, a rozhodli se, že opustí tento svět. Jeden po druhém bratři Pánduovci a Draupadí zemřeli na pouti do Himálají.

Judhištira jediný vládl silou, díky které mohl navštívit nebe i peklo, v nichž se setkal s mnoha osobnostmi.

Syn Abhimanjua – Maharádža Paríkšit - jenž obdržel Kršnovu ochranu dokonce již v matčině lůně, když se ho pokoušel zabít krutý Ašvatháma - vyrostl, a byl korunován za krále Hastinápuru a rod Pánduovců tak mohl pokračovat.

Konec.